

EXPORTPERSPECTIEVEN VOOR DE NEDERLANDSE SLACHTKUIKENSECTOR
IN DE KOMENDE JAREN

DEEL 1

LANDEN IN HET MIDDEN-OOSTEN EN AFRIKA

Interne Nota 294

Juli 1984

Niet voor publikatie - Nadruk verboden

Landbouw-Economisch Instituut
Conradkade 175 - 2517 CL Den Haag
Postbus 29703 - 2502 LS Den Haag
Telefoon 070 - 614161

INHOUD

Blz.

1.	WOORD VOORAF	5
2.	OVERZICHT VAN DEELRAPPORTEN	7
3.	SAOEDI-ARABIË	9
4.	ARABISCHE REPUBLIEK JEMEN	19
5.	KOEWEIT	27
6.	VERENIGDE ARABISCHE EMIRATEN	35
7.	IRAK	43
8.	ARABISCHE REPUBLIEK EGYPTE	53
9.	NIGERIA	67
10.	ZUID-AFRIKA	77

De slachtkuikensector werd in 1982 en 1983 op wereldniveau geconfronteerd met een stagnerende afzet als gevolg waarvan voorraadvorming optrad en de prijzen van slachtkuikens aanzienlijk daalden. Ook de Nederlandse sector kwam daardoor in een moeilijke situatie te verkeren. Een situatie die zich een aantal jaren eerder ook al had voorgedaan. Tegen deze achtergrond vroeg het Ministerie van Landbouw en Visserij aan het LEI een onderzoek te doen naar de perspectieven voor de Nederlandse slachtkuikensector op middellange termijn.

Het doel van het onderzoek is:

- aan te geven welke kansen en bedreigingen er zijn op bestaande en nieuwe markten;
- sterke en zwakke punten te inventariseren van de Nederlandse slachtkuikensector in vergelijking met die van concurrerende landen;
- aanbevelingen te doen voor een versterking van de Nederlandse concurrentiepositie.

Het onderzoek is gebaseerd op beschikbare literatuur en statistieken, aangevuld met schriftelijke informatie van Nederlandse ambassades en in 't bijzonder van Nederlandse landbouwattachés in een groot aantal belangrijke in- en uitvoerlanden van slachtkuikenvlees.

De werkwijze en de resultaten van het onderzoek zijn besproken met een begeleidingscommissie bestaande uit:

Ir. P.L. Slis, Ministerie van Landbouw en Visserij (voorzitter),
Drs. J.J. Ramekers (idem),
Ir. W. van Grootheest (idem),
Drs. G.J. Arissen, Produktschap voor Pluimvee en Eieren,
Ir. M. De Bruyn, namens NEPLUVI,
Ir. C.J.G. Winkelmolen (idem).

De verantwoordelijkheid voor het onderzoek en de inhoud van de rapportering ligt uiteraard bij het Landbouw-Economisch Instituut.

Het onderzoek is uitgevoerd door een team van LEI-onderzoekers bestaande uit:

Drs. G.C. de Graaff (projectleider),
A. Pronk,
J.J. Verduyn,
Ir. J.J. de Vlieger,
Ir. B.W. Zaalmink.

In de beginfase heeft ook Drs. N. Hendriksen, toen nog doctoraal student aan de Katholieke Hogeschool Tilburg en thans werkzaam op het Ministerie van Landbouw en Visserij, aan het onderzoek meegewerkt.

De resultaten van het onderzoek zijn neergelegd in een serie deelrapporten volgens bijgaand overzicht. De landenstudies zijn gegroepeerd volgens geografisch gebied. De opzet van deze rapporten is zo veel mogelijk uniform. Verschillen in beschikbare informatie noodzaakten soms tot een gewijzigde opzet.

De rapporten van de afzonderlijke landen staan op zichzelf. Voor de importlanden is gekozen voor een beschrijving en analyse van produktie en afzet in de slachtkuikensector en van de vraag naar binnenlands en geïmporteerd pluimveevlees. Voor de exportlanden beperkt de analyse zich tot de produktie en afzet in de slachtkuikensector waarbij ook gekeken is naar de concurrentiepositie op de buitenlandse afzetmarkten.

Een samenvatting van de onderzoekresultaten alsmede conclusies en aanbevelingen voor bedrijfsleven en overheid zijn bijeengebracht in een afzonderlijk LEI-rapport dat als Mededeling 308 is gepubliceerd.

De Directeur,

A handwritten signature in dark ink, appearing to read 'J. de Veer', written in a cursive style.

J. de Veer

Den Haag, juli 1984

OVERZICHT VAN DEELRAPPORTEN

Deel 1. Landen in het Midden-Oosten en Afrika

- Saoedi-Arabië (imp.)*
- Arab. Rep. Jemen (imp.)
- Koeweit (imp.)
- Veren. Arab. Emiraten (imp.)
- Irak (imp.)
- Arab. Rep. Egypte (imp.)
- Nigeria (imp.)
- Zuid-Afrika (exp.)

auteur: Ir. J.J. de Vlieger
"
"
"
"
"
"
J.J. Verduyn

Deel 2. Landen in het Verre Oosten

- Singapore (imp.)
- Hong Kong (imp.)
- Japan (imp.)
- China (exp.)
- Thailand (exp.)

auteur: J.J. Verduyn
"
"
"
"

Deel 3. Landen in Noord- en Zuid-Amerika

- USA (exp.)
- Brazilië (exp.)

auteur: A. Pronk
"

Deel 4. Landen in Oost-Europa

- Hongarije (exp.)
- Bulgarije (exp.)
- Tsjecho-Slowakije (exp.)
- USSR (imp.)

auteur: Ir. B.W. Zaalmink
"
"
"

Deel 5. Importerende landen in de EG

- B.R.-Duitsland (imp.)
- Verenigd Koninkrijk (imp.)
- België (imp.)

auteur: J.J. Verduyn
Ir. J.J. de Vlieger
Ir. B.W. Zaalmink

Deel 6. Exporterende landen in de EG

- Frankrijk (exp.)
- Denemarken (exp.)

auteur: Ir. B.W. Zaalmink
Ir. J.J. de Vlieger

Deel 7. Nederland

auteurs: Team

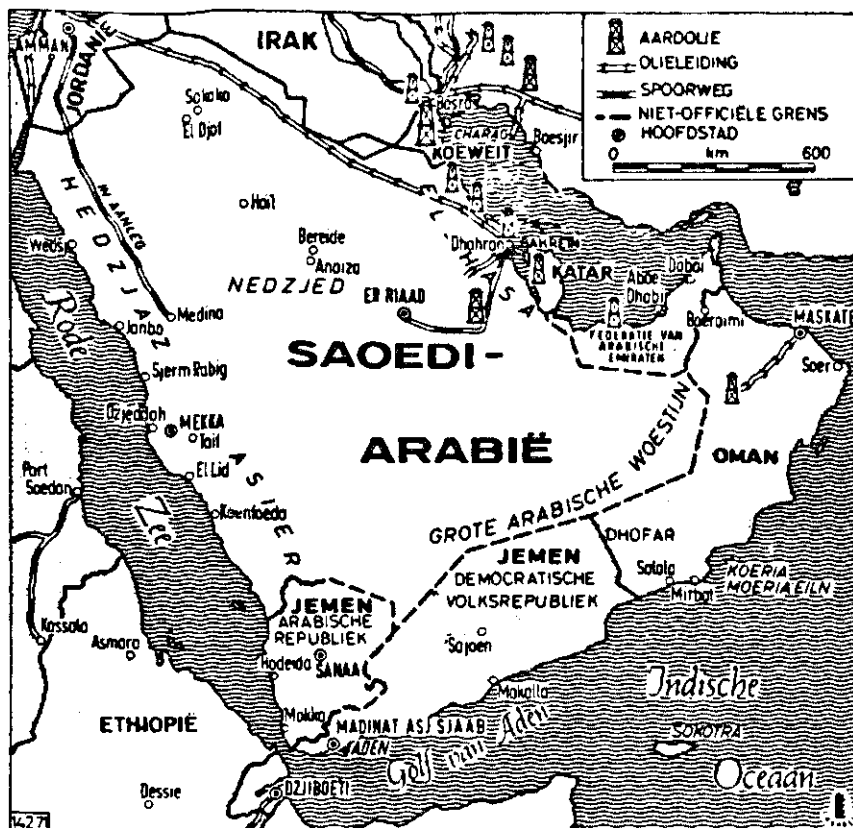
- * imp. = importerend land.
exp. = exporterend land.

1. MARKTOMVANG EN VERBRUIK

1.1 Algemeen beeld

Saoedi-Arabië is een schiereiland gelegen tussen de Perzische Golf en de Rode Zee (zie fig. 1.1). De totale oppervlakte bedraagt 2.149.690 km². Het land

Fig. 1.1 Saoedi-Arabië

is dus 52 x zo groot als Nederland. De bevolking is de laatste jaren vrij sterk toegenomen, namelijk van 6,2 miljoen in 1970 tot 8,4 miljoen in 1980, d.w.z. met gemiddeld 3,5% per jaar. Ongeveer een kwart van de bevolking bestaat uit gastarbeiders uit vooral Yemen, Egypte en Soedan. Van de bevolking woont ca. de helft in steden. De betrekkelijk lage urbanisatiegraad blijkt ook uit het feit dat nog geen 20% van de bevolking in de 3 grootste steden (Riyadh, Jeddah en Mekka) woont en dat nog altijd eveneens 20% van de bevolking bestaat uit nomaden en half-nomaden.

In het algemeen wordt het klimaat in Saoedi-Arabië gekenmerkt door hoge temperaturen en een relatief lage luchtvochtigheid. De gemiddelde zomertemperatuur bedraagt 33,4°C en de gemiddelde wintertemperatuur is 14°C. Op dit algemene beeld vormen twee gebieden een uitzondering. In het kustgebied is de relatieve luchtvochtigheid wel hoog en in de berggebieden in het westen is de gemiddelde

temperatuur lager. De jaarlijkse regenval is meestal te gering voor de landbouw. Men is dan ook sterk afhankelijk van waterputten en ontziltingsinstallaties.

Het bruto nationaal produkt per hoofd van de bevolking is erg hoog. In 1980 bedroeg het US \$ 14.049, in Nederland US \$ 11.366. De gemiddelde jaarlijkse reële groei van het bruto nationaal produkt bedroeg tussen 1970 en 1978 4,9%. Ondanks het hoge bruto nationaal produkt is het aantal welvaartsgoederen per 1000 inwoners, zoals auto's, radio's, TV's en telefoons veel lager dan in Nederland. Dit geldt ook voor het aantal artsen per 1000 inwoners. De wisselkoers van de munt "de Riyal" (S.RI) bedroeg begin december 1983 f 0,8788.

De bijdrage van de landbouw in het bruto binnenlands produkt is erg klein. In 1978 net 1%. De belangrijkste sectoren zijn de mijnbouw inclusief de aardoliewinning (54%) en de bouwnijverheid (15%). Ondanks de geringe bijdrage van de landbouw aan het bruto binnenlands produkt, is ongeveer 60% van de beroepsbevolking in de landbouw werkzaam.

Van de totale oppervlakte van Saoedi-Arabië is bijna 98% woestijn of half woestijn. Maar 0,24% (525.000 ha) is in gebruik voor akker- en tuinbouw en 0,75% als weidegrond. De landbouw is geconcentreerd in oasen en valleien waar men beschikt over bronnen of voldoende regenwater. Ongeveer een vierde deel van de landbouwgrond wordt geïrrigeerd. De belangrijkste akkerbouwgewassen in Saoedi-Arabië zijn sorghum, millet en tarwe. De belangrijkste tuinbouwgewassen zijn dadel, tomaten en watermeloen. De veehouderij omvat vooral schapen en geiten en de laatste jaren ook pluimvee.

1.2 Produktie en verbruik

Uit tabel 1.1 blijkt, dat ondanks de sterke groei van de eigen produktie de zelfvoorzieningsgraad is gedaald van 26% in 1975 tot 15% in 1981. Het verbruik per hoofd is na 1975 zeer sterk toegenomen. Momenteel bestaat 35% van de totale vleesconsumptie uit kippevlees. Dit komt omdat pluimveevlees relatief

Tabel 1.1 De ontwikkeling van de produktie, het verbruik en de zelfvoorzieningsgraad van pluimveevlees in Saoedi-Arabië in de periode 1975 tot 1981

	1975	1977	1979	1981
Produktie (x 1000 ton)	13	25	28	31
Import (x 1000 ton)	37	101	140	182
Verbruik (x 1000 ton)	50	126	168	213
Verbruik per hoofd (in kg)	7,-	16,5	19,5	22,9
Zelfvoorzieningsgraad (%)	26	20	17	15

Bron: FAO.

goedkoop is, en er geen religieuze taboe's op rusten, de smaak vrij neutraal is en het vlees weinig vet bevat. Daar staat tegenover, dat de ontwikkeling van de eigen produktie belemmerd wordt door de toegenomen kosten van geïmporteerde broedeieren en eendagskuikens, de prijsbeheersing voor het inlandse verse produkt, de onvoldoende slacht- en verwerkingscapaciteit en het liberale beleid t.a.v. de invoer van kuikenvlees.

Het pluimveevlees wordt met name geconsumeerd tijdens de twee hoofdmaaltijden per dag, namelijk de lunch en het diner. Deze maaltijden bestaan vooral uit vlees, rijst, groente en zuivelprodukten. De belangrijkste bereidingswijze is roosteren. Daarnaast consumeert men gegrilde kuikens, Kentucky fried chicken en kipshawima.

De inlandse produktie omvat vooral levende en verse kuikens en slachtkippen. De import bestaat vrijwel uitsluitend uit diepvriesprodukten. Men geeft de voorkeur aan lichte kuikens, met een geslacht gewicht van 0,8 à 1 kg.

De inkopen vinden vooral plaats gedurende het weekend. Ze worden gedaan door de man al of niet samen met zijn vrouw. De doordeweekse inkopen doet de vrouw in buurtwinkels. De weekendinkopen worden meestal in de grotere winkels gedaan. De nadruk op de weekendinkopen, kan inhouden dat het dan gekochte verse produkt thuis wordt ingevroren.

1.3 Overheidsbeleid

Het lopende "Derde vijfjarenplan" heeft tot doel de economie te diversificeren. De hoofdlijnen daarbij zijn:

- het meer verwerken van ruwe olie in eigen land;
- het ontwikkelen van de produktie in de landbouw, industrie en mijnbouw;
- het verder ontwikkelen van de infrastructuur.

Bij de ontwikkeling van de landbouwproduktie gaat het om het vergroten van de bebouwde oppervlakte grond, het intensiveren van de produktie, de mechanisatie van de landbouw, een efficiënter gebruik van het beschikbare water en het verbeteren van de infrastructuur en van de afzetvoorzieningen. In dit kader past ook het verbod op de export van agrarische produkten.

Dit wil men bereiken door in de planperiode 5 miljoen S.RI als leningen en 2,5 miljard S.RI als subsidies aan de particuliere sector in de landbouw beschikbaar te stellen.

De volgende soorten leningen kunnen worden verstrekt:

- korte-termijn leningen (maximum periode 1 jaar) bestemd voor kunstmest, zaaizaad, veevoer, fokvee, installatiekosten e.d.;
- middellange leningen (maximale looptijd 5 jaar) bestemd voor landbouwmachines, traktoren, irrigatiemachines, kassen, koelhuizen e.d.;
- lange-termijn leningen (looptijd 5 à 15 jaar) voor het ontginnen en inrichten van land.

Op deze wijze is bij leningen van ten hoogste 500.000 S.RI 100% van de kapitaalsbehoefte te dekken en van grotere leningen 80% van de eerste 3 miljoen S.RI en 60% van de rest. Deze leningen zijn interestvrij, wel moet per jaar 2% administratiekosten worden betaald.

De gegeven subsidies hebben betrekking op landbouwmachines, irrigatiemachines en pompen, kunstmest, veevoer en op uitrusting en stallen voor pluimvee en voor rundvee. Het subsidiebedrag is 50% van de prijs, behalve voor pluimvee en rundveestallen. Hiervoor bedraagt de subsidie 30%. Bovendien worden herbiciden, pesticiden, vaccins e.d. gratis verstrekt en gesproeid door de overheid. Ook worden de transportkosten van geïmporteerd fokvee volledig vergoed.

Wil men in aanmerking komen voor deze steunmaatregelen dan moet men een haalbaarheidsstudie indienen bij het Ministerie voor Landbouw en Water. Na goedkeuring door het Ministerie volgt nog goedkeuring door de landbouwbank, welke laatste daarna de leningen en subsidies verstrekt.

De schaarste aan water en de hoge kosten voor opsporing, exploitatie, bewerking en distributie hebben ertoe geleid, dat de overheid het merendeel van de hieraan verbonden kosten draagt. De voorlichting daarentegen is niet gratis. Wel zijn er grote bedragen geïnvesteerd in de ontwikkeling van landbouwvoorlichting, -onderzoek en -onderwijs. Ook is Saoedi-Arabië betrokken bij het pluimvee-programma van de Arab Organization of Agricultural Development. Daarbij streeft men naar zelfvoorziening in de regio door middel van investeringsprogramma's en samenwerking bij opleiding, veterinaire voorzieningen, handel, marketing en prijspolitiek. Het doel van dit programma is het bereiken van zelfvoorziening in de regio rond het jaar 2000.

Ten slotte zijn er ook nog producentensubsidies op produkten als rijst, tarwe, maïs, schapen en kamelen, terwijl ook consumentensubsidies voorkomen o.a. op bloem, rijst, suiker, melkpoeder en babyvoeding.

De dalende opbrengsten uit de export van aardolie hebben de tendens het Saoedi-Arabisch bedrijfsleven te bevoordelen versterkt.

2. SLACHTKUIKENSECTOR

De agrarische bedrijven zijn gemiddeld kleiner dan 7 ha. De bedrijven beschikken meestal over een groot aantal kleine percelen. De meeste grond heeft men in eigendom.

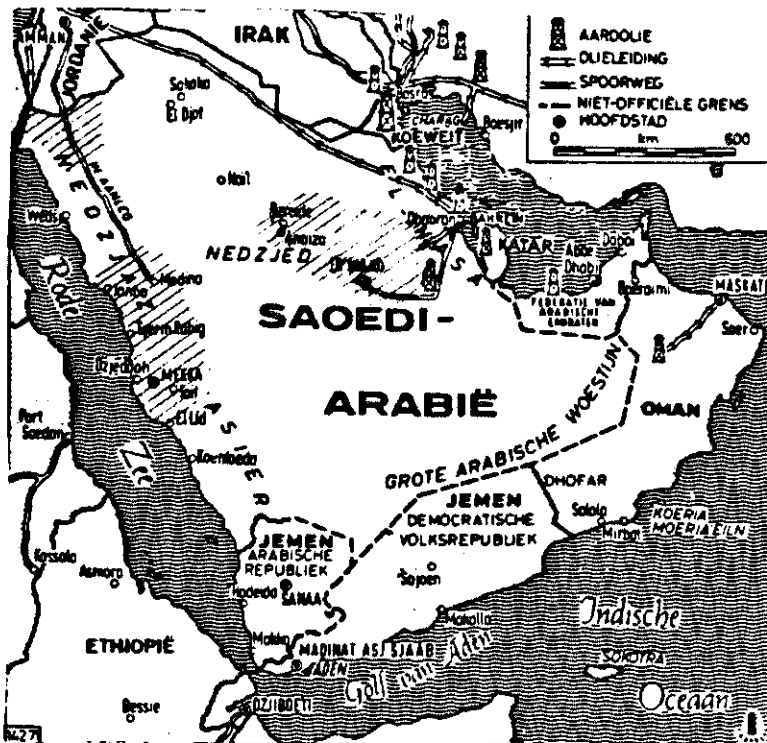
De slachtkuikenhoudery omvat naast een aantal grote geïntegreerde projecten nog een flink aantal kleine bedrijven. Het gaan hierbij uitsluitend om particuliere bedrijven. De slachtkuikproduktie is vooral geconcentreerd in het westen, met name rond de steden Jeddah en Mekka. Daarnaast is er een concentratie rond de havenstad Dammam in het oosten, terwijl begonnen is met een derde concentratiegebied in het noorden van het land. De keuze van dit laatste gebied is gebaseerd op de gunstiger klimatologische omstandigheden, met name op de lagere temperatuur (zie fig. 2.1).

De grote geïntegreerde projecten omvatten behalve een slachtkuikenhoudery ook vaak een veevoerfabriek, een broederij, een slachterij en/of een vermeerderingsbedrijf.

Doordat de slachtcapaciteit onvoldoende is om alle geproduceerde kuikens te kunnen slachten, worden nog steeds levende dieren afgezet aan pluimveehandlaren en detaillisten. De leveringen aan slachterijen hebben vrijwel uitsluitend plaats vanuit geïntegreerde slachtkuikbedrijven.

Behalve aan de opbouw van de eigen slachtkuikproduktie besteed men ook veel aandacht en geld aan de opbouw van de eigen produktie van broedeieren.

Fig. 2.1 De concentratiegebieden van de slachtkuikenhoudery

Bron: Poultry International.

concentratiegebied.

De laatste jaren is dan ook het aantal ouderdieren van slachtrassen sterk toegenomen evenals de beschikbare broedcapaciteit. Het aantal moederdieren van slachtrassen bedraagt momenteel ruim 500.000 stuks. Alle grote projecten die de laatste jaren zijn opgezet omvatten ook de produktie van broedeieren en eendagskuikens. Het gaat hierbij om een beperkt aantal (minder dan 10) grote bedrijven. Naast deze voorziening van de slachtkuikenbedrijven met eendagskuikens uit geïntegreerde vermeerderingsbedrijven en broederijen worden nog steeds eendagskuikens en vooral ook broedeieren geïmporteerd. Een groot deel hiervan is afkomstig uit Nederland, daarnaast zijn Roemenië, Libanon en Hongarije belangrijke leveranciers. De in Saoedi-Arabië gebruikte kuikenrassen zijn o.a. Hybro, Hypeco, Hubbard, Purdue en Vedette.

De eigen produktie van slachtkuikenvoer, die enkele jaren geleden nog zeer beperkt was, neemt sterk toe. Het gaat hierbij vooral om een beperkt aantal (10 à 15) met de slachtkuikenhouderij geïntegreerde mengvoerfabrieken. Daarnaast komt voor, dat slachtkuikenhouders zelf voer mengen. Hierbij speelt de subsidie op premixen een rol. De voerproduktie is in hoofdzaak gebaseerd op ingevoerde premixen en grondstoffen. Deze komen vooral uit de Verenigde Staten, Nederland, Denemarken, en het Verenigd Koninkrijk. Behalve premixen en grondstoffen voert Saoedi-Arabië met name uit de Verenigde Staten en Nederland ook slachtkuikenvoer in. Sinds kort wordt in Saoedi-Arabië een deel van het slachtkuikenvoer in bulk afgeleverd. Door de afhankelijkheid van ingevoerde grondstoffen en de vaak ontbrekende controle wil de kwaliteit van het voer nog wel eens wisselen.

Het slachtkuikenvoer bevat vooral soya en vis. De voederconversie bedraagt bij een mestperiode van 7 weken 1,9 à 2,1.

3. PLUIMVEEHANDEL EN -INDUSTRIE

De handel in levende slachtkuikens betreft de afzet aan consumenten dan wel aan handelaren die levende kuikens aan consumenten verkopen. De betekenis van deze handel zal naar verwachting afnemen als het verse inlandse produkt in ruimere mate beschikbaar komt.

De pluimveeslachterijen (ca. 15 stuks) zijn gekoppeld aan de in de laatste jaren opgezette slachtkuikenbedrijven. Het gaat daarbij meestal om redelijk grote slachterijen, die het kuikenvlees vooral in verse vorm verkopen. De capaciteit van de 10 bestaande slachterijen is 23.500 kuikens per uur, terwijl die van de 5 in aanbouw zijnde slachterijen 20.000 kuikens per uur bedraagt. Om de bouw van slachterijen te versnellen is gesuggereerd de verkoop van levende kuikens te verbieden. Een aantal slachterijen werken met luchtkoeling i.p.v. waterkoeling.

De slachtkuikenprojecten en dus ook de slachterijen zijn meestal gelegen in de buurt van de grote steden. Hierdoor zijn de vervoersafstanden betrekkelijk klein.

De importhandel is in hoofdzaak in handen van 5 tot 10 grote importeurs. Deze handelaren beschikken over eigen koel- en opslagplaatsen. Ze verhandelen meestal produkten van een groot aantal fabrikanten. Hun hoofdkantoor bevindt zich meestal in Jeddah, maar ze hebben bijvestigingen in alle delen van het land. Behalve importeur zijn ze meestal tevens agent, voorraadhouder en distributeur. Verder wordt er geïmporteerd door een aantal kleine gespecialiseerde handelsbedrijven. Ze leveren de goederen aan coöperaties, supermarkten, hotels en groothandelaren maar niet aan detaillisten. In de derde plaats zijn er de importen op basis van ontvangen orders door de commissionairs/agenten. Deze personen vertegenwoordigen een fabrikant. Hun betekenis neemt af.

4. BEDRIJFSKOLOM

De coördinatie heeft ten dele plaats via verticale integratie van vermeerderingsbedrijf, broederij, slachtkuikenhouderij, veevoerfabriek en/of slachterij. Bij de niet geïntegreerde bedrijven gebeurt de coördinatie via de prijs.

De bedrijven in de slachtkuikensector zijn vrij groot en op deze produktietak gespecialiseerd. Hierdoor zijn ze in principe weinig flexibel m.b.t. de produktieomvang. Gezien de geringe zelfvoorzieningsgraad en de grote vraag naar het verse produkt is de geringe flexibiliteit niet problematisch. Daar komt nog bij dat het gaat om grote kapitaalkrachtige ondernemingen voor wie een zekere leegstand niet onoverkomelijk is.

Behalve in de opbouw van de eigen slachtkuikensector vinden mede ten behoeve van deze sector ook investeringen plaats in de infrastructuur, zoals havens en wegen, en in de energie- en watervoorziening. De energievoorziening op de projecten berust vooral op dieselgeneratoren. Voor de watervoorziening is men meestal aangewezen op eigen bronnen. Dit betekent dat ook geïnvesteerd moet worden in pompen. Investeren in Saoedi-Arabië is voor buitenlandse ondernemingen slechts mogelijk als men een vergunning heeft van de Minister van Industrie en Electriciteit. Deze vergunning wordt afgegeven als de investering bijdraagt tot de economische ontwikkeling van het land en de technische know-how vergroot. Als in de goedgekeurde investeringen voor minimaal 25% door Saoedi's wordt deelgenomen komt men in aanmerking voor bepaalde belastingfaciliteiten. Buitenlandse investeringen in industriële projecten kunnen dezelfde faciliteiten krijgen als binnenlandse kapitaalinvesteringen onder de National Industries Protection and Encouragement Regulations. Er behoeven vrijwel geen uitbreidingsinvesteringen in vriesruimten bij exporteurs, detailhandelaren en consumenten meer plaats te vinden.

Er is weinig geïnvesteerd in de verwijdering van het afval. Mest, veren en ook wel dode dieren worden vaak gedumpt in de woestijn.

5. IMPORTEN

Tussen Saoedi-Arabië en Nederland zijn onderhandelingen gaande over een overeenkomst voor economische samenwerking. De invoer van levende of geslachte dieren en van vers, diepgevroren of gekoeld vlees is pas mogelijk na voorafgaande goedkeuring van het Ministerie van Landbouw. Het douanetarief is meestal een waarderecht. Het land is samen met Bahrein, Koeweit, Oman, Qatar en de Verenigde Arabische Emiraten lid van de Gulf Co-operation Council. Deze landen hanteren sinds 1 september 1983 een gezamenlijk douanetarief van minimaal 4% en maximaal 20%. Het doel van deze samenwerking is te komen tot één gemeenschappelijke markt.

Voor de import in Saoedi-Arabië zijn de volgende documenten vereist: een certificaat van oorsprong en een handelsfactuur. Beide dienen gelegaliseerd te zijn door de Kamer van Koophandel en de ambassade van Saoedi-Arabië. Ook kan een notarieel gewaarmerkte fabrikantenverklaring vereist zijn. Het etiket moet vermelden: de naam van het levensmiddel, de ingrediënten, de netto-inhoud, de naam en het adres van de fabrikant en van de verpakker of importeur, de verpakingsdatum, de uiterste consumptiedatum, het serienummer van de produktie en het land van oorsprong. Ook is het gewenst en soms verplicht (o.a. bij gevogelte) naast een andere taal het Arabisch te gebruiken voor het vermelden van de naam van het levensmiddel, de netto-inhoud en de lijst van ingrediënten. Verder verdient het aanbeveling in de Arabische tekst de Mohammedaanse data te gebruiken. Voor de invoer van levende dieren en dierlijke produkten is een gezondheidscertificaat van de veterinaire dienst nodig. Voor vers en ingevroren vlees is tevens een door de Saoedische ambassade gelegaliseerde verklaring nodig, dat geslacht is volgens de Mohammedaanse wetten. Importeurs van bevroren vlees en levensmiddelen moeten een invoerlicentie van het Ministerie van Handel en Industrie hebben. Deze licentie wordt alleen afgegeven als ze beschikken over deugdelijke koel- en diepvriesapparatuur.

Handelsagenten van buitenlandse leveranciers dienen de Saoedi-Arabische nationaliteit te bezitten, dan wel een volledig Saoedi-Arabisch bedrijf te zijn. Alle commerciële agenten dienen bij het Ministerie van Handel te zijn geregistreerd. De agentencommissie is beperkt tot 5% van de totale waarde van het contract. De agent is verplicht voldoende reserveonderdelen in voorraad te houden

en een minimum service te verlenen. Hij mag ten hoogste 10 buitenlandse ondernemingen vertegenwoordigen.

De belangrijkste landen die pluimveevlees naar Saoedi-Arabië exporteren zijn Frankrijk en Brazilië. Verder worden er behoorlijke hoeveelheden geïmporteerd uit Hongarije, de Verenigde Staten en Bulgarije. Behalve Hongarije hebben al deze landen doch met name Brazilië en Frankrijk hun marktaandeel sinds 1977 zien toenemen. Dit is vooral ten koste gegaan van de groep "overige landen" 1). De import vanuit Nederland is vrij klein en sinds 1977 in betekenis verminderd.

De import bestaat vooral uit het panklare diepvrieskuiken. Daarnaast worden ook verse kuikens geïmporteerd. Het aandeel daarvan in de totale export is teruggelopen van 10% in 1977 tot 2% in 1980. Ook worden met name uit de Verenigde Staten soepkippen en kalkoenvlees geïmporteerd. De geïmporteerde kuikens worden onder merk verkocht. Belangrijke merken zijn uit Frankrijk Doux, Imperial, Supreme en Selection, uit de Verenigde Staten Young and Tender, Southern Beauty en Newton Farm en uit Brazilië Perdiago en Sadia. De Braziliaanse kuikens bleken niet steeds verkrijgbaar te zijn. Dit duidt erop, dat deze importen een ad-hoc karakter hebben.

Tabel 5.1 Totale pluimveevleesimport naar herkomstland in 1977 en 1980

	1977	1980
Totale import (x 1000 ton)	101	194
waarvan naar land van herkomst	%	%
- Frankrijk	20	36
- Brazilië	1	25
- Hongarije	8	8
- Verenigde Staten	1	7
- Bulgarije	2	6
- Nederland	4	2
- Overige landen	64	16

Bron: UN Commodity Trade Statistics.

De Franse bedrijven maakten gezamenlijk reclame voor het Franse kuiken en vermeldde daarbij ook onder welke merken deze kuikens worden verkocht. In deze reclame ligt de nadruk op het verbeteren van het imago van diepvrieskuikens. Uit onderzoek is echter gebleken, dat de consument bij de aankoop van diepvrieskuikens nauwelijks let op het land van herkomst of op het merk. De geringe aandacht voor het merk diepvrieskuiken duidt op een geringe waardering van dit produkt. Het gaat daarbij met name om het soms veel te hoge watergehalte 18% 2) en om de onzekerheid of het dier wel volgens de mohammedaanse wetten is geslacht. De concurrentiepositie van de Verenigde Staten in Saoedi-Arabië berust op geringe watergehalte (8%) van hun kuikens en op de zich ontwikkelende markt voor delen en verder bewerkte produkten. Het Poultry and Egg Institute of America (PEIA) maakt middels het publiceren in damesbladen en kranten van recepten reclame voor deze produkten.

6. DISTRIBUTIESTRUCTUUR

Het aantal detailhandelswinkels bedraagt ruim 9500. Voor het overgrote deel betreft het traditionele levensmiddelenwinkels. Het aantal supermarkten is vrij klein (ruim 100). Een recente ontwikkeling is de bouw van grote winkelcentra met allerlei typen winkels in dure buitenwijken of net buiten de steden. Er zijn on-

1) O.a. Italië, Syrië, Libanon en herexporten uit Koeweit.

2) Men overweegt dan ook de instelling van een maximum watergehalte van 5%.

geveer 50 van deze centra. De winkels in deze centra hebben een kwaliteitsimago en zijn duur. Veel Saoedi's beschouwen het daar gaan winkelen als een uitje voor het hele gezin. Het marktaandeel van de traditionele winkels is de laatste jaren teruggelopen tot ca. 66%. De betekenis van supermarkten en met name van winkelcentra neemt toe. De populariteit van deze centra berust voor een flink deel op hun parkeerterreinen. Vanwege het klimaat bezitten vrijwel alle levensmiddelenwinkels één of ander koel- of vriesapparaat.

De detailhandel koopt de buitenlandse diepvrieskuikens meestal direct van de importeur. Soms importeert de detaillist de kuikens zelf.

De inlandse kuikens worden voor een deel nog levend verhandeld. Het slachten heeft dan plaats in de detailwinkel bij aankoop of thuis bij de consument. Deze traditionele wijze van afzet neemt in betekenis af. De detaillist koopt deze dieren hetzij direct bij de producent, hetzij van een pluimveehandelaar. Daarnaast wordt een toenemend deel van de inlandse kuikens geslacht verhandeld. Deze kuikens worden als vers produkt en als diepvrieskuiken afgezet. De detailhandel koopt deze kuikens of direct van de slachterij of van de groothandel. Ten slotte kan nog worden vermeld, dat er ook slachterijen zijn die de kuikens afzetten via door hen geleasde winkels en aan grootverbruikers. Wel kopen de grootverbruikers vooral nog geïmporteerde diepvrieskuikens.

7. PRIJZEN EN PRIJSVORMING

Tengevolge van het klimaat gaat de produktie gepaard met extra kosten. Deze hangen samen met de noodzakelijke klimaatbeheersing in de kuikenhokken middels koelers en/of ventilatoren. Ook moet er veel geld worden besteed aan de watervoorziening. Er moeten bronnen worden geslagen en het water moet worden opgepompt. Daar komt nog bij, dat het bijeen plaatsen van hokken in grote projecten leidt tot een grote kans op onderlinge besmetting. Verder is er een gebrek aan voldoende vakbekwame managers en arbeiders. Deze factoren hebben een negatieve invloed op het sterftepercentage, de voederconversie en de groei. Deze hogere kosten worden verminderd door de verstrekte leningen en subsidies.

Ook in de produktiefasen die voorafgaan aan de slachtkuikenhoudery en bij het mengvoer heeft men te maken met extra kosten. Het mengvoer, dan wel de benodigde grondstoffen moeten namelijk worden ingevoerd vanuit vooral West-Europa en de Verenigde Staten. Hetzelfde geldt ook voor een deel van de broedeieren en eendagskuikens. Voor zover deze in eigen land worden geproduceerd zijn er hogere kosten vanwege de lagere vruchtbaarheid van de ouderdieren en de gemiddeld lagere broedresultaten. De gemiddelde voerconversie is 2-20. Het voer kost US \$ 250 à 270 per ton en een eendagskuiken US \$ 0.45. Door de hoge kosten van de binnenlandse produktie is zelfs bij een subsidie van 50% het importprodukt nog concurrerend.

De marge van de importeur bedraagt meestal 25 à 35%. Die van de groothandel in merkartikelen 5 à 10%. De marge van de detailhandel bedraagt 30 à 35%. Supermarkten die de kuikens direct bij de slachterij kopen, kunnen soms een korting op de prijs krijgen.

De prijs van geïmporteerde diepvrieskuikens bedraagt ca. SR 7,- per kuiken. Terwijl die van het inlandse verse luchtgekoelde produkt ca. SR 10,- per kuiken is en die voor levende kuikens SR 12,- per dier. Door de grootte van het land en de nog vaak ontbrekende infrastructuur wordt de prijs van inlandse kuikens sterk bepaald door een regionaal overschot of tekort. Opvallend is ook dat diepvrieskuikens verkocht worden tegen een prijs per kg; het verse inlandse produkt en levende kuikens tegen een prijs per dier.

Ten slotte kan nog vermeld worden, dat in Saoedi-Arabië de prijzen van landbouwprodukten en consumptiegoederen worden beheerst. De toegestane marge op ingevoerde bederfelijke goederen is 35% van de importwaarde voor de importeur en een gelijke marge voor de detaillist. Ook de binnenlandse prijzen controleert men om ze te kunnen vergelijken met de kostprijzen elders. Deze prijscontroles worden uitgevoerd op markten en in winkels, met name de supermarkten.

8. STERKE EN ZWAKKE PUNTEN VAN DE SLACHTKUIKENSECTOR IN SAOEDI-ARABIË

Sterke punten

- Overheidsbeleid gericht op het bereiken van zelfvoorziening. In dit kader ontvangt de producent niet alleen goedkope leningen maar ook allerlei subsidies.
- Het hoge en toenemende verbruik per hoofd van de bevolking en de geringe eigen produktie. Hierdoor is er op de thuismarkt erg veel ruimte voor een grotere produktie.
- Men kan de verse, luchtgekoelde produkten leveren waaraan de consument de voorkeur geeft.
- De transportkosten bij de afzet van de kuikens zijn gering.
- Samen met andere landen werkt men aan de verbetering van opleiding, veterinaire voorzieningen, handel, marketing en prijsbeleid.
- Grote moderne slachtkuikenbedrijven en slachterijen.
- Er is een uitgebreid net van levensmiddelenbedrijven. In het kwaliteits-
imago van de in betekenis toenemende supermarkten in winkelcentra past het dure verse inlandse produkt goed.

Zwakke punten

- Het klimaat met zijn hoge temperaturen en zijn geringe regenval leidt tot hoge kosten voor huisvesting en watervoorziening en tot geringe prestaties van ouderdieren.
- De produktie is ten dele afhankelijk van geïmporteerde eendagskuikens en broedeieren.
- Ook de benodigde grondstoffen voor de veevoerproduktie of het mengvoer zelf moeten worden geïmporteerd. Hierdoor wil de kwaliteit van het veevoer nogal eens wisselen.
- Gebrek aan vakbekwame managers en arbeiders.
- De slachtcapaciteit is te klein voor de eigen produktie.
- Het opzetten van grote projecten verhoogt het gevaar voor onderlinge besmetting.
- Doordat de infrastructuur nog onvoldoende ontwikkeld is, is het land opgesplitst in een aantal regionale markten.
- De vrijhandelspolitiek van het land leidt tot hevige concurrentie.

9. SAMENVATTING

Er wordt in Saoedi-Arabië hard gewerkt aan het vergroten van de eigen produktie. Een dergelijk streven is ook terecht, omdat over grotere afstanden het transport van veevoer (grondstoffen) momenteel goedkoper is dan dat van kuikenvlees. Toch zal het door de problemen ten gevolge van het klimaat, de afhankelijkheid van ingevoerde veevoergrondstoffen en de toename van de consumptie per hoofd nog wel geruime tijd duren eer Saoedi-Arabië zelfvoorzienend is. Het marktaandeel van Nederland op deze omvangrijke markt is vrij klein. Opvoeren van het Nederlandse marktaandeel is alleen mogelijk door de huidige leveranciers te onderbieden. Heeft men via prijsconcurrentie eenmaal vaste voet gekregen dan kan het zwaartepunt van de concurrentie worden verlegd naar kwaliteit en service en kunnen betere prijzen worden bedongen.

Gezien de marktomvang en het vooreerst nog aanhouden van de Saoedische kuikenvleesimporten is het de moeite waard te investeren in het veroveren van een redelijk marktaandeel. Wil dit kans van slagen hebben, dan dient het Nederlandse bedrijfsleven gezamenlijk op te treden.

Ten slotte kan er nog op worden gewezen, dat er voor de Nederlandse toeleverende bedrijven van mengvoerfabrieken, kuikenhokken, mengvoer, premixen, broedeieren en eendagskuikens nog ruime afzetmogelijkheden op deze markt bestaan.

LITERATUUR

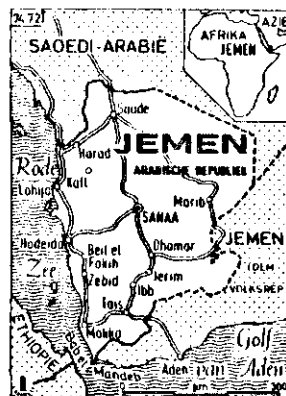
- Delay, J. 1980. Paper t.b.v. presentatie bij AVEC te Rome op 22 september. Geneve. Gira.
- N.N. 1982 Survey of the food market in Saudi-Arabia. Nicosia, Middle East Marketing Research Bureau.
- N.N., 1983 Agriculture and Development in Western Asia. Bagdad. United Nations economic commission for western Asia and FAO.
- Vlugter, P. 1982. De uitvoer van geslacht pluimvee naar het "Midden Oosten". Den Haag. Interne Nota LEI/Ministerie van Landbouw en Visserij.
- Berichten uit het buitenland, jaargang 1983 Broiler industry, jaargang 1983.
- Export Magazine, jaargangen 1983-heden.
- Landbouwwereldnieuws, jaargangen 1979-heden De Molenaar, jaargang 1983.
- Pluimveehouderij, jaargangen 1977-heden.
- Poultry International, jaargangen 1982-heden.
- Wereldmarkt, jaargangen 1982-heden.
- World poultry, jaargangen 1982-heden.

1. MARKTOMVANG EN VERBRUIK

1.1 Algemeen beeld

De Arabische Republiek Jemen is gelegen aan de oostzijde van de Rode Zee. In het Noorden grenst het aan Saoedi-Arabië en in het Zuiden aan de Democratische Volksrepubliek Jemen (zie fig. 1.1). De totale oppervlakte bedraagt 195.000 km² en is dus ruim 5 x zo groot als die van Nederland.

Fig. 1.1 De Arabische Republiek Jemen.

De bevolking is de laatste jaren met ca. 2,5 miljoen toegenomen tot 8,5 miljoen in 1980. Van deze bevolking werkt een groot deel (1,3 miljoen) in het buitenland, met name in Saoedi-Arabië. Maar 6% van de bevolking woont in de 3 grootste steden Sana'a, Taiz en Hodeidah en ongeveer 90% woont in één van de vele over het hele land verspreid gelegen landbouwdorpen. Het land is niet onderverdeeld in administratieve eenheden als districten, maar in stamgebieden.

Het klimaat wordt sterk beïnvloed door de gemiddelde hoogte van het land, namelijk 2500 m boven ANP. Hierdoor komen er grote temperatuurverschillen tussen dag en nacht voor, met name gedurende de winter. Ook bevat de lucht relatief weinig zuurstof en is de relatieve luchtvochtigheid er zeer laag (10-20%). Verder valt er afgezien van de kuststreek met zijn tropisch klimaat behoorlijk veel regen, namelijk 76 cm per jaar.

Het bruto nationaal produkt per hoofd van de bevolking is erg laag. In 1980 US \$ 460, in Nederland US \$ 11361. Door de geldovermakingen van de vele Jeminitische gastarbeiders in Saoedi-Arabië en de Golfstaten is er bij de bevolking toch een behoorlijke koopkracht aanwezig. Het aantal welvaartsgoederen per 1000 inwoners zoals auto's, radio's, TV's en telefoons is nog vrijwel nihil. Ook het aantal artsen per 1000 inwoners is zeer gering. Verder is nog ruim 80% van de bevolking analfabeet. De munt, de Jeminitische Ryal (YR) is gekoppeld aan de dollar waarbij 1\$ = 4.57 YR.

De bijdrage van de landbouw in het bruto binnenlands produkt bedroeg in 1977 35%. Andere belangrijke sectoren zijn de handel (30%), de overheid (9%) en de bouwnijverheid (8%). De grote betekenis van de landbouw blijkt ook uit het deel van de beroepsbevolking dat in deze bedrijfstak werkzaam is, te weten 75% in 1979. Tot de belangrijkste landbouwprodukten behoren de granen. De structuur van de landbouw wordt gekenmerkt door een groot aantal kleine tot zeer kleine bedrijven. Meer dan 90% van de bedrijven heeft minder dan 5 ha grond. Van de 1,5 miljoen ha bebouwbare grond is 80% particulier eigendom, 17% gemeenschappelijke grond en 3% is eigendom van de overheid. Een groot deel van de landbouwgronden ligt in de berggebieden en is geterrasseerd. Behalve de grond zijn ook de waterrechten ongelijk verdeeld. De traditionele moslimwet geeft stroomopwaarts gelegen gebruikers het eerstbeschikkingsrecht.

1.2 Produktie en verbruik

Tabel 1.1 De ontwikkeling van de produktie, het verbruik en de zelfvoorzieningsgraad van pluimveevlees in de Arabische Republiek Jemen in de periode 1975 tot 1981.

	1975	1977	1979	1981
Produktie (x 1000 ton)	2	1	1	2
Import (x 1000 ton)	0	14	48	56
Verbruik (x 1000 ton)	2	15	49	58
Verbruik per hoofd (in kg)	0,4	2,7	8,6	9,8
Zelfvoorzieningsgraad (%)	100	7	2	3

Bron: FAO.

Uit tabel 1.1 blijkt, dat de consumptie van pluimveevlees eerst na 1975 van enige betekenis is geworden en dat deze een sterke toename vertoont. De grotere consumptie heeft niet geleid tot een toename van de eigen produktie maar tot een vergroting van de import. De investeringen in de eigen slachtkuikenhouderij komen pas na 1981 in een hogere eigen produktie tot uiting. Ondanks dat pluimveevlees er naar verhouding vrij duur is, eet men graag kip. Dit hangt samen met de neutrale smaak, waardoor het vlees met veel gerechten is te combineren en het geringe vetgehalte. Het pluimveevlees wordt met name geconsumeerd tijdens de lunch en het diner, de twee hoofdmaaltijden. Deze maaltijden bestaan vooral uit vlees, rijst, groente en zuivelprodukten. Het pluimveevlees wordt meestal geroosterd. De consumenten hebben een voorkeur voor het levende inlandse produkt. Het diepvriesprodukt wordt vooral in restaurants en eethuisjes als gegrild kuiken gegeten.

1.3 Overheidsbeleid

De centrale overheid dient in Jemen nog steeds ernstig rekening te houden met de invloed van lokale sheiks en de verschillende stammen. Men schroomt namelijk niet om bij onderlinge onenigheid naar de wapens te grijpen. De overheid stimuleert de ontwikkeling van het land via vijfjarenplannen. In het eerste vijfjarenplan (1977-1981) lag de nadruk op het verbeteren van de infrastructuur. Het tweede vijfjarenplan zal daarnaast ook aandacht besteden aan de ontwikkeling van de landelijke gebieden, de produktieve capaciteiten en de mensen. Het land is ook één van de concentratielanden van de Nederlandse ontwikkelingshulp.

Het ontwikkelingsbeleid van de overheid is nu voor een groot deel gericht op de ontwikkeling van de landbouw, met als doel zelfvoorziening en produktie voor export en lokale verwerking. Men werkt daarbij met projecten gericht op de integrale ontwikkeling van het platteland. In deze projecten besteedt men aandacht aan onderwijs, gezondheidszorg, drinkwatervoorziening, electriciteit, wegen, akkerbouw en veeteelt. Op deze wijze hoopt men tevens het gaan werken in het buitenland te verminderen. Hierdoor zal de consumptie van pluimveevlees in Jemen nog sterk kunnen toenemen.

De Nederlandse hulp omvatte o.a. een geïntegreerd slachtpluimveeproject in de vorm van een voorbeeldbedrijf. Bij dit bedrijf kunnen de boeren tevens goed uitgangsmateriaal en voer kopen. Ook kan men er zijn geproduceerde kuikens laten slachten. Middels dit soort voorbeeldbedrijven probeert de overheid het opzetten van kleinschalige slachtkuikenbedrijven door boeren te stimuleren. Behalve informatie en uitgangsmateriaal geven de voorbeeldbedrijven ook hulp bij het krijgen van leningen van de Landbouwbank. In Jemen bestaat (nog) geen landbouwvoorlichtingsdienst. Verder geeft men een subsidie van YR 50,- op een zak voer van 50 kg.

De Arabische Republiek Jemen is ook betrokken bij het programma van de Arab Organization of Agricultural Development. Daarbij streeft men naar zelfvoorziening in de regio door middel van investeringsprogramma's en samenwerking bij opleiding, veterinaire voorzieningen, handel, marketing en prijsbeleid. Het doel van het programma is het bereiken van zelfvoorziening in de regio rond het jaar 2000.

Het overheidsbeleid is in z'n algemeenheid gericht op de stimulering van de particuliere sector. Men onderscheidt daarbij drie mogelijke investeringsprojecten, namelijk:

- nationale projecten met voor 90% of meer Jemenistisch aandelenkapitaal
- joint venture projecten met minstens 10% en maximaal 90% buitenlands aandelenkapitaal
- buitenlands project met voor 90% of meer buitenlands aandelenkapitaal.

2. SLACHTKUIKENSECTOR

In Jemen komen 3 typen kuikenbedrijven voor. In de eerste plaats een aantal grote geïntegreerde bedrijven met meer dan 100.000 kuikens. Verder zijn er ca. 100 gespecialiseerde bedrijven met 2000 tot 50.000 slachtkuikens. Tenslotte zijn er de vele kleine boeren die enkele dieren houden voor de eigen behoeften en die van hun buren. De grote geïntegreerde bedrijven omvatten naast het slachtkuikenbedrijf ook wel leghennen, een broederij, een veevoerfabriek en slachtkuikenouderdieren. Deze grote bedrijven zijn vooral gevestigd in de buurt van de steden.

De slachtkuikenbedrijven verkopen de kuikens vrijwel altijd levend aan consumenten en pluimveehandelaars. Dit hangt samen met de waarde die de consument hecht aan de versheid van het produkt. De kleine gespecialiseerde bedrijven zetten de kuikens vooral af in de omringende dorpen, terwijl de grote geïntegreerde bedrijven vooral afzetten aan handelaars, op markten en aan consumenten uit de grote steden. Een aantal bedrijven zet de levende kuikens en hun andere produkten af via eigen winkels in de steden. De levend afgezette dieren worden verkocht tegen een prijs per dier. De vraag naar levende kuikens maakt het met name grotere producenten mogelijk de verkoopprijs min of meer zelf vast te stellen. De afzet van vers geslachte kuikens komt vrijwel nog niet voor. Pas sinds kort zijn een aantal geïntegreerde bedrijven in het bezit van een slachterij. De kuikens worden gedurende 6 à 7 weken gemest tot een gemiddeld levend gewicht van 1,3 à 1,4 kg.

Door het warme klimaat, de grote temperatuursverschillen en de ijle lucht werden in Jemen tot voor kort geen broeders en eendagskuikens geproduceerd. Nog steeds is het aantal broederijen vrij klein en zijn de broedresultaten erg laag. De resultaten van een grote broederij in het op ca. 200 m hoogte gelegen Taiz zijn veel beter. Ook andere grote bedrijven stichten daarom in dat gebied hun broederij. Een groot deel van de benodigde eendagskuikens wordt nog steeds geïmporteerd, met name uit Nederland. Tot de in Jemen gebruikte kuikenrassen behoort Hyproc.

De mengvoerproduktie is meestal geïntegreerd binnen de grote slachtkuikenondernemingen. De benodigde concentraten en een deel van de andere grondstoffen worden ingevoerd. In het binnenland geproduceerde mengvoergrondstoffen zijn vooral sorghum en mais. Door het ontbreken van een goede controle op de grondstoffen is de kwaliteit van het voer nogal eens wisselend. Het aantal mengvoertfabrieken is erg klein (5 à 10). Het meeste voer wordt dan ook ingevoerd. Belangrijke leveranciers van mengvoer zijn de Verenigde Staten, Frankrijk en met name Nederland. De geïntegreerde bedrijven leveren het voer vooral in bulk af. Het importvoer is verpakt in zakken van 50 kg.

Niet onvermeld mag blijven dat één grote geïntegreerde slachtkuikenonderneming een aantal plaatselijke boeren een "pakket" levert bestaande uit eendagskuikens, voer, medicijnen, vaccins en voorlichting.

3. PLUIMVEEHANDEL EN -INDUSTRIE

De pluimveehandel vervult gezien de omvang van de levende afzet een belangrijke rol. Er zijn geen gegevens bekend over het aantal handelaren. Door de groei van de slachtkuikensector mag aangenomen worden dat de betekenis van de handel is toegenomen. Daar staat tegenover dat een aantal slachtkuikenbedrijven direct aan consumenten verkoopt hetzij op het bedrijf, hetzij in eigen winkels of op de markt. Ook komt voor, dat de handelaren optreden als commissionairs van de producenten.

Er bestaan een aantal slachterijen, maar deze worden minimaal gebruikt. De wijze van slachten en de betrouwbaarheid dat het ritueel gebeurt, is in dit islamitische land erg belangrijk.

Gezien de spreiding van de slachtkuikenbedrijven over het hele land en het vaak beperkte gebied waarin ze hun kuikens afzetten zijn de vervoersafstanden meestal betrekkelijk klein. Grotere vervoersafstanden komen voor bij die geïntegreerde ondernemingen die hun kuikens landelijk afzetten. Deze beschikken daartoe over regionale verkoopcentra, waar een voorraad levende kuikens wordt aangehouden.

De importhandel is o.a. in handen van een aantal grote importeurs. Deze handelaren beschikken daartoe over eigen koel- en opslagruimten. Ze verhandelen vaak produkten van een groot aantal fabrikanten. Behalve importeur zijn ze vaak tevens agent, voorraadhouder en distributeur. Daarnaast wordt geïmporteerd door een aantal kleine gespecialiseerde handelsbedrijven. Tenslotte zijn er de importen op basis van ontvangen orders door de commissionairs/agenten, die de fabrikant vertegenwoordigen.

4. BEDRIJFSKOLOM

De coördinatie van de produktie in de opeenvolgende fasen heeft ten dele plaats via vertikale integratie van de vermeerdering, de broederij, de veevoerbakkerij en de slachtkuikenhouderij. In de meeste gevallen zorgt echter de prijs voor de noodzakelijke afstemming.

De slachtkuikenproduktie heeft vooral plaats in gespecialiseerde bedrijven. Hierdoor zijn deze bedrijven in principe weinig flexibel. Gezien de geringe zelfvoorzieningsgraad en de grote vraag naar het verse produkt is de in principe geringe flexibiliteit geen praktisch probleem. Daar komt nog bij, dat een aantal van de slachtkuikenbedrijven behoort tot kapitaalkrachtige geïntegreerde ondernemingen, voor wie een zekere leegstand, mocht dit nodig zijn, geen onoverkomelijk probleem is.

Behalve in de opbouw van de eigen slachtkuikensector vinden mede ten behoeve van deze sector investeringen plaats in de energie- en watervoorziening in het wegennet. Zou men overgaan op de afzet van vers produkt, dan dient men nog te investeren in slachterijen en in koeling. Bij dit laatste gaat het om koelruimten bij de slachterijen en om koeltoonbanken bij de detailhandel. Ook in vriesruimten dient nog geïnvesteerd te worden, met name door consumenten en detailhandelaren.

5. IMPORTEN

Tussen de Arabische Republiek Jemen en Nederland bestaat geen handelsakkoord, wel een raamovereenkomst inzake technische ontwikkelingshulp. Voor elke import in Jemen moet een vergunning worden aangevraagd. Voor voedingsmiddelen kan dit op basis van een Nederlandse offerte gebeuren bij het Ministerie van Supply and Trade.

Bij invoer dienen douanerechten te worden betaald. De hoogte ervan wordt vastgesteld door een commissie waarin vertegenwoordigd zijn de ministers van handel, van economische zaken en van landbouw alsmede de Federatie van Jemenitische Ontwikkelingsassociaties. De invoertarieven zijn een bron van inkomsten

voor de overheid en zijn een instrument om de eigen landbouw en industrie te beschermen. Verder zijn er extra invoerbelastingen voor defensie (5%) statistiek (2%) alsmede voor samenwerking en welvaart (0,5%). Ook wordt bij import over land 10% extra invoerbelasting geheven en is men verplicht de te importeren goederen zodra ze het exportland verlaten te verzekeren bij een Jemenitische maatschappij.

Bij export zijn de volgende documenten vereist: een originele "Bill of Loading", een goedgekeurde en door de betrokken autoriteiten getekende paklijst, een goedgekeurde en door de Centrale Bank getekende factuur en een door de Ambassade van Jemen goedgekeurd en getekend certificaat van oorsprong. Bovendien is voor de invoer van plantenzaden en levende dieren een gezondheidscertificaat nodig.

Op de verpakking moet het land van oorsprong zijn vermeld en bij voedingsmiddelen tevens de uiterste verkoopdatum. De tekst moet in de Engelse of Arabische taal zijn gesteld.

Contracten met lokale agenten moeten worden aangemeld bij het Ministerie van Economische Zaken. Gebruikelijk is dat de agent waarmee een contract is afgesloten gedurende 6 maanden het alleenvertegenwoordigingsrecht krijgt. Daarna kunnen ook aan andere agenten verkooprechten worden gegeven.

Tabel 5.1 De totale pluimveevleesimport in de Arabische Republiek Jemen naar herkomstland in 1979 en 1980

	1979	1980
Totale import (x 1000 US \$)	58080	39718
waarvan uit	%	%
- Frankrijk	89	58
- Brazilië	1	17
- Bondsrepubliek Duitsland	4	9
- Nederland	5	6
- Verenigd Koninkrijk	-	4
- Overige landen	1	6

Bron: UN Commodity Trade Statistics.

De belangrijkste exporteur van pluimveevlees naar Jemen is Frankrijk. De import vanuit Brazilië is sterk wisselend en lijkt vooral gebaseerd op eenmalige transacties. De anderen landen, waaronder Nederland hebben een bescheiden marktaandeel.

De import bestaat vooral uit het panklare diepvrieskuiken. Deze kuikens worden onder merk verkocht. Bij de export naar de Arabische Republiek Jemen zijn persoonlijke contacten en een concurrerende prijs erg belangrijk.

6. DISTRIBUTIESTRUCTUUR

Er bestaat in Jemen een uitgebreid net van traditionele winkels en van markten. Het aantal supermarkten is vrij beperkt. Vanwege het klimaat beschikken vele winkels over een of ander koel- of vriesapparaat.

Het geïmporteerde diepvriesprodukt kopen de winkeliers van de importeurs. Verder wordt dit produkt vooral verkocht aan restaurants en aan eethuisjes die gegrilde kip verkopen. De sterk toegenomen vraag naar kip heeft ervoor gezorgd dat de geïmporteerde diepvrieskuikens tot in de verste uithoeken van het land verkrijgbaar zijn.

Het inlandse produkt wordt vrijwel uitsluitend levend verhandeld. Deze dieren worden dan ook nauwelijks via winkels gedistribueerd. De belangrijkste distributiekanaalen zijn naast de aankoop bij het slachtkuikenbedrijf de vele

consumentenmarkten. Op deze markten bieden behalve pluimveehandelaars ook wel kuikenhouders hun produkten aan. Wil een kuikenhouder op deze manier over het hele land kuikens afzetten dan moet men plaatselijk beschikken over hokruimte waarin de kuikens tijdelijk kunnen worden opgeslagen, zoals b.v. Omeri Farms, een van de grotere bedrijven, dat heeft.

7. PRIJZEN EN PRIJSVORMING

Door de hoogte boven de zeespiegel dient de klimaatbeheersing in de kuikenhokken vooral om de dieren te beschermen tegen de kou. Vergeleken met de situatie in andere landen in het Midden-Oosten zijn de hokken in Jemen betrekkelijk eenvoudig en goedkoop. Dit geldt niet voor de zeer warme kuststrook. Wel heeft men extra kosten voor de watervoorziening. Daarvoor moeten namelijk bronnen worden geslagen en dienen pompinstallaties te worden geplaatst. Ook is er gebrek aan voldoende vakbekwame kuikenhouders en arbeiders. Door deze factoren is het sterftepercentage vaak hoog en de voederconversie en groei slecht. Het sterftepercentage loopt soms op tot 20%. Mede hierdoor bedraagt de voederconversie voor kuikens met een levend gewicht van 1,3 kg 2,20. Als strooisel gebruikt men houtkrullen of gehakseld stro.

De ijle lucht in het binnenland heeft een sterk negatief effect op de broedresultaten. Deze zijn in de laaggelegen kuststreek veel beter.

Door deze factoren zijn zowel in de vermeerderings- en broederijfase als in de kuikenmesterij de kosten naar verhouding hoog. Toch is het produceren van kuikens erg winstgevend. De gemiddelde produktiekosten bedragen YR 13,- voor een kuiken met een levend gewicht van 1,5 kg. De opbrengstprijzen van dergelijke dieren bedraagt bij verkoop in de dorpen YR 20,- à YR 25,-.

De kosten van het geïmporteerde kuikenvoer bedragen per zak YR 75,-. Dit bedrag is inclusief de overheidssubsidie van YR 50,-. Het overheidsbeleid is erop gericht waar mogelijk de concurrentie aan te moedigen. Voor belangrijke produkten als suiker, tarwe, meel, rijst en cement controleert en stabiliseert de semi-overheidsorganisatie "General Corporation for Foreign Trade" de consumentenprijzen. Deze organisatie doet dit door 40% te kopen van elke door het Ministerie van Supply and Trade uitgeschreven tender en deze hoeveelheid tegen een lage door haar vastgestelde prijs op de markt te brengen. Daarnaast houdt de General Corporation buffervoorraden aan.

8. STERKE EN ZWAKKE PUNTEN VAN DE SLACHTKUIKENSECTOR IN DE ARABISCHE REPUBLIEK JEMEN

Sterke punten

- Overheidsbeleid gericht op het bereiken van zelfvoorziening
- Het groeiende verbruik per hoofd en het streven de beroepsbevolking in eigen land aan werk te helpen maken dat er op de thuismarkt erg veel ruimte is en komt voor een grotere inlandse produktie
- Men kan de levende kuikens leveren, waaraan de consument de voorkeur geeft. De hogere prijs die men hiervoor wil betalen maakt de produktie ondanks de hoge kosten toch winstgevend.
- De vrij kleinschalige produktiestructuur past goed bij de afzetstructuur van levende kuikens
- De voorbeeldbedrijven geven niet alleen voorlichting maar zijn ook behulpzaam bij de aankoop van eendagskuikens en voer.

Zwakke punten

- De infrastructuur is nog weinig ontwikkeld
- Het land is nog weinig een eenheid, regelmatig komen nog stammentwisten voor
- Men beschikt niet over een voorlichtingsdienst

- Het klimaat en de hoogte leiden tot geringe prestaties van ouderdieren, lage broedresultaten, een hoog sterftepercentage en een hoge voederconversie
- De produktie is sterk afhankelijk van geïmporteerde eendagskuikens en broedeieren
- Ook de benodigde grondstoffen of het mengvoer zelf moeten worden geïmporteerd. De kwaliteit van het inlandse veevoer wil nogal eens wisselen.
- Gebrek aan voldoende vakbekwame kuikenhouders en arbeiders
- De bedrijven moeten investeren t.b.v. de watervoorziening, omdat bronnen moeten worden geslagen en pompen geïnstaleerd.

9. SAMENVATTING

Er wordt hard gewerkt aan het vergroten van de eigen produktie. Toch zal het nog geruime tijd duren voor het land zelfvoorzienend is. Het geïmporteerde diepvriesprodukt heeft een relatief zwakke positie door het vrijwel ontbreken van een modern distributiesysteem en doordat het vooral aan restaurants en eet-huisjes wordt geleverd. Wel draagt het importprodukt en de prijs daarvan in belangrijke mate bij tot de toegenomen consumptie voor kuikenvlees. Het Nederlandse aandeel op deze markt is vrij klein. Om dit op te voeren zijn behalve concurrerende prijzen ook persoonlijke contacten erg belangrijk. Dit laatste moet gezien de goodwill die Nederland er heeft verworven via zijn ontwikkelingshulp en haar bekendheid als leverancier van eendagskuikens, broedeieren, ouderdieren, mengvoer, kuikenhokken en de inrichting daarvan geen grote problemen geven. Gegeven de omvang van de markt lijkt het aan te bevelen te proberen het Nederlandse marktaandeel te vergroten. Wel dient dit te gebeuren door een gezamenlijk optreden van de Nederlandse aanbieders.

Voor de Nederlandse bedrijven uit de toeleverende sector zijn op deze markt nog voldoende mogelijkheden aanwezig.

LITERATUUR

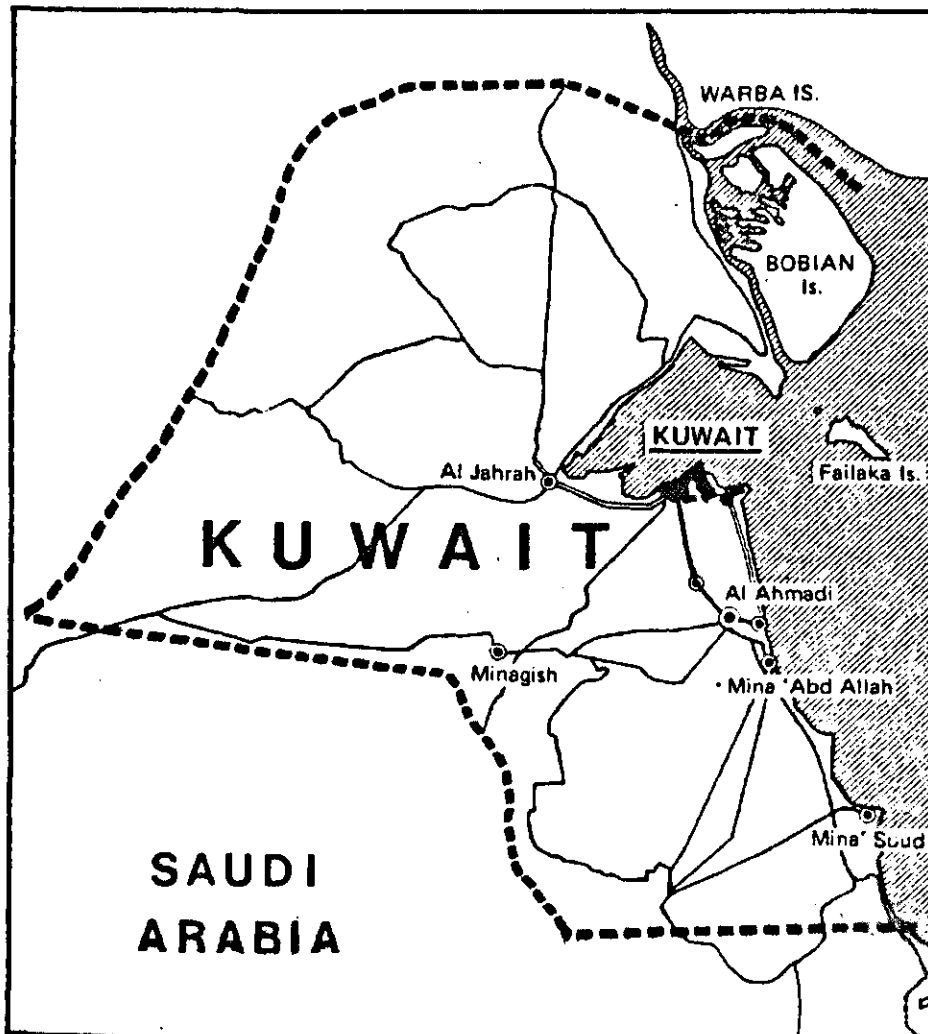
- Belay, J. 1980. Paper t.b.v. presentatie bij AVEC te Rome op 22 september. Geneve. Gira.
- N.N., 1983 Agriculture and development in western Asia
Bagdad, United Nations Economic Commission for western Asia and FAO.
- Foreign Agriculture, jaargang 1977 en 1982
- Internationale Samenwerking, jaargang 1980
- 19Nu, jaargang 1978
- Pluimveehouderij, jaargangen 1977-heden
- Poultry International, jaargangen 1982-heden
- Voedingsmiddelentechnologie, jaargang 1978
- Wereldmarkt, jaargangen 1982-heden
- World Poultry, jaargangen 1982-heden

1. MARKTOMVANC EN VRAAG

1.1 Algemeen beeld

Koeweit ligt aan de westelijke zijde van de Perzische Golf tussen Irak en Saoedi-Arabië (zie fig. 1.1). Het land heeft een oppervlakte van 17.818 km², d.w.z. 0,4 x van die van Nederland.

Fig. 1.1 Koeweit

De bevolking is de laatste jaren sterk toegenomen, namelijk van 0,74 miljoen in 1970 tot 1,56 miljoen in 1981. De gemiddelde groei van de bevolking in de periode 1970-1979 bedroeg 6,2% per jaar. Deze bevolkingstoename is vooral een gevolg van immigratie. Momenteel maken de Koeweiti ca. 45% van de totale bevolking uit. Van de buitenlandse bevolkingsgroepen zijn de Palestijnen met een aandeel van ca. 20% de belangrijkste. Van de bevolking woont ca. een derde deel in de twee belangrijkste steden Koeweit City en Hawalli.

Koeweit heeft een tropisch woestijnklimaat. In de warmste maanden juli en augustus is de gemiddelde maximum temperatuur 44°C. In de koudste maanden december en januari is de gemiddelde temperatuur 8°C. De luchtvochtigheid varieert tussen 1% en 98%. De gemiddelde regenval bedraagt ca. 100 mm. Deze regen valt tussen november en maart. Regelmatig komen er zware en langdurige zandstormen voor.

Het bruto nationaal produkt per hoofd van de bevolking is één van de hoogste ter wereld. In 1981 bedroeg het US \$ 20.900; in Nederland US \$ 11.790. De gemiddelde jaarlijkse reële groei van het bruto nationaal produkt per hoofd bedroeg tussen 1970 en 1979 1,4%. Het aantal radio's en TV's per 1000 inwoners is er hoger dan in Nederland; het aantal artsen, auto's, maar vooral telefoons lager. De wisselkoers van de munt, de Koeweit Dinar (KD), bedroeg begin december 1983 f 10,465.

De bijdrage van de landbouw aan het bruto binnenlands produkt is erg klein. In 1981 minder dan 0,5%. De belangrijkste sectoren zijn de mijnbouw, incl. de aardoliewinning (61%), de handel (7,5%) en de industrie (5,5%).

Van de totale oppervlakte grond is slechts 12% geschikt voor de landbouw. Momenteel is slechts 1% (1700 ha) bebouwd. Naast groenten zijn de belangrijkste produkten aardappelen, alfalfa en gerst. De veehouderij omvat naast runderen, vooral schapen, geiten, legkippen en slachtkuikens.

1.2 Produktie en verbruik

Ondanks de toename van de eigen produktie is in de periode 1975 tot 1981 de zelfvoorzieningsgraad gedaald van 39% naar 25% (zie tabel 1.1). Deze daling van de zelfvoorzieningsgraad is een gevolg van de sterke toename van het verbruik per hoofd. Momenteel bestaat 28 à 30% van de totale vleesconsumptie uit kippevlees. De import van pluimveevlees is sinds 1975 dan ook bijna verdrievoudigd. Ondanks de toename van de pluimveevleesconsumptie hebben de consumenten nog een sterke voorkeur voor roodvlees.

Tabel 1.1 De ontwikkeling van de produktie, het verbruik, de im- en export en de zelfvoorzieningsgraad van pluimveevlees in Koeweit in de periode 1975 tot 1981

	1975	1977	1979	1981
Produktie (x 1000 ton)	7	9	10	11
Import (x 1000 ton)	12	27	27	35
	19	36	37	46
Export (x 1000 ton)	1	2	3	2
Verbruik (x 1000 ton)	18	34	34	44
Verbruik per hoofd (kg)	17,9	29,9	26,6	30,9
Zelfvoorzieningsgraad (%)	39	26	29	25

Bron: FAO.

Het pluimveevlees wordt met name geconsumeerd tijdens de twee hoofdmaaltijden, namelijk de lunch en het diner. De maaltijden bestaan vooral uit vlees (schapen-, rund- of pluimveevlees), rijst, groente en zuivelprodukten. De belangrijkste bereidingswijze voor pluimveevlees is het roosteren. Daarnaast consumeert men kip in fast food vorm zoals gegrilde kuikens, Kentucky fried chicken en kipshawima.

Het inlandse produkt wordt levend (60%) of als verse panklare kuikens afgezet. Bovendien wordt een deel verwerkt tot verse delen. Deze delen worden vooral gebruikt door de hogere inkomensgroepen. Deze maken ca. 15% van de totale markt uit. De invoer bestaat uit diepvrieskuikens. De consumenten hebben een voorkeur voor lichte kuikens van 0,8 à 1 kg. De diepvrieskuikens worden vooral

gekocht door de lagere inkomensgroepen en de vele gastarbeiders. Dat juist deze groepen diepvrieskuikens eten hangt samen met de door de overheid op dit produkt gegeven consumentensubsidie.

De inkopen hebben vooral in het weekend plaats. Ze worden gedaan door de man al of niet samen met zijn vrouw. Deze inkopen worden meestal in de grotere winkels gedaan. De aanvullende doordeweekse boodschappen doet de vrouw meestal in de buurtwinkel.

1.3 Overheidsbeleid

Koeweit moet een zeer groot deel van de benodigde levensmiddelen importeren. Ten einde de afhankelijkheid van de import te verminderen streeft men er naar de eigen produktie op te voeren. Daartoe bezit de overheid een proefbedrijf van ca. 50 ha. Dit bedrijf heeft ook een voorlichtende functie. Daarnaast heeft de overheid via diverse (semi) overheidsbedrijven belangen in de agrarische sector. Dit echter steeds in combinatie met en ter ondersteuning van het particuliere initiatief. Een belangrijke rol speelt hierbij ook de Industrial Bank of Kuwait waarin de overheid participeert. Deze bank moet de industriële ontwikkeling en die van de landbouw stimuleren. Ze verstrekt leningen en neemt deel in het aandelenkapitaal van bedrijven. De benodigde middelen krijgt de bank o.a. van de regering en wel tegen een lage rentevoet. In 1980 had bijna de helft van de aangegane verplichtingen betrekking op de landbouw- en voedselvoorzieningssector. Ook kunnen bepaalde bedrijven speciale faciliteiten krijgen zoals vrijstelling van invoerrechten voor grondstoffen en machines.

De pluimveehouderijsector wordt gestimuleerd door rentevrije leningen en subsidies op pluimveevoeders te verstrekken. De hulp van de goede veterinaire dienst zijn kosteloos. Ook is Koeweit betrokken bij het programma van de Aral Organization of Agricultural Development. Daarbij streeft men naar zelfvoorziening in de regio door middel van investeringsprogramma's en samenwerking bij opleiding, veterinaire voorzieningen, handel, marketing en prijsbeleid. Het doel van het programma is het bereiken van zelfvoorziening in de regio rond het jaar 2000.

Ten einde de toevloed van buitenlandse werknemers in de hand te kunnen houden is hun tewerkstelling vastgelegd in de Residence of Aliens Law en in een aantal maatregelen van bestuur betreffende de regels voor de uitgifte van werkvergunningen.

Verder moet erop gewezen worden, dat de verminderde opbrengsten uit de export van olie, gezien de financiële reserves van Koeweit en het overschot op de betalingsbalans, geen negatieve invloed zullen hebben op de uitvoering van de geplande investeringsprogramma's.

2. SLACHTKUIKENHOUDERIJEN

De slachtkuikenhoudery bestaat uit een drietal grote bedrijven en daarnaast enkele tientallen kleine bedrijven (jaarafzet 40.000 à 50.000 kuikens). De drie grote bedrijven zijn Al Mubairakya Poultry Co, Kuwait United Poultry Co (Kupco) en de National Feed Concentrates Company. Deze bedrijven hebben een jaarproduktie van resp. 6 miljoen, 4,5 miljoen en 0,75 miljoen slachtkuikens. Hun marktaandeel bedraagt daarmee ca. 75%. Het betreft allemaal particuliere bedrijven, behalve Kupco. Dit bedrijf is voor 60% eigendom van de overheid.

De kuikenmesterijen staan in de buurt van de steden. De grote bedrijven zijn in de woestijn gevestigd op een afstand van 80 à 100 km van Kuwait City. Het gaat om volledig op de kuikenhoudery gespecialiseerde bedrijven. Deze grote kuikenhouderyen zijn eigendom van ondernemingen die daarnaast leghennen houden en een slachterij bezitten. Soms hebben ze ook een broederij en een voederfabriek.

Vermeldenswaard is dat men proeven neemt met het houden van kuikens in kooien. Indien deze proef slaagt zal het mogelijk zijn de produktie te verdubbelen zonder nieuwe hokken te bouwen.

De geproduceerde kuikens worden in het algemeen levend afgezet. Deze dieren worden pas geslacht als de consument ze koopt. De twee grootste bedrijven beschikken over een eigen slachterij. Deze bedrijven verkopen echter ook nog een aantal dieren levend. De door de kuikenhouderijen geslachte kuikens worden als vers produkt afgeleverd. Bovendien wordt een steeds groter deel verkleind tot delen, die als diepvriesprodukt worden verkocht. De afgezette kuikens zijn meestal 45 à 48 dagen oud en hebben een levend gewicht van 1,2 kg à 1,3 kg. Daarnaast worden ook wel hele lichte kuikens met een gewicht van nog geen 600 gram verkocht.

De benodigde eendagskuikens worden in hoofdzaak in eigen land uitgebroed. De invoer van eendagskuikens bedroeg in 1982 1,7 miljoen stuks, terwijl bijna 10 miljoen broedeieren werden ingevoerd. Met de lokaal aanwezige ouderdieren werden in dat jaar 3,5 miljoen eendagskuikens geproduceerd. De twee grootste bedrijven beschikken over eigen broederijen. Eén van beide heeft ook ouderdieren. Het totaal aantal broederijen is beperkt, namelijk ca. 5. De volgende rassen komen voor: Arbor Acres, Hypeco, Hybro en Ross.

De mengvoerproduktie in Koeweit is toegenomen van 18.000 ton in 1972 tot 71.000 ton in 1982. De benodigde grondstoffen worden voor een groot deel ingevoerd, evenals de premixen. Belangrijke leveranciers van deze grondstoffen en premixen zijn Nederland, Engeland, de Verenigde Staten, Frankrijk en Thailand. Behalve grondstoffen wordt ook mengvoer geïmporteerd. De kwaliteit van het voer is vaak nogal wisselend. De door de overheid verstrekte subsidie op het veevoer bedraagt 50% à 70% (zie ook 1.3).

Het aantal mengvoerfabrieken bedraagt nog geen 10. De drie grootste slachtkuikenhouderijen beschikken over eigen bedrijven. Daarnaast zijn er een aantal niet geïntegreerde veevoerfabrieken. De geïntegreerde mengvoerbedrijven verwerken ook de slachtafval van de eigen slachterij in het mengvoer.

Het voer wordt in zakken geleverd en met de hand uitgedeeld. Dit omdat de arbeiders nog niet met een geautomatiseerd voersysteem kunnen omgaan. De wisselende kwaliteit van het voer is de reden, waarom niet geïntegreerde kuikenhouders de aankoop van voer nooit contractueel vastleggen.

3. PLUIMVEEHANDEL EN -INDUSTRIE

Gezien de omvang van de levende verkoop speelt de pluimveehandel nog een rol van betekenis. Er zijn echter ook kuikenhouders die rechtstreeks aan consumenten leveren hetzij direct vanaf het bedrijf, hetzij via eigen winkels.

Momenteel zijn er twee slachterijen met een totale slachtcapaciteit van 4500 kuikens per uur. Bovendien is er één slachterij met een capaciteit van 1000 kuikens per uur in aanbouw. Het gaat hier om geïntegreerde bedrijven. Deze leveren verse hele kuikens en diepvriesdelen. De slachtkuikenprojecten en dus ook de slachterijen zijn gelegen in de buurt van grote steden. Hierdoor en door de geringe grootte van Koeweit zijn de vervoersafstanden betrekkelijk gering.

De importhandel is o.a. in handen van 5 à 10 grote importeurs. Deze handelaren beschikken over eigen koel- en opslagruimten. Ze verhandelen vaak producten van een groot aantal fabrikanten. Behalve importeur zijn ze vaak tevens agent, voorraadhouder en distributeur. Daarnaast zijn er een klein aantal gespecialiseerde handelsbedrijven die goederen importeren. Deze leveren de goederen aan coöperaties, supermarkten, hotels en groothandelaren. In de derde plaats zijn er de importen op basis van ontvangen orders door commissaris/agenten. Deze vertegenwoordigen in Koeweit de fabrikant. Hun betekenis neemt af. Verder kan er nog op worden gewezen, dat er vanouds vanuit Koeweit veel herexport naar Irak en Saoedi-Arabië plaatsheeft.

4. BEDRIJFSKOLOM

De coördinatie heeft ten dele plaats via verticale integratie van broederij, slachtkuikenhouderij, slachterij en mengvoerfabriek. Soms zijn daar ook nog het vermeerderingsbedrijf en een aantal detailhandelsbedrijven bij betrokken. Naast de verticale integratie speelt de prijs nog een belangrijke rol bij de coördinatie.

De belangrijkste bedrijven in de slachtkuikensector zijn vrij groot en op deze produktietak gespecialiseerd. Hierdoor zijn ze in principe weinig flexibel. In de praktijk is de in principe geringe flexibiliteit geen groot probleem omdat de zelfvoorzieningsgraad gering is. Bovendien gaat het om grote kapitaalkrachtige ondernemingen, voor wie een zekere leegstand niet onoverkomelijk is.

Behalve in de opbouw van de eigen slachtkuikensector vinden mede ten behoeve van deze sector investeringen plaats in de energie- en watervoorziening. Doordat het voor de landbouw beschikbare grondwater brak is, zijn ontziltingsinstallaties gebouwd. Daarnaast besteed men veel aandacht en geld aan de zuivering van het rioolwater. De energievoorziening berust op dieselgeneratoren. Dit systeem is nogal storingsgevoelig o.a. door de veelvuldig voorkomende zandstormen. Deze stormen zijn er ook de reden van dat regelmatig nogal wat grondwerk nodig is om de hokken niet onder het zand te laten verdwijnen. Investeringen in Koeweit kunnen slechts worden gedaan door staatsburgers van Koeweit en door bedrijven die voor minstens 51% eigendom zijn van Koeweiti.

Ten behoeve van vriesruimten behoeven nog nauwelijks uitbreidingsinvesteringen plaats te vinden. Zowel exporteurs, als detailhandelaren en consumenten beschikken hier meestal reeds over.

5. IMPORTEN

Tussen Nederland en Koeweit bestaat geen handelsakkoord. Wel is een overeenkomst voor technische en economische samenwerking in voorbereiding. Koeweit is samen met Saoedi-Arabië, Bahrain, Qatar, Oman en de Verenigde Arabische Emiraten lid van de Gulf Coöperation Council. Het doel van deze samenwerking is de economische relaties tussen deze landen zo te ontwikkelen, uit te breiden en te versterken dat één gemeenschappelijke markt ontstaat. Sinds 1 september 1983 hanteren deze landen een gezamenlijk douanetarief van 4-20%.

Commerciële invoertransacties kunnen alleen gebeuren door Koeweiti ingezetenen en of door ondernemingen die voor minstens 51% in handen van Koeweiti zijn. Ze moeten daartoe een vergunning hebben van het Ministerie van Handel (general of specific export licence). De geïmporteerde goederen dienen vergezeld te zijn van een door de Kamer van Koophandel gelegaliseerde handelsfactuur en een door het Consulaat van Koeweit gelegaliseerd certificaat van oorsprong. Het te betalen invoerrecht bedraagt 4% van de cif-waarde.

Op de etiketten van verpakte levensmiddelen moeten de naam van het produkt, de ingrediënten, de netto-inhoud, de naam en het adres van de fabrikant, de fabriekagedatum, de uiterste consumptiedatum en het land van oorsprong zijn vermeld. Het gebruik van de Arabische taal is dwingend voorgeschreven. Dierlijke produkten moeten vergezeld zijn van een certificaat van gezondheid, van een verklaring dat geslacht is in overeenstemming met de islamitische wet en van een verklaring dat het produkt geschikt is voor menselijke consumptie. Verder moet verklaard worden dat het produkt geen cyclamaten, antibiotica of hormonen bevat.

Handelsagenten dienen de Koeweitse nationaliteit te hebben en alle agent-schappen moeten worden geregistreerd bij het Ministerie van handel. Men onderscheidt drie soorten handelsagentschappen, te weten "contract agency", "distribution agency" en "commission agency". Voor de eerste twee moet de contractduur, als is overeengekomen dat de agent moet investeren ten behoeve van pakhuizen, showrooms of onderhouds- en reparatiewerkplaatsen tenminste vijf jaar bedragen.

De invoer van pluimveevlees in Koeweit is in de loop der jaren nogal toegenomen. Tevens heeft een verandering plaatsgevonden in de betekenis van de verschillende herkomstlanden (zie tabel 5.1). Zo is de invoer uit Brazilië en

Tabel 5.1 Totale pluimveevleesimport naar herkomstlanden in 1975, 1979 en 1981

	1975	1979	1981
Totale import (x 1000 ton)	12	27	35
waarvan uit:	%	%	%
- Brazilië	4	39	.
- Denemarken	26	25	23
- Hongarije	23	4	.
- China	26	5	.
- Verenigde Staten	3	10	.
- Frankrijk	5	10	48
- Nederland	0	0	0
- Overige landen	13	7	.

Bron: UN Commodity Trade Statistics.

Frankrijk sterk toegenomen, terwijl de betekenis van Hongarije en China is afgenomen. Denemarken heeft zijn positie vrijwel kunnen handhaven. De invoer vanuit Nederland is onbetekenend.

De invoer bestaat uit diepvriesprodukten, met name panklare kuikens. De geïmporteerde kuikens worden onder merk verkocht. Belangrijke merken in de markt zijn uit Frankrijk Doux, Supreme en Selection, voor Denemarken Danpo en Farre en voor Brazilië Perdiago en Sadia.

De export naar Koeweit berust in hoofdzaak op de prijs en op persoonlijke contacten. De sterke positie van Denemarken is gebaseerd op persoonlijke contacten en op de goede reputatie van dat land met betrekking tot de gezondheid van zijn produkten. In de promotie voor het Franse kuiken ligt momenteel de nadruk vooral op het verbeteren van het imago van diepvrieskuikens.

6. DISTRIBUTIE

Het aantal detailhandelwinkels bedraagt bijna 2500. Het gaat om ruim 2000 kleine buurtwinkels, 370 grotere winkels en 30 supermarkten en coöperaties. Behalve bij deze laatste categorieën gaat het vooral om eenmansbedrijven. Vanwege het klimaat beschikken vrijwel alle kruidenierszaken over één of ander koel- of vriesapparaat. Het marktaandeel van de traditionele kruidenierswinkels is de laatste jaren afgenomen en bedraagt momenteel ca. 70%. Het marktaandeel van de coöperatieve supermarkten is toegenomen. De groei is o.a. een gevolg van het feit dat zij voedingsmiddelen verkopen tegen gesubsidieerde prijzen.

De kleinere winkels verkopen in hoofdzaak levende kuikens. De verkochte dieren worden geslacht en geplukt in aanwezigheid van de klant. De meeste winkels beschikken dan ook over een plukmachine. De winkeliers kopen de kuikens direct bij de producent of van een pluimveehandelaar.

Het inlandse verse produkt en de inlandse diepgevroren delen worden verkocht door supermarkten en coöperatieve winkels. Deze kopen het produkt rechtstreeks bij de slachterij. Verse kuikens zijn verpakt in kartonnen dozen, die elk ca. 10 kuikens bevatten, diepgevroren kuikendelen in plastic bakjes met daaroverheen een doorzichtige folie. Behalve de detaillisten verkopen ook slachterijen het verse produkt aan consumenten. Ze beschikken daartoe over een thuisbezorgingsdienst.

De geïmporteerde diepvrieskuikens worden vooral door de grotere winkels verkocht. Deze kuikens worden in hoofdzaak betrokken van importeurs. Soms importeert de detaillist de dieren zelf, hetzij rechtstreeks, hetzij via een commissionair.

7. PRIJZEN EN PRIJSVORMING

Door het in Koeweit heersende klimaat, moeten nogal wat klimaatbeheersende voorzieningen worden getroffen. Het gaat hierbij vooral om koelers en ventilatoren in de hokken, maar ook om maatregelen gericht op het vermijden van schade door zandstormen. De zandstormen maken het bovendien noodzakelijk regelmatig grote hoeveelheden grond te verplaatsen. Al deze voorzieningen werken nogal kostprijsverhogend. Daar komt nog bij, dat het bijeen plaatsen van hokken in grote projecten de kans op onderlinge besmetting met ziekten en plagen sterk verhoogd. Ook heeft men niet altijd de beschikking over voldoende water en voer van goede kwaliteit en is er een gebrek aan voldoende vakbekwame managers en arbeiders. Dit laatste punt heeft o.a. tot gevolg dat het voer met de hand wordt verdeeld. Door dit systeem wordt nogal wat voer vermorst, waardoor de voederconversie vrij slecht is, namelijk 2-20. Het voer kost KD 73,5 à 79,50 per ton. De kosten per kg afgeleverd gewicht bedragen zonder subsidie KD 0,46 per kg. De groothandelsprijs is KD 0,99 per kg.

De marge van de importeur bedraagt 25 à 50%, die van de groothandel in merkartikelen 5 à 10%. De consumentenprijs van de levende kuikens bedraagt ca. KD 0,60 per kg, die van het verse produkt KD 1,08. De consumentenprijs van Deense diepvrieskuikens is KD 0,40 per kg, die voor Franse kuikens KD 0,35, terwijl die van de onder islamitisch toezicht geslachte Braziliaanse kuikens KD 0,43 per kg bedraagt. Het prijsverschil tussen inlandse en importkuikens is o.a. veroorzaakt door de consumentensubsidie van KD 0,10-0,15 per kg op geïmporteerde diepvrieskuikens.

8. STERKE EN ZWAKKE PUNTEN VAN DE SLACHTKUIKENSECTOR IN KOEWAIT

Sterke punten

- Overheidsbeleid gericht op het bereiken van zelfvoorziening. De uitvoering van de plannen wordt, gezien de financiële positie van het land niet vertraagd door de lagere inkomsten uit de export van aardolie.
- Het hoge nog groeiende verbruik per hoofd en de geringe eigen produktie. Hierdoor is er op de thuismarkt erg veel ruimte voor een grotere produktie.
- Men kan de verse produkten en levende kuikens leveren, waaraan de consument de voorkeur geeft.
- De infra-structuur is goed.
- Geringe transportkosten bij de afzet van de produkten.
- Grote moderne slachtkuikenhoudereien en slachterijen.
- Samen met andere landen werkt men aan de verbetering van opleiding, veterinaire voorzieningen, handel, marketing en prijsbeleid.
- De aanwezigheid van een uitgebreid net van detailhandelsbedrijven.

Zwakke punten

- Het klimaat met zijn hoge temperaturen en luchtvochtigheid en met zijn vele zandstormen leidt tot hoge huisvestingskosten.
- De produktie is in sterke mate afhankelijk van geïmporteerde broedeieren en eendagskuikens.
- Ook de benodigde grondstoffen voor de veevoerprodukten moeten worden geïmporteerd. De kwaliteit van het eigen mengvoer is nogal wisselvallig.
- Er is een gebrek aan vakbekwame managers en arbeiders.
- Het opzetten van grote projecten verhoogt het besmettingsgevaar.

9. SAMENVATTING

In Koeweit werkt men hard aan de vergroting van de eigen produktie. Door de sterk stijgende consumptie per hoofd zal het nog geruime tijd duren eer dat wordt bereikt. Het Nederlandse aandeel op deze ondanks de hoge consumptie per

hoofd vrij kleine markt is verwaarloosbaar. Als Nederland zijn marktaandeel wil vergroten, dan moet men de huidige leveranciers onderbieden. Pas als men via prijsconcurrentie en goede contacten vaste voet op de markt heeft gekregen kan het zwaartepunt van de concurrentie naar de kwaliteit en de service worden verlegd en kan men betere prijzen bedingen.

De betrekkelijk geringe marktomvang, de te maken kosten voor het veroveren van een redelijk marktaandeel maken de markt weinig aantrekkelijk. Dit ondanks de nog geruime tijd blijvende importbehoefte en de belangrijke herexport vanuit Koeweit naar Irak en Saoedi-Arabië. Wel zijn er op deze markt voldoende mogelijkheden voor Nederlandse toeleveringsbedrijven. Het gaat hierbij vooral om hokken inclusief de inrichting ervan, eendagskuikens, broedeieren, ouderdieren, mengvoer, premixen en mengvoerfabrieken.

LITERATUUR

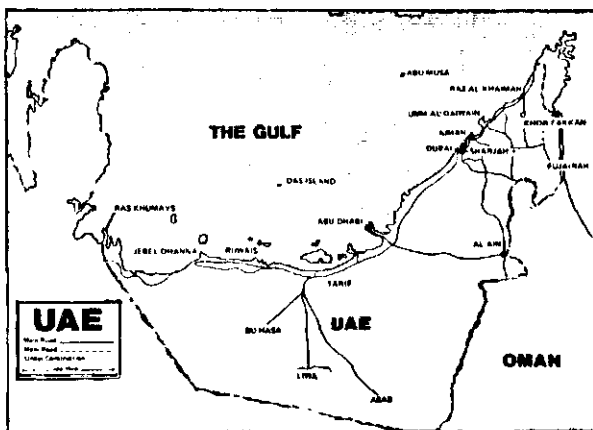
- Belay, J. 1980 Paper t.b.v. presentatie bij AVEC te Rome op 22 september. Geneve. Gira.
- N.N., 1980 An appraisal of the food products market in Kuwait, Bahrain and the UAE, Vol I, Main report. Nicosia. Middle East Marketing Research Bureau.
- Broiler Industry, jaargang 1983.
- Foreign Agriculture, jaargangen 1977 en 1982.
- 19Nu, jaargang 1978.
- Landbouwwereldnieuws, jaargang 1981.
- Pluimveehouderij, jaargangen 1977-heden.
- Poultry industry, jaargang 1977.
- Poultry international, jaargangen 1982-heden.
- Wereldmarkt, jaargangen 1982-heden.
- World poultry, jaargangen 1982-heden.

1. MARKTOMVANG EN VERBRUIK

1.1 Algemeen beeld

De Verenigde Arabische Emiraten (V.A.E.) zijn gelegen aan de ingang van de Perzische Golf (zie fig. 1.1). Het land omvat de volgende emiraten: Abu Dhabi, Dubai, Sharjah, Ajman, Ras al Khaimah, Umm al Quwain en Fujairah. De totale oppervlakte bedraagt 83.600 km² en is dus 2 x zo groot als die van Nederland.

Fig. 1.1 De Verenigde Arabische Emiraten

De bevolking is de laatste jaren sterk toegenomen nl. van 0,23 miljoen in 1970 tot 0,8 miljoen in 1980, d.w.z. met gemiddeld 15,4% per jaar. Deze bevolkingstoename is vooral een gevolg van immigratie. Daarbij gaat het in hoofdzaak om Indiërs, Pakistani en andere Arabieren. Momenteel bestaat nog maar een kwart van de totale bevolking uit autochtonen. Van de bevolking woont ca. 50% in de twee grootste steden, nl. Abu Dhabi en Dubai. Met name de immigranten wonen in de steden.

Het klimaat wordt sterk beïnvloed door de nabijheid van de zee. Het kenmerkt zich door naar verhouding lage temperaturen en een hoge luchtvochtigheid.

Het bruto nationaal produkt per hoofd van de bevolking behoort tot de hoogste ter wereld. Met name in het olierijke Abu Dhabi is het inkomen erg hoog. In 1979 bedroeg het US \$ 15.590, in Nederland US \$ 10.685. De gemiddelde jaarlijkse reële groei van het bruto nationaal produkt per hoofd bedroeg tussen 1970 en 1978 5,6%. Het aantal welvaartsgoederen per 1000 inwoners, zoals auto's, radio's, TV's en telefoons is er ondanks het hoge bruto nationaal produkt lager dan in Nederland. Dit geldt ook voor het aantal artsen per 1000 inwoners. De wisselkoers van de munt "de Dirham", bedroeg op 1 september 1981 f 0,7032.

De bijdrage van de landbouw in het bruto binnenlands produkt is erg klein. In 1979 minder dan 1%. De belangrijkste sectoren zijn de mijnbouw, inclusief de oliewinning (55%), de bouwnijverheid (10%) en de handel (9%).

1.2 Produktie en verbruik

Uit tabel 1.1 blijkt dat ondanks de sterke groei van de eigen produktie, deze nog maar 10% van het totale verbruik dekt.

Tabel 1.1 De ontwikkeling van de produktie, het verbruik en de zelfvoorzieningsgraad van pluimveevlees in de VAE in de periode 1975 tot 1981

	1975	1977	1979	1981
Produktie (x 1000 ton)	0	1	1	4
Import (x 1000 ton)	17,5	19	39	42
	18	20	40	46
Export (x 1000 ton)	-	-	3	4
Verbruik (x 1000 ton)	18	20	37	42
Verbruik per hoofd (in kg)	32,3	30,3	55,2	55,1
Zelfvoorzieningsgraad (%)	0	5	5	10

Bron: F.A.O.

Het verbruik per hoofd is een van de hoogste ter wereld. Met name de immigranten, die vooral in de steden wonen, consumeren veel pluimveevlees. Momenteel bestaat 28 à 30% van de totale vleesconsumptie uit kippevlees. Men heeft een voorkeur voor lichte kuikens van 0,8 à 1 kg. Het pluimveevlees wordt met name geconsumeerd tijdens de twee hoofdmaaltijden per dag, te weten de lunch en het diner. Deze maaltijden bestaan vooral uit vlees, rijst, groente en zuivelprodukten. De belangrijkste bereidingswijze is het roosteren. Daarnaast consumeert men kip in fast food vorm zoals gegrilde kuikens, Kentucky fried chicken en kipshawarma. Ondanks de hoge pluimveevleesconsumptie hebben de consumenten de voorkeur voor rood vlees, met name schapen- en lamsvlees.

De inlandse produktie bestaat uit verse kuikens en slachtkippen. Deze produkten worden vooral gekocht door de autochtone bevolking. De immigranten kopen daarentegen vooral de geïmporteerde diepvriesprodukten. De inkopen hebben vooral plaats in het weekend. Ze worden gedaan door de man al of niet samen met zijn vrouw. Aanvullende door de weekse boodschappen doet de vrouw meestal in de buurtwinkels. De weekendinkopen worden meestal in de grote winkels gedaan.

1.3 Overheidsbeleid

In het verleden zijn nogal wat investeringen gedaan in wegen, havens, vliegvelden e.d. waardoor de infrastructuur van het land zeer goed is te noemen. Momenteel ligt de prioriteit bij de energie- en watervoorziening. Verder wordt veel aandacht besteed aan het leefklimaat (onderwijs, huisvesting, medische zorg, recreatiefaciliteiten).

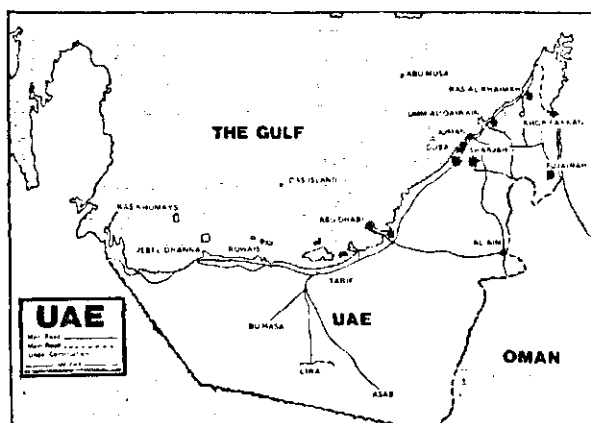
Met betrekking tot de landbouw streeft men ernaar de produktie zover te verhogen, dat deze de binnenlandse vraag dekt. Ook voor pluimveevlees streeft men naar zelfvoorziening. Zowel de overheid als de particuliere ondernemingen stichten allerlei nieuwe pluimveebedrijven. De Verenigde Arabische Emiraten zijn ook betrokken bij het programma van de Arab Organization of Agricultural Development. Daarbij streeft men naar zelfvoorziening in de regio door middel van investeringsprogramma's en samenwerking bij opleiding, veterinaire voorzieningen, handel, marketing en prijspolitiek. Het doel van dit programma is het bereiken van zelfvoorziening in de regio rond het jaar 2000.

Ook streeft men ernaar de basis van de economie te verbreden en de afhankelijkheid van immigranten te verminderen. Door het laatstgenoemde streven zal de groei van de bevolking afnemen en daarmee ook de groei van de pluimveevleesconsumptie.

2. SLACHTKUIKENSECTOR

Het aantal slachtkuikenbedrijven is zeer klein, namelijk 7, waaronder 1 staatsbedrijf. Het betreft hier zeer grote gespecialiseerde bedrijven. Deze bedrijven zijn vooral gevestigd in de buurt van de steden (zie fig. 2.1). De eigenaar van de slachtkuikenhouderij bezit vaak ook een slachterij en soms een broederij. Het staatsbedrijf is gesticht als een turn-key project, en omvat naast slachtkuikens ook legghennen, een broederij en slachtkuikenouderdieren.

Fig. 2.1 De vestigingsplaats van de slachtkuikenhouderijen

De slachtkuikenbedrijven zetten de kuikens vooral af naar eigen slachterijen. Daarnaast worden ook levende kuikens verkocht aan consumenten. Deze wijze van afzet neemt nog toe. Dit houdt verband met de waarde die met name de autochtone bevolking hecht aan de versheid van het produkt. De aan slachterijen geleverde kuikens worden dan ook altijd als vers geslacht produkt verkocht aan groothandelaren en detaillisten.

Ten gevolge van het warme en vochtige klimaat hadden de Verenigde Arabische Emiraten tot voor kort geen eigen produktie van broedeieren. Ook werden er nauwelijks geïmporteerde broedeieren van slachtrassen uitgebroed. De meeste benodigde eendagskuikens worden ook nu nog geïmporteerd.

De mengvoerproduktie is meestal geïntegreerd binnen de slachtkuikenonderneming. De benodigde grondstoffen moeten worden ingevoerd. Wel probeert men momenteel zoveel mogelijk de in het land aanwezige proteïnebronnen zoals slachtafval, bloed, single cell proteïne, te benutten voor de mengvoerproduktie. Doordat een goede kwaliteit-controle ontbreekt, wisselt de kwaliteit van het voer en dus ook de voederconversie nogal. Behalve grondstoffen wordt ook nog mengvoer ingevoerd.

3. PLUIMVEEHANDEL EN -INDUSTRIE

Voor zover er handel in levende slachtkuikens is, heeft dit betrekking op de directe verkoop aan consumenten, dan wel aan pluimveehandelaren. De betekenis van deze distribuerende handel neemt door de groei van de levende afzet toe. Verwacht moet worden dat naarmate er meer slachterijen komen de betekenis van de handel in levende kuikens weer zal afnemen.

De drie pluimveeslachterijen zijn gekoppeld aan de in de laatste jaren opgezette slachtkuikenbedrijven. Het gaat daarbij meestal om redelijk grote slachterijen met een gezamenlijke capaciteit van 3000 kuikens per uur, die het kuiken-

vlees in verse vorm verkopen. Ten slotte moet nog vermeld worden, dat momenteel twee nieuwe slachterijen met een totale capaciteit van eveneens 3000 kuikens per uur in aanbouw zijn.

De slachtkuikenprojecten en dus ook de slachterijen zijn gelegen in de buurt van de grote steden. Hierdoor zijn de vervoersafstanden betrekkelijk gering.

De importhandel is o.a. in handen van 5 à 10 grote importeurs. Deze handelaren beschikken over eigen koel- en opslagruimten. Ze verhandelen vaak producten van een groot aantal fabrikanten. Behalve importeur zijn ze vaak tevens agent, voorraadhouder en distributeur. Daarnaast wordt geïmporteerd door een aantal kleine gespecialiseerde handelsbedrijven. Deze leveren de goederen aan coöperaties, supermarkten, hotels en groothandelaren. In de derde plaats zijn er de importen op basis van ontvangen orders door de commissionairs/agenten. Deze vertegenwoordigen de fabrikant. Hun betekenis neemt af.

4. BEDRIJFSKOLOM

De coördinatie heeft plaats via verticale integratie van slachtkuikenhouderij, slachterij en mengvoerproductie. Verder is er een afspraak tussen de private pluimveebedrijven om een uniforme groothandelsprijs te hanteren. Bij de noodzakelijke prijsveranderingen zal rekening worden gehouden met o.a. kostprijsveranderingen. Ook wil men proberen te komen tot een uniforme detailhandelsprijs. Deze actie van de plaatselijke pluimveebedrijven is mogelijk doordat de vraag naar verse inlandse producten groter is dan het aanbod. Ze kunnen zodoende een prijsplus realiseren.

De bedrijven in de slachtkuikensector zijn vrij groot en op deze produktietak gespecialiseerd. Hierdoor zijn ze in principe weinig flexibel. Gezien de geringe zelfvoorzieningsgraad en de sterke vraag naar het verse produkt is de geringe flexibiliteit niet problematisch. Daar komt nog bij dat het gaat om kapitaalkrachtige vertikaal geïntegreerde bedrijven voor wie een zekere leegstand niet onoverkomelijk is. De in theorie geringe flexibiliteit is daardoor in de praktijk groter.

Behalve in de opbouw van de eigen slachtkuikensector vinden mede ten behoeve van deze sector ook investeringen plaats in de energie- en watervoorziening. Hierbij moet worden aangetekend, dat men pas een vergunning voor de opzet van projecten krijgt als men staatsburger van de Verenigde Arabische Emiraten is of als het investerende bedrijf voor tenminste 51% in eigendom is bij staatsburgers van de VAE. Er behoeven nauwelijks nog uitbreidingsinvesteringen in vriesruimten plaats te vinden. Zowel de exporteur, als de detailhandelaren en de consumenten beschikken hier meestal reeds over.

5. IMPORTEN

Tussen de Verenigde Arabische Emiraten en Nederland bestaat geen handelsakkoord. Pluimveevlees kan vrijelijk worden ingevoerd, mits de importeur in het bezit is van een algemene vergunning om te handelen. Per Emiraat verschilt het te betalen invoerrecht. Meestal is het een ad valorem recht van ca. 2%. In Abu Dhabi zijn levensmiddelen vrijgesteld van invoerrechten. Het land is lid van de Gulf Co-operation Council. Van dit orgaan zijn verder lid: Saoedi-Arabië, Bahrein, Koeweit, Oman en Qatar. Deze landen hanteren sinds 1 september 1983 een gezamenlijk douanetarief van 4 - 20%. Het doel van de samenwerking is te komen tot één gemeenschappelijke markt.

Voor invoer in de Verenigde Arabische Emiraten zijn de volgende documenten vereist: een certificaat van oorsprong en een gelegaliseerde handelsfactuur.

Gevogelte moet worden verpakt in helder plastic, met daarop zowel de verpakkingsdatum als de uiterste consumptiedatum. De etiketten met daarop o.a. het gewicht, het land van oorsprong, de naam en het adres van de fabrikant dienen in het Arabisch te zijn gesteld. Bij de invoer van vlees en gevogelte is verder

een verklaring vereist, dat geslacht is volgens de Mohammedaanse wetten en een certificaat waarin verklaard wordt dat het vlees vers en vrij van besmettingsgevaar is.

Handelsagenten van buitenlandse leveranciers dienen de VAE-nationaliteit te bezitten. De overeenkomst tussen principaal en agent dient te worden geregistreerd bij het Ministerie van Economie en Handel. Per Emiraat mag maximaal één agent worden aangesteld. De beëindiging van de overeenkomst is slechts mogelijk met wederzijdse instemming. Het vinden van een goede handelsagent is dan ook bijzonder belangrijk. Daar nog niet de totale economische ontwikkeling en handelswetgeving gecoördineerd is, moet men bij zijn marktbenadering rekening houden met de vanouds bestaande verschillen tussen de Emiraten. Ook kan nog worden vermeld dat het land een vrijhandelstraditie kent, waardoor de concurrentie groot is.

Tabel 5.1 De pluimveevleesimport in de VAE naar herkomstland in 1978

	1978
Totale import (x 1000 ton)	15
waarvan naar land van herkomst	%
- Frankrijk	44
- Brazilië	19
- China	12
- Denemarken	9
- Verenigde Staten	7
- Nederland	1
- Overige landen	8

Bron: UN Commodity Trade Statistics.

De belangrijkste landen die pluimveevlees naar de Verenigde Arabische Emiraten exporteren zijn Frankrijk, Brazilië en China. Verder worden er behoorlijke hoeveelheden geïmporteerd uit Denemarken en de Verenigde Staten. De import vanuit Nederland is nauwelijks van enige betekenis. In deze situatie is sinds 1978 weinig verandering gekomen.

De import bestaat vooral uit het panklare diepvrieskuiken. Daarnaast worden o.a. diepvriesdelen geïmporteerd met name uit de Verenigde Staten. De invoer kent 2 piekperiodes nl. in juni/juli en in november/december. De geïmporteerde kuikens worden onder merk verkocht. Belangrijke merken zijn uit Frankrijk Doux, uit Brazilië Perdiago en uit Denemarken Danpo.

De export naar de Verenigde Arabische Emiraten berust vooral op de prijs en op persoonlijke contacten. In de promotie van met name het Franse kuiken ligt de nadruk op het verbeteren van het imago van diepvrieskuikens. De Deense positie op deze markt berust behalve op persoonlijke contacten vooral op de goede reputatie van dit land met betrekking tot de gezondheid van zijn producten.

6. DISTRIBUTIESTRUCTUUR

Het aantal detailhandelswinkels bedraagt ruim 2600. Het gaat om 2300 kleine buurtwinkels, 270 grotere winkels en 110 supermarkten en coöperaties. Behalve bij deze laatste categorieën gaat het vooral om eenmanszaken. Vanwege het klimaat bezitten vrijwel alle kruidenierszaken één of ander koel- of vriesapparaat. Het marktaandeel van de traditionele kruidenierswinkels is de laatste jaren teruggelopen en bedraagt momenteel ca. 70%.

De detailhandel koopt het inlandse verse produkt direct bij de slachterij of van een plaatselijke groothandelaar. Het gaat daarbij meestal om kleine op centrale markten gevestigde handelaren. Omdat hun marge onder druk staat gaan ze steeds meer ook zelf importeren en wijken ze uit naar alternatieve leveran-

ciers. Verder gaan ze zich steeds meer specialiseren. Behalve de detaillisten verkopen ook een aantal slachterijen het verse produkt aan consumenten. Deze komen hiertoe naar de slachterij of naar de detailhandelwinkels van de slachterijen.

De buitenlandse diepvrieskuikens worden meestal direct van de importeur gekocht. Soms importeert de detaillist de kuikens zelf. Hoewel vrijwel alle kruideniers diepvrieskuikens in hun assortiment hebben, worden deze toch vooral door de grotere in de steden gevestigde detailhandelaren verkocht. De verse en de levende kuikens worden daarentegen in hoofdzaak door de kleinere buurtwinkels en op markten verkocht.

7. PRIJZEN EN PRIJSVORMING

Door het klimaat gaat de produktie gepaard met extra kosten. Deze hangen samen met de noodzakelijke klimaatbeheersing in de kuikenhokken middels koelers en ventilatoren. Daar komt nog bij, dat het bijeen plaatsen van de hokken in grote projecten leidt tot een grote kans op onderlinge besmetting. Ook heeft men niet altijd de beschikking over voldoende water van goede kwaliteit en is er gebrek aan voldoende vakbekwame managers en arbeiders. Door deze factoren is het sterftepercentage vaak hoog en de voederconversie (2-20) en groei slecht.

De marge van de importeur bedraagt 25 à 50%, die van de groothandel in merkartikelen 5 à 10%. De marge van de detailhandel per kg kuikenvlees bedraagt 1,- à 1,50 Dirham.

De kosten van het kuikenvoer bedragen US \$ 250 à 270 per ton. De groothandelsprijs van Braziliaanse kuikens bedroeg in oktober 1979 DH 5,50, die van Franse kuikens DH 6,25 en die van Deense kuikens DH 6,75 per kg. De detailhandelsprijs voor het inlandse produkt bedroeg medio 1983 ca. DH 14,- per kg.

8. STERKE EN ZWAKKE PUNTEN VAN DE SLACHTKUIKENSECTOR IN DE VAE

Sterke punten

- Overheidsbeleid gericht op bereiken zelfvoorziening.
- Het hoge verbruik per hoofd van de bevolking en de geringe eigen produktie. Hierdoor is er op de thuismarkt erg veel ruimte voor een grotere produktie.
- Men kan de verse produkten leveren, waaraan de consument de voorkeur geeft. Hierdoor zijn de producenten in staat tot op zekere hoogte de prijs ervoor zelf te bepalen.
- De infrastructuur is goed.
- Samen met andere landen werkt men aan de verbetering van opleiding, veterinaire voorzieningen, handel, marketing en prijsbeleid.
- Grote moderne slachtkuikenbedrijven en slachterijen.
- Geringe transportkosten bij de afzet van produkten.
- De aanwezigheid van een uitgebreid net van detailhandelsbedrijven.

Zwakke punten

- Het klimaat met zijn hoge temperaturen en de hoge luchtvochtigheid leidt tot hoge huisvestingskosten en geringe prestaties van ouderdieren.
- De produktie is vrijwel volledig afhankelijk van geïmporteerde eendagskuikens en broedeieren.
- Ook de benodigde grondstoffen voor de mengvoerproduktie moeten worden geïmporteerd. De kwaliteit van het veevoer is nogal eens wisselvallig.
- Gebrek aan voldoende vakbekwame managers en arbeiders.
- Het opzetten van grote projecten verhoogt het besmettingsgevaar.
- De vrijhandelstraditie van het land leidt tot hevige concurrentie.

9. SAMENVATTING

Er wordt in de VAE hard gewerkt aan het vergroten van de eigen produktie. Toch zal het nog wel dit decennium duren voor dit wordt bereikt. Het Nederlandse aandeel op deze ondanks de hoge consumptie per hoofd vrij kleine markt is verwaarloosbaar. Zou Nederland zijn marktaandeel willen opvoeren, dan is dat alleen mogelijk door de huidige leveranciers te onderbieden. Als men via prijsconcurrentie vaste voet op de markt heeft gekregen, dan is het mogelijk het zwaartepunt van de concurrentie te verleggen naar kwaliteit en service en betere prijzen te bedingen.

Gegeven de betrekkelijk geringe marktomvang, de te maken kosten voor het veroveren van een redelijk marktaandeel en de te verwachten tamelijk snelle toename van de zelfvoorzieningsgraad maken de markt weinig aantrekkelijk. Wel zijn er op deze markt voldoende mogelijkheden voor Nederlandse toeleveringsbedrijven. Het gaat hierbij om hokken, met hun inrichting, broedeieren, eendagskuikens, ouderdieren, mengvoer, premixen, mengvoerfabrieken en slachterijen.

LITERATUUR

- Belay, J. 1980. Paper t.b.v. presentatie bij AVEC te Rome op 22 september. Geneve. Gira.
- N.N., 1980 An appraisal of the food product market in Kuwait, Bahrain and the UAE, Vol I. Main report. Nicosia. Middle East Marketing research bureau.
- Broiler Industry, jaargang 1983.
- Foreign Agriculture, jaargangen 1977 en 1982.
- 19Nu, jaargang 1978.
- Pluimveehouderij, jaargangen 1977-heden.
- Poultry Industry, jaargang 1977.
- Poultry International, jaargangen 1982-heden.
- Wereldmarkt, jaargangen 1982-heden.
- World Poultry Industry, jaargangen 1982-heden.

1. MARKTOMVANG EN VERBRUIK

1.1 Algemeen beeld

Irak is gelegen ten noorden van de Arabische Golf rond de rivieren Tigris en Euphraat (zie fig. 1.1). Het is een op socialistische leest geschoeide volksrepubliek. De uitvoerende en wetgevende macht zijn in handen van de Revolutionary Command Council onder voorzitterschap van Saddam Houssein. De bevolking nam de laatste jaren sterk toe, nl. met 3,4% per jaar van 9,4 miljoen in 1970 tot 13,1 miljoen in 1980. De bevolking omvat de volgende etnische groepen: Arabieren, Koerden, Armeniërs, Assyriërs, Chaldeërs en Turkomanen. Van deze bevolking woont ruim een derde in de drie grootste steden (Bagdad, Mossul en Bashra). De urbanisatiegraad bedraagt ruim 60%.

Het reële bruto nationaal produkt per hoofd nam in de periode 1970-1979 gemiddeld jaarlijks met 9,3% toe. Toch bedroeg het in 1980 nog maar US \$ 3020 per hoofd. Dit is ca. een derde van het inkomen per hoofd in Nederland. Het energieverbruik per hoofd bedraagt nog niet een tiende van dat in Nederland. Het is dan ook niet verwonderlijk, dat in Irak het aantal auto's, radio's, TV's, telefoons en artsen per 1000 inwoners veel lager is dan in Nederland.

De belangrijkste economische activiteit is de mijnbouw en met name de olie-industrie. Deze levert 53% van het bruto binnenlands produkt. Het aandeel van landbouw en visserij daarin is met 7,5% bijna net zo groot als dat van de bouw-nijverheid. Wel werkt nog 40% van de beroepsbevolking in de landbouw. De koers van de Irak Dinar (ID) bedroeg begin december 1983 f 9,7843.

De totale oppervlakte van het land bedraagt 43,5 miljoen ha. Daarmee is het bijna 11 keer zo groot als Nederland. Landschappelijk gezien valt het land uiteen in 4 delen, nl. het bergachtige Noorden en Oosten, de vlakte tussen Euphraat en Tigris, het woestijnachtige Westen en het moerassige Zuiden. De oppervlakte cultuurgrond bedraagt slechts ca. 8 mln ha. Hiervan is bovendien maar 50% in gebruik. Ook de geïrrigeerde gronden (3-4 mln ha) zijn maar voor de helft in gebruik. De belangrijkste akkerbouwgewassen zijn tarwe, gerst en suikerbieten, terwijl de schapenhouderij de belangrijkste tak van veehouderij is. Met de "Agrarian Reform Law nr. 117" werden in 1970 3 soorten bedrijven geïntroduceerd, nl. staatsbedrijven (14), collectieve bedrijven (79) en coöperaties (2000). Bij staats- en collectieve bedrijven heeft de staat de grond in eigendom.

Irak heeft een subtropisch continentaal klimaat. In het westen en zuiden echter een woestijnklimaat met een lange warme zomer van mei tot september (38°-50°C) en een korte winter van november tot maart (0°-25°C). De neerslag in de periode oktober tot april varieert van 100-300 mm. In het bergachtige Noorden bedraagt de neerslag ca. 1000 mm. De luchtvochtigheid langs de rivieren en in het Zuiden is zeer hoog.

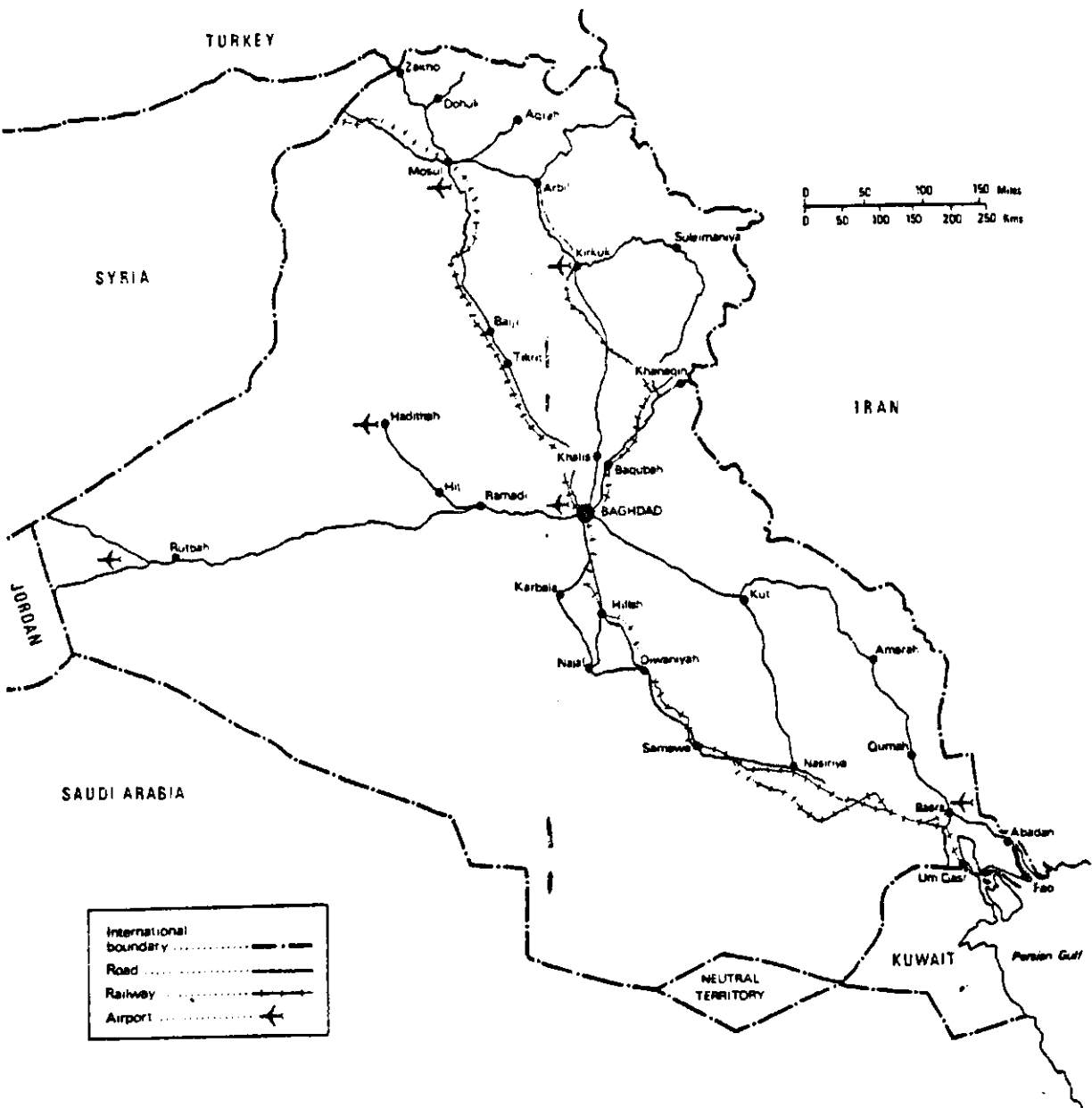
1.2 Produktie en verbruik

Tabel 1.1 De produktie, de import, het verbruik en de zelfvoorzieningsgraad van pluimveevlees in Irak in de periode 1975 tot 1981

	1975	1977	1979	1981
Produktie (x 1000 ton)	32	35	37	4
Importen (x 1000 ton)	13	18	55	173
Totale verbruik (x 1000 ton)	45	53	92	177
Zelfvoorzieningsgraad (%)	71	66	40	2
Verbruik per hoofd (kg)	4,1	4,5	7,3	13,1

Bron: FAO.

Fig. 1.1. Irak

Tot 1981 nam de inlandse produktie toe, echter minder dan de import. De snelle toename van het verbruik was een gevolg van de toegenomen welvaart en van het in vergelijking met andere vleessoorten goedkoper worden van pluimveevlees. Deze laatste factor had tot gevolg dat b.v. rundvlees en schapenvlees vervangen werden door pluimveevlees.

In 1981 was de produktie erg laag. De tussen Irak en Iran uitgebroken oorlog is daar waarschijnlijk de reden van.

Het pluimveevlees wordt vooral geconsumeerd tijdens de lichte lunch om ca. 15.00 uur en tijdens het diner. Deze maaltijden bestaan vooral uit vlees, rijst, groente en zuivelprodukten. De kip wordt meestal geroosterd.

De inlandse produktie omvat vooral levende en verse kuikens en kippen. De import bestaat vrijwel uitsluitend uit diepvrieskuikens. Men geeft de voorkeur aan lichte kuikens met een geslacht gewicht van ca. 1 kg.

De vraag naar diepvrieskip is groter dan het aanbod. Dit heeft tot gevolg, dat men erop uittrekt, zodra men weet dat het ergens te koop is en dat dan grote hoeveelheden tegelijk worden gekocht. Overigens heeft men in verband met het ontbreken van diepvriezers een voorkeur voor levende kippen.

1.3 Overheidsbeleid

Het landbouwbeleid in Irak is er op gericht deze sector zodanig te ontwikkelen, dat de afhankelijkheid van olie verminderd wordt. De zelfvoorzieningsgraad zo te verhogen, dat export mogelijk is en men minder afhankelijk wordt van importen uit het westen. Daarbij dienen de boeren redelijke prijzen voor hun produkten te ontvangen en voor hun benodigdheden te betalen. Tevens wil men de betekenis van staats- en coöperatieve bedrijven vergroten. Deze doelstellingen zijn uitgewerkt in 5-jaren plannen. Daarin wordt prioriteit gegeven aan investeringen ten behoeve van:

- irrigatie, drainage en waterbeheersing, cultuurtechnisch werken en de op- en uitbouw van de agrarische infra-structuur (transport, opslag, distributie en marketing van agrarische produkten). De overheid wil dus niet alleen de primaire sector maar ook de afzet en verwerking stimuleren. Daarom heeft men een voorkeur voor turn-key projecten.
- uitbreiding van de produktie in de pluimvee- en de rundveehouderij, de akkerbouw (suikerbieten, aardappelen), de groente en fruitsector, naast een capaciteitsvergroting en diversificatie in de zuivelindustrie.
- opleiding en training vooral van het middenkader en institutionale voorzieningen.

Ook is Irak betrokken bij het pluimveeprogramma van de Arab Organization of Agricultural Development. Daarbij streeft men naar zelfvoorziening in de regio door middel van investeringsprogramma's en samenwerking bij opleiding, veterinaire voorzieningen, handel, marketing en prijspolitiek. Het doel van het programma is het bereiken van zelfvoorziening in de regio rond het jaar 2000.

Een probleem bij de ontwikkeling van de agrarische sector is de geringe produktiviteit en de trek naar de stad.

In 1965 heeft de overheid de State Company for Poultry gesticht. Deze organisatie had tot taak pluimveeprojecten te stichten ter stimulering van de eigen produktie. Het doel is onafhankelijk van importen te worden. In 1979 is deze organisatie opgesplitst in drie regionale (Centraal, Noord en Zuid).

Het gevoerde beleid leidt tot een toenemende overheidsbemoeienis met de produktie, nl. via staatscoöperaties en staatsbedrijven en via investerings- en importprogramma's.

Het huidige conflict met Iran heeft Irak diep in de financiële problemen gedompeld. Hierdoor worden de lopende investeringsprojecten afgebouwd of afgebroken en worden geen nieuwe projecten meer geëntameerd.

2. SLACHTKUIKENSECTOR

De slachtkuikenhouderijen zijn in hoofdzaak gevestigd in de buurt van de grote steden en met name (90 à 95%) rond Bagdad en Bashra.

De 3 slachtkuikenbedrijven van de staat leveren elk per jaar 6 miljoen dieren af, d.w.z. ca. 9.600 ton vlees. De staat bezit behalve slachtkuikenhouderijen ook vermeerderingsbedrijven, broederijen, veevoerfabrieken en slachterijen. Daarnaast zijn er particuliere bedrijven die slachtkuikens produceren. Geschat wordt dat beide typen bedrijven elk ongeveer de helft van de totale produktie leveren. Bij de particuliere bedrijven gaat het behalve om een beperkt aantal grote slachtkuikenhouderijen om een groot aantal kleine bedrijven. De Iraakse slachtkuikenhouderij heeft dus in hoofdzaak plaats op gespecialiseerde bedrijven. De tendens daarbij is de betekenis van de staatsbedrijven te vergroten. Door gebrek aan mengvoer, eendagskuikens en strooisel vallen vooral de kleine particuliere bedrijven in snel tempo af. Wel komt er momenteel onder druk van de oorlogssituatie wat meer ruimte voor particulier initiatief.

De kleine kuikenhouders zetten de dieren vooral levend af aan pluimveehandelaren en consumenten. Ook de grotere particuliere en staatsbedrijven zetten een aantal dieren levend af. Daarnaast leveren ze aan slachterijen. Deze zetten de dieren na het slachten in verse of diepvriesvorm af.

De staat bezit ook een 10-tal bedrijven met ouderdieren, elk met een capaciteit van 39.000 hennen. Het gaat hierbij vooral om dieren van legrassen. Van hun totale produktie van 30 miljoen eieren gaat twee derdedeel naar de eigen bedrijven en de staatscoöperaties en een derdedeel naar de particuliere sector. Momenteel zijn er ook nog ca. 10 particuliere broederijen. Daarnaast worden grote aantallen broedeieren en eendagskuikens ingevoerd, met name van slachtrasen.

De staatsvermeerderingsbedrijven ondervonden enige tijd geleden moeilijkheden met hun produktie. Men weet deze problemen in hoofdzaak aan het gevoerde pluimveeras (vnl. Lohmann). Daarom heeft men ook andere rassen beproeft, zoals Hubbard, Widek, Euribrid en Ross. Momenteel treft men in Irak dan ook de volgende rassen aan: Hybro, Hypeco en Hubbard.

De activiteiten met betrekking tot de import, produktie en distributie van pluimveevoer zijn ondergebracht bij de State Company for Animal Feed.

Men is daar niet zo gelukkig mee, gezien de klachten over onregelmatigheden in de aanvoer en samenstelling van het voer. Er zijn daarom ook een aantal particuliere kuikenhouders die concentraten importeren en het voer zelf mengen.

Bovengenoemd staatsbedrijf beheert 15 fabrieken verspreid over het hele land, met capaciteiten tussen de 5 en 50 ton mengvoer per dag. Daarnaast bezit men een fabriek voor concentraten. De door het bedrijf geïmporteerde grondstoffen bestaan vooral uit soja, mais en eiwitconcentraten.

3. PLUIMVEEHANDEL EN -INDUSTRIE

De handel in levende slachtkuikens omvat de afzet aan consumenten dan wel aan pluimveehandelaren. De handelaren die meestal over een "pick-up" beschikken verkopen de dieren vanaf de auto aan consumenten of aan detailhandelaren. De betekenis van deze handel zal afnemen naarmate het aantal slachterijen toeneemt.

Het aantal slachterijen bedraagt nu 3. Er zijn plannen in uitvoering voor nog minstens 3 slachterijen. Het gaat om staatsbedrijven met elk een capaciteit van 50.000 slachtkuikens per dag. Deze slachterijen die beschikken over diepvriescapaciteit zijn gevestigd in de buurt van Mosoel, Bagdad en Bashra (zie fig. 1.1). Hierdoor zijn de vervoersafstanden vrij klein.

De activiteiten op het gebied van de importhandel zijn geconcentreerd bij de "State Trade Organization for Consumer Goods". Dit staatsorgaan handelt vrijwel uitsluitend met buitenlandse bedrijven of hun Iraakse vestigingen. Ook distribueert deze organisatie de geïmporteerde diepvrieskuikens over de aangesloten winkels. De laatste jaren wordt ook de particuliere import weer gestimuleerd.

4. BEDRIJFSKOLOM

De coördinatie in de slachtkuikensector is voor wat de toelevering van een-dagskuikens en voer betreft, vooral een kwestie van planning door de betrokken Ministeries en staatsbedrijven. Verder speelt de prijs hierbij een rol. De planning door staatsorganisaties en bedrijven is er in eerste instantie op gericht de capaciteit van de staatsbedrijven volledig te benutten. Bij de afzet van slachtkuikens speelt vooral de prijs een rol en daarnaast de verticale integratie in de staatsbedrijven. Contractproductie komt vrijwel niet voor. De slachterijen verwerken namelijk vooral de slachtkuikens van staatsbedrijven, terwijl contractuele aankoop van mengvoer gezien de vaak wisselende kwaliteit geen aanbeveling verdient.

De specialisatie van de kuikenhouderijen beperkt in principe hun flexibiliteit. Toch is dit in de praktijk gezien het belang van de staatsbedrijven en de grote importbehoefte, nauwelijks een probleem.

De pluimveehouderij heeft in het beleid van de overheid prioriteit. Dit vertaalt zich in een omvangrijk investeringsprogramma voor deze sector. Daarbij gaat het vooral om grootschalige projecten gerealiseerd door buitenlandse ondernemingen. De projecten omvatten vaak de totale kolom van ouderdieren tot slachterijen, incl. de productie van veevoer. In 1979 bedroeg de gezamenlijke begroting van de drie State Poultry Establishments 55,5 miljoen Iraakse Dinars. De fondsen voor investeringen in de landbouw omvatten in dat jaar in totaal 3,3 miljard Iraakse Dinars. Behalve in de opbouw van de slachtkuikensector vinden mede ten behoeve van deze sector ook investeringen plaats in de infra-structuur zoals havens en wegen en in de energie- en watervoorziening (zie ook 1.3). Voor de watervoorziening is men meestal aangewezen op eigen, zelf te maken bronnen. Dit betekent investeringen in het slaan van de putten, in pompinstallaties en in opslagtanks. Verder dient geïnvesteerd te worden in afzetfaciliteiten zoals gekoelde opslagmogelijkheden. Er wordt nauwelijks geïnvesteerd ten behoeve van het milieu.

Buitenlanders, die geen ingezetenen zijn van andere Arabische landen, kunnen niet deelnemen in het kapitaal van een particuliere Iraakse onderneming. Ook is het buitenlandse bedrijven niet toegestaan in Irak een verkoopkantoor te openen, wel toegestaan is een z.g. branche-office voor het uitvoeren van opdrachten.

5. IMPORTEN

Tussen Nederland en Irak bestaat geen handelsakkoord. Wel is er een akkoord voor economische en technische samenwerking. De invoer heeft echter plaats overeenkomstig de autonome regelingen van beide landen.

De importhandel is vrijwel geheel in handen van 250 staats of semistaatsorganen. De invoer heeft plaats in het kader van jaarlijkse importprogramma's. In deze programma's wordt het accent gelegd op de invoer van produktiemiddelen en halffabrikaten. Deze maken ca. 80% van de totale invoer uit. Voor de invoer is steeds een vergunning nodig.

De invoerprogramma's worden gerealiseerd via beperkte inschrijving. Hierbij krijgen een beperkt aantal bedrijven de gelegenheid in te schrijven.

De te betalen invoerrechten zijn merendeels ad valorem, soms specifiek. Verder dient betaald te worden een heffing van 15% ten behoeve van de nationale defensie en voor gebruiksgoederen bovendien 1% t.b.v. de invoerlicentie.

Voor invoer in Irak is benodigd een connossement, een handelsfactuur in viervoud, met daarop het land van herkomst, de waarde, de hoeveelheid, de kwaliteit, het bruto en nettogewicht, de merken, het aanbod en de soort colli, de vrachtkosten en een verklaring dat de goederen niet uit Israël komen of Israelische onderdelen bevatten. De handelsfactuur dient gelegaliseerd te worden door de kamer van koophandel en door de consulaire afdeling van de Iraakse Ambassade.

Voor de verkoop van levensmiddelen is vooraf toestemming van het Dictoraat Generaal van Gezondheid van het Nationaal Instituut voor Voeding vereist. Deze

toestemming wordt verleend als de desbetreffende monsters voldoen aan de geldende normen. Het kwaliteitscertificaat, waarop vermeld is, dat de goederen geschikt zijn voor menselijke consumptie dient elke zending te vergezellen.

Naast de voorgeschreven specifieke gegevens moet het etiket het volgende vermelden:

- de produktsamenstelling in het Arabisch
- het soort en het percentage van de ingrediënten
- het gewicht
- nuttige wenken voor opslag
- fabrikage aanduidingen
- en op de verpakking de fabrikage- en uiterste consumptiedatum.

Door de oorlog tussen Irak en Iran is er een prioriteitslijst voor importprodukten. Deze wijzigt vrij vaak. Bovendien zijn er geen fondsen beschikbaar. Er kan dus wel geleverd worden maar op krediet. Toch heeft nog steeds import van pluimveevlees plaats.

De concurrentie in Irak berust vooral op het prijsniveau, een tijdige levering, de kwaliteit van produkten en projecten, "after sales service" en op deelname aan beurzen.

Staatsorganisaties doen bij voorkeur direct zaken met buitenlandse bedrijven. Aanstelling van een agent heeft dus alleen zin als men veel zaken doet met de particuliere sector. De agent moet een Iraki zijn, ingeschreven bij de Iraakse kamer van koophandel en in het "Register of Commercial Agencies".

De groeiende markt in Irak is grotendeels in handen van niet-EEG landen als Brazilië, de Verenigde Staten, Nieuw Zeeland en Australië (zie tabel 5.1). Sinds 1975 is het Franse aandeel sterk teruggelopen, terwijl Nederland pas de laatste tijd naar Irak exporteert.

Tabel 5.1 De Iraakse import van pluimveevlees in 1975 en 1980 naar herkomstland

	1975	1980
Totale import (x 1000 ton)	13	100
waarvan uit:	%	%
- Brazilië 1)	-	32
- Verenigde Staten 2)	-	25
- Nieuw Zeeland 2)	-	14
- Australië 2)	-	5
- Frankrijk 2)	82	1
- Nederland 2)	-	1
- Overige landen	18	22

Bron: UN., FAO en OECD handelsstatistieken.

1) Export van pluimveevlees naar Irak volgens Brazilië.

2) Export van vlees, d.w.z. pluimveevlees incl. een kleine hoeveelheid rundvlees.

De import omvat uitsluitend diepgevroren produkten, met name hele kuikens. Deze worden onder merk verkocht. Promotie van produkten uit Nederland heeft plaats op de internationale jaarbeurs van Bagdad. Op deze beurs sluiten de Iraakse importeurs contracten af ter dekking van een groot deel van hun jaarlijkse importbehoefte.

Er wordt geen reclame gemaakt voor het eten van kip of voor bepaalde merken. Dit hangt samen met het tekort aan kip, de import door staatsorganen op basis van inschrijvingen en met het feit dat een aantal exportlanden Irak als een dumpmarkt beschouwen.

6. DISTRIBUTIESTRUCTUUR

In Irak komen behoorlijk wat levensmiddelenwinkels voor. De meeste zijn kleine traditionele winkels. Het aantal supermarkten is beperkt. Verder worden de levensmiddelen gedistribueerd via een groot aantal markten.

De inlandse slachtkuikens worden nog voor een flink deel levend verhandeld. Het slachten gebeurt dan in de winkel of thuis bij de consument. De detaillist c.q. marktkoopman koopt de kuikens hetzij direct bij de producent, hetzij van een pluimveehandelaar. Een toenemend deel van de inlandse kuikens wordt geslacht verhandeld. Deze kuikens worden als vers produkt en als diepvrieskuiken afgezet. De detailhandel koopt deze kuikens of direct van de slachterij of van de groothandel.

De geïmporteerde diepvrieskuikens worden door de staatsorganisaties gedistribueerd via de aangesloten winkels. Vanwege het klimaat beschikt een groot aantal winkels over één of ander koelapparaat.

Voor haar werknemers beschikt de regering over een eigen distributiesysteem. Deze werknemers krijgen daarbij regelmatig de aan hen gegarandeerde hoeveelheden levensmiddelen thuis bezorgd.

7. PRIJZEN EN PRIJSVORMING

Vanwege het klimaat gaat de produktie gepaard met extra kosten. Deze hangen samen met de noodzakelijke klimaatbeheersing in de kuikenhokken middels ventilatoren en koelers. Daar komt nog bij, dat het bijeen plaatsen van de hokken in grote projecten leidt tot een grote kans op onderlinge besmetting. Ook heeft men niet altijd de beschikking over voldoende water van goede kwaliteit en is er gebrek aan voldoende vakbekwame managers en arbeiders. Door deze factoren is het sterftepercentage vaak hoog en de voederconversie en groei slecht.

Ook in de produktiefasen die aan de slachtkuikenhouderij voorafgaan en bij de mengvoerproduktie heeft men te maken met extra kosten. Het mengvoer danwel de benodigde grondstoffen moeten worden ingevoerd, meestal vanuit West-Europa en de Verenigde Staten. Hetzelfde geldt ook voor een deel van de broedeieren en eendagkuikens. Voorzover deze in eigen land worden geproduceerd zijn er hogere kosten vanwege de lagere vruchtbaarheid van de ouderdieren en de gemiddeld lagere broedresultaten.

De hoge kosten voor de eigen produktie hebben tot gevolg dat import van b.v. Brazilië goedkoper is. De overheid beschermt de consumenten o.a. via prijsbeheersing. De toegestane prijzen worden regelmatig in het Staatsblad gepubliceerd. De overheid oefent tevens controle uit op de door detaillisten gevraagde prijzen. Voor diepvrieskuikens is de prijsvorming vrij, voor levende en verse kuikens niet. De huidige structuur van de markt voor levende kuikens schijnt het zelfs mogelijk te maken, dat de 4 à 5 grootste pluimveehandelaars de prijs kunnen manipuleren.

8. STERKE EN ZWAKKE PUNTEN VAN DE SLACHTKUIKENSECTOR IN IRAK

Sterke punten:

- Het toenemende verbruik per hoofd, de groei van de bevolking en de betrekkelijk geringe eigen produktie maken dat er op de thuismarkt nog veel ruimte is voor een grotere produktie
- Het overheidsbeleid is gericht op het bereiken van zelfvoorziening. De sector heeft hierdoor prioriteit bij het doen van investeringen
- De slachtkuikenhouderijen en de bedrijven in de toeleverende en in de verwerkende fase zijn modern van opzet en gebruiken moderne produktiemethoden.
- Men levert de levende kuikens waarvoor de consument een voorkeur heeft.
- De transportafstand bij de afzet van kuikens is klein
- Samen met andere landen werkt men aan de verbetering van opleiding, veterinaire voorzieningen, handel, marketing en prijsbeleid

Zwakke punten:

- Het klimaat maakt extra kosten voor klimaatbeheersing middels koelers en ventilatoren noodzakelijk en heeft een ongunstige invloed op de prestaties van vermeerderingsdieren en op de broedresultaten.
- De produktie is ten dele afhankelijk van geïmporteerde eendagskuikens en broedeieren
- Ook de benodigde grondstoffen voor de veevoerproduktie of het mengvoer zelf moeten worden geïmporteerd. De kwaliteit van het eigen mengvoer wil nogal eens wisselen.
- Het opzetten van grote projecten verhoogt het gevaar voor onderlinge besmetting.
- De slachtcapaciteit is te klein voor de eigen produktie.
- Gebrek aan vakbekwame managers en arbeiders.
- Doordat de infra-structuur en de communicatiestructuur nog onvoldoende ontwikkeld zijn, kunnen enkele grote pluimveehandelaars de prijs van slachtkuikens manipuleren.

9. SAMENVATTING

Er wordt in Irak hard gewerkt aan het vergroten van de eigen produktie. Omdat over grotere afstanden het transport van mengvoer (grondstoffen) momenteel goedkoper is dan dat van kuikenvlees, is een dergelijk streven niet onzinnig. Wel is door de oorlog met Iran de uitvoering van de plannen ernstig vertraagd. Bovendien moet los van de huidige oorlogssituatie rekening worden gehouden met verminderde inkomsten uit de export van aardolie. Deze factoren, de problemen ten gevolge van het klimaat, de afhankelijkheid van ingevoerde mengvoergrondstoffen en de toename van de consumptie maken, dat het nog wel geruime tijd zal duren eer Irak zelfvoorzienend is.

Bij slachtkuikens is het Nederlandse marktaandeel gering. Dit in tegenstelling tot de situatie bij de bouw van hokken, broederijen en veevoerfabrieken en bij de levering van eendagskuikens en broedeieren. Zou Nederland de export naar Irak van slachtkuikens willen opvoeren, dan is het noodzakelijk goede relaties te onderhouden met de importerende staatsorganisaties, deel te nemen aan de beurs in Bagdad en de huidige leveranciers te onderbieden. Een verdere voorwaarde daartoe is een gezamenlijk optreden van het Nederlandse bedrijfsleven.

Gezien de overheidsinvloed op de import en het gehanteerde inschrijvings-systeem zal de markt waarschijnlijk zijn adhoc karakter behouden. Het is daarom beter niet teveel kosten in het ontwikkelen van deze markt te steken. Wel kan het aanbeveling verdienen er voor te zorgen dat men gevraagd wordt in te schrijven op te plaatsen orders.

Voor de Nederlandse toeleverende bedrijven van mengvoerfabrieken, kuikenhokken, premixen, broedeieren, eendagskuikens en slachterijen zijn nog goede afzetmogelijkheden op de Iraakse markt aanwezig.

LITERATUUR

- Belay, J., 1980 Paper t.b.v. presentatie bij AVEC te Rome op 22 september. Geneve. Gira.
- N.N., 1983. Agriculture and Development in Western Asia. Bagdad. United Nations Commission for Western Asia and FAO.
- N.N., 1981. Irak: exportinformatie. Den Haag. E.V.D.
- N.N., 1979. Rapport over de pluimveehouderij in het ambtsgebied van de landbou wattaché te Damascus. Den Haag. Stafbureau. Agrarische Vertegenwoordiging Buitenland van het Ministerie van Landbouw en Visserij.
- Vlugter, P. 1982. De uitvoer van geslacht pluimvee naar het "Midden-Oosten". Den Haag. Interne Nota LEI/Ministerie van Landbouw en Visserij.
- Berichten uit het buitenland, jaargang 1983.

- Export Magazine, jaargangen 1983-heden.
- Foreign Agriculture, jaargangen 1977 en 1982.
- Landbouwwereldnieuws, jaargangen 1979-heden.
- 19Nu, jaargang 1978.
- Pluimveehouderij, jaargangen 1977-heden.
- Poultry international, jaargangen 1982-heden.
- Voedingsmiddelentechnologie, jaargang 1978.
- Wereldmarkt, jaargangen 1982-heden.
- World Poultry, jaargangen 1982-heden.
- Schriftelijke informatie van de Nederlandse landbouwattaché te Damascus.

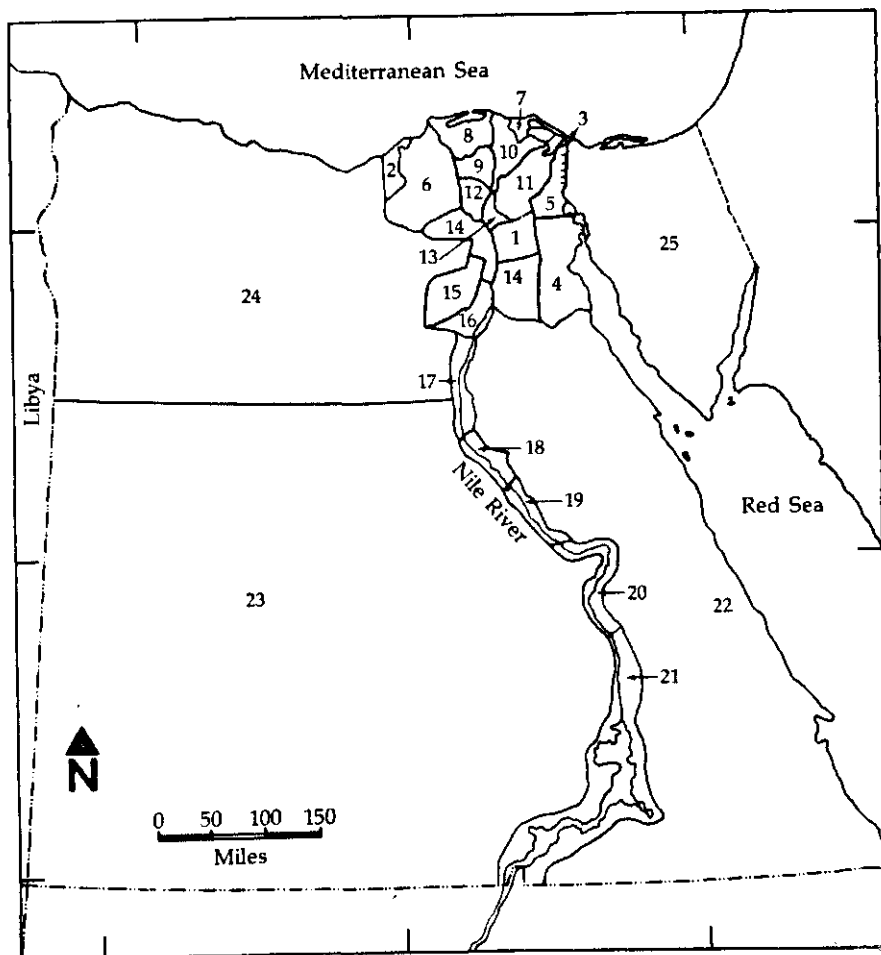
DE SLACHTKUIKENSECTOR IN DE ARABISCHE REPUBLIEK EGYPTE

1. MARKTOMVANG EN VERBRUIK

1.1 Algemeen beeld

De Arabische Republiek Egypte is gelegen op de grens van Azië en Afrika. Het land grenst in het Oosten aan Israël en de Rode Zee, in het Zuiden aan Soedan, in het Westen aan Libië en in het Noorden aan de Middellandse Zee (zie fig. 1.1).

Fig 1.1. De Arabische Republiek Egypte.

Urban Governorates

1. Cairo
2. Alexandria
3. Port-Said
4. Suez

Lower Egypt

5. Ismailia
6. Behera
7. Damietta
8. Kafr-El-Sheikh
9. Gharbia
10. Dakahlia
11. Sharkia
12. Munufia
13. Kalyubia

Upper Egypt

14. Giza
15. Fayum
16. Beni-Suef
17. Menia
18. Asyut
19. Suhag
20. Qena
21. Aswan

Frontier Governorates

22. Red Sea
23. New Valley
24. Matruh
25. North and South Sinai

De totale oppervlakte is 1 miljoen km². Daarmee is het land dus bijna 27 x zo groot als Nederland. De bevolking is de laatste jaren vrij sterk toegenomen, namelijk van 34 miljoen in 1971 tot 46 miljoen in 1983, d.w.z. met gemiddeld bijna 3% per jaar. Naast Egyptenaren bestaat de bevolking uit Bedouïnen, Kopten en Nubiërs. De bevolking is geconcentreerd in de Nijldelta, het Nijldal en in de verspreidt gelegen oasen. De urbanisatiegraad is vrij laag namelijk 44% in 1979. Wel woont 20% van de bevolking in de hoofdstad Kaïro (incl. de zusterstad Giza).

Het klimaat kent 2 seizoenen. De winter valt in de periode november-maart. Deze periode wordt gekenmerkt door gematigde dagtemperaturen en koele tot kille avonden. De regenval varieert van 190 mm in Alexandrië tot 3 mm in Assoean. In de dikwijls vochtige zomer ligt de temperatuur in Kaïro 's middags omstreeks 35°C. Buiten het Nijldal is sprake van een woestijnklimaat. De watervoorziening berust in hoofdzaak op de Nijl. Het beschikbare bronwater wordt vrijwel nog niet benut.

Het bruto nationaal produkt per hoofd van de bevolking is erg laag, namelijk US \$ 500,- in Nederland US \$ 11.790. De gemiddelde jaarlijkse reële groei van het bruto nationaal produkt per hoofd van de bevolking bedroeg tussen 1970 en 1980 5,3%. Het Egyptische Pond (L.E.) is niet convertibel. De officiële koers voor de importen van de openbare sector, t.o.v. de gulden was begin december 1983 f 3,6812. Naast de officiële koers is er een koers voor de invoer van strategische goederen door de regering zelf en een z.g. "grijze" koers. Deze laatste wordt bepaald door vraag en aanbod en geldt voor de invoer van de particuliere sector. De regeringskoers is lager de "grijze" hoger dan de officiële koers.

De bijdrage van de landbouw in het bruto binnenlands produkt is vrij groot; namelijk 21% in 1980. Andere belangrijke sectoren zijn de diensten (23%) en de mijnbouw incl. de industrie (16%). De betekenis van de landbouw voor de werkgelegenheid is groter dan haar bijdrage tot het bruto binnenlands produkt. In 1980 was ongeveer 40% van de totale beroepsbevolking werkzaam in de landbouw.

Van de totale oppervlakte van Egypte is 3,5% in gebruik voor de landbouw. De rest is woestijn- of halfwoestijn grond. De landbouw is geconcentreerd in de vruchtbare nijlvallei en in enkele oasen. Vrijwel alle landbouwgronden worden geïrrigeerd. De belangrijkste gewassen zijn katoen, tarwe, rijst en maïs. Belangrijke tuinbouwgewassen zijn tomaten, bonen, watermeloenen en doperwten. De veehouderij omvat vooral runderen, buffels, schapen en geiten en de laatste jaren ook pluimvee.

1.2 Produktie en verbruik

Uit tabel 1.1 blijkt, dat ondanks de groei van de eigen produktie de zelfvoorzieningsgraad is gedaald van 96% in 1975 tot 57% in 1981. Het verbruik per hoofd is na 1975 verdubbeld. Dit komt omdat op pluimveevlees geen religieuze

Tabel 1.1 De ontwikkeling van de produktie, het verbruik en de zelfvoorzieningsgraad van pluimveevlees in de Arabische Republiek Egypte in de periode 1975 tot 1981

	1975	1977	1979	1981
Produktie (x 1000 ton)	78	102	101	112
Import (x 1000 ton)	3	7	27	84
Verbruik (x 1000 ton)	81	109	128	196
Zelfvoorzieningsgraad (%)	96	94	79	57
Verbruik per hoofd (kg)	2,3	2,8	3,1	4,6

Bron: FAO.

taboe's rusten, de smaak vrij neutraal is, het vlees weinig vet bevat en relatief goedkoop is door de gegeven consumentensubsidies. Daar staat tegenover, dat de ontwikkeling van de eigen produktie belemmerd is door het gebrek aan in-landse veevoergrondstoffen en eendagskuikens, terwijl de import niet onbeperkt kon worden vergroot, vanwege de negatieve effecten op de betalingsbalans.

De inlandse produktie omvat vooral levende kuikens en daarnaast ook verse kuikens en slachtkippen. De import bestaat uit diepvriesprodukten. In Egypte bestaat in tegenstelling tot andere landen in het Midden-Oosten geen grote voorkeur voor levende en verse kuikens.

De inkoop van pluimveevlees in private winkels en vooral in de staatswinkels wordt bepaald door de bevoorrading van de winkels. Deze bevoorrading is zeer onregelmatig. Dit betekent dat de consument nogal wat zoekwerk moet doen om te weten waar pluimveevlees te koop is en dat men vervolgens vaak lang moet wachten eer men aan de beurt is. (zie ook hoofdstuk 6). Door het gebrek aan koelkasten worden de gekochte diepvrieskuikens direct na aankoop geconsumeerd.

1.3 Overheidsbeleid

Het economisch beleid werd middels het vijfjarenplan 1982-1987 gericht op zelfvoorziening in de agrarische sector, het verhogen van de produktie en produktiviteit in de industrie (met name textiel, voedingsmiddelen, petrochemie en bouw) en het verbeteren van de energievoorziening.

Bij de ontwikkeling van de landbouwproduktie gaat het om het ontginnen van nieuwe landbouwgronden met name in de woestijn, het tegengaan van de onttrekking van landbouwgronden t.b.v. huizen -en wegenbouw, intensivering en mechanisering van de landbouw, betere voorlichting en meer praktijkgericht onderzoek. Daarnaast zal de coördinatie tussen de bij de landbouw- en voedselproduktie betrokken Ministeries, namelijk die van Landbouw, van Irrigatie, van Land Herinrichting en Ontginning en van Aanbod, worden verbeterd, zullen er coöperaties komen die de belangen van de sector kunnen behartigen en zal de prijsvorming vrijer worden gelaten. Dit laatste betekent een geleidelijke afschaffing van input-subsidies o.a. op veevoer en een verhoging van de prijzen voor eindprodukten. Via landhervorming en landontginning probeert men het grootgrondbezit te verminderen. Hierdoor is het aantal boeren met minder dan 2,5 ha grond sterk toegenomen. Binnen de landbouw wil men aan de ontwikkeling van de volgende sectoren prioriteit geven, namelijk visserij, pluimvee en rundvee. De uitvoering van het beleid heeft decentraal plaats via de "governoraten".

Bij de ontwikkeling van de slachtkuikenproduktie speelt de in 1964 opgerichte General Poultry Company (GPC) een belangrijke rol. Dit staatsbedrijf, dat semi-autonoom is, heeft tot opdracht slachtkuikens en eieren te produceren en technische hulp te geven bij de ontwikkeling van de particuliere produktie. Het bedrijf beschikt over eigen volledig geïntegreerde bedrijven en levert daarnaast aan kleine private bedrijven (max. capaciteit 5000 kuikens per ronde) eendagskuikens en mengvoer. Momenteel stimuleert de overheid de private sector, om slachtkuikenbedrijven, mengvoerfabrieken of slachthuizen te stichten via het verstrekken van "zachte leningen" (à 6% rente). Ook is Egypte betrokken bij het pluimveeprogramma van de Arab Organisation of Agricultural Development. Daarbij streeft men naar zelfvoorziening in de regio door investeringsprogramma's en samenwerking bij opleiding, veterinaire voorzieningen, handel, marketing en prijs-politiek. Het doel van het programma is het bereiken van zelfvoorziening in de regio rond het jaar 2000. Ook werkt Egypte samen met Soedan bij de produktie en marketing van pluimvee.

Uit sociale overwegingen bestaat in Egypte reeds een groot aantal jaren, namelijk vanaf 1965 een systeem voor de rantsoenering van een aantal essentieel geachte voedingsmiddelen, waaronder pluimveevlees. Voor deze gerantsoeneerde artikelen, die vooral via staatswinkels worden gedistribueerd, geldt bij aankoop een gereduceerde prijs (zie ook hoofdstuk 6).

Voor het bereiken van zelfvoorziening is niet alleen het opvoeren van produktie van belang, maar ook het afnemen van de snelle bevolkingstoename.

Een beperkende factor voor de uitvoering van het ontwikkelingsprogramma is het tekort op de betalingsbalans. Door de wereldrecessie lopen momenteel de inkomsten uit de export van olie en arbeid terug evenals die uit tolgelden en toerisme. Dit heeft geleid tot temporisering van de uitvoering van de plannen en tot import-restricties op niet essentieel geachte goederen.

2. SLACHTKUIKENSECTOR

2.1 Structuur kuikenhouderijen

In de slachtkuikenhouderij komen naast een aantal min of meer grootschalige productieëenheden, nog een groot aantal kleine bedrijven voor. Deze kleine bedrijven produceren per keer een beperkt aantal kuikens en komen voor in een groot aantal (ca. 5000) dorpen. Hun aandeel in de totale produktie bedraagt ca. 50%. Naast deze bedrijven met hun ouderwetse produktiewijze komen er ca. 9000 particuliere commerciële bedrijven voor die minstens 5000 kuikens tegelijk produceren. Het gaat hierbij om gespecialiseerde bedrijven, waaronder er ook een aantal zijn die tevens een eigen voerfabriek, vermeerderingsbedrijf, broederij en/of slachterij bezitten. Deze bedrijven nemen ongeveer één kwart van de totale produktie voor hun rekening. Tenslotte is er het staatsbedrijf "General Poultry Company". Dit volledig geïntegreerde bedrijf bezit veevoerfabrieken, vermeerderingsbedrijven, broederijen, slachtkuikenhouderijen en slachterijen. Daarnaast is het bedrijf ook betrokken bij de produktie van consumptie-eieren. Het levert ook voer, eendagskuikens en advies aan een aantal commerciële kuikenhouders. Het marktaandeel van de "General Poultry Company" in de slachtkuikenproduktie bedraagt 25%. Het staatsbedrijf vervult een essentiële rol bij de opvoering van de slachtkuiken- en consumptie-eiproduktie en bij de invoering van moderne rassen en produktiemethoden. De particuliere commerciële bedrijven en de staatsbedrijven zijn vooral gevestigd in de buurt van de grote steden in de Nijldelta. Niet onvermeld mag blijven dat het Egyptische leger een eigen slachtkuikenhouderij bezit met een jaarcapaciteit van 26 miljoen kuikens.

2.2 Afzet slachtkuikens

De door de kleine dorpsbedrijven geproduceerde slachtkuikens worden levend verkocht aan consumenten, pluimveehandelaars of plaatselijke winkeliers.

De door de commerciële particuliere bedrijven en de door het staatsbedrijf geproduceerde kuikens worden ten dele afgezet aan slachterijen. Het gaat hierbij meestal om met deze slachtkuikenhouderijen verbonden slachterijen. Echter zowel het staatsbedrijf als een aantal particuliere bedrijven slachten ook kuikens die op contract zijn geleverd.

Het verschil in wijze van afzet hangt ook samen met het ontbreken van voldoende slachtcapaciteit. Het opvoeren daarvan heeft in de huidige planning dan ook een zwaar accent gekregen. Zo zijn er plannen van de GPC en het Ministry of Supply voor 7 nieuwe slachterijen in governoraten met veel kuikenhoudarijen. Ook enkele particuliere ondernemingen willen slachterijen bouwen.

2.3 Toelevering eendagskuikens

Het aantal broederijen is beperkt. Ze zijn vrijwel uitsluitend eigendom van het staatsbedrijf of van grote geïntegreerde particuliere bedrijven. Het gaat hierbij om moderne in het buitenland gekochte broederijen. Ze zijn gevestigd bij de grote slachtkuikenbedrijven rond de grote steden in de Nijldelta.

De broederijen leveren de eendagskuikens direct aan de eigen slachtkuikenhouderij of aan andere kuikenbedrijven. Met deze andere kuikenbedrijven (5800)

heeft het staatsbedrijf vaste afspraken gemaakt, waarbij minstens 3 leveringen per jaar zijn gegarandeerd. Ook drie grote particuliere bedrijven leveren eendagskuikens aan kuikenhouders. Deze leveringen zijn meestal contractueel vastgelegd.

De capaciteit van de broederijen is onvoldoende om de eigen behoefte te dekken. Het staatsbedrijf en een aantal particuliere bedrijven voeren dan ook 20% van de benodigde eendagskuikens in, met name uit Nederland. Er worden geen broedeieren ingevoerd. Behalve moderne rassen als Hubbard, Ross en Hybro worden nog oude plaatselijke rassen gebruikt. Dit laatste gebeurt uitsluitend door de kleine bedrijven. Ook de uitbreiding van het bestand aan ouderdieren en de broedcapaciteit heeft in het overheidsbeleid prioriteit. Het staatsbedrijf zal zich daartoe o.a. meer gaan richten op de produktie van eendagskuikens en minder op die van slachtkuikens. Opmerkelijk is, dat een aantal particuliere bedrijven plannen heeft om eendagskuikens te gaan exporteren naar andere landen in het Midden-Oosten. De benodigde broedeieren wil men importeren.

2.4 Toelevering van kuikenvoer

Het aantal mengvoerfabrieken is beperkt. Het gaat vooral om met het staatsbedrijf of de grote particuliere kuikenhouderijen verbonden fabrieken. Dat betekent dat ook de mengvoerfabrieken vooral rond de grote steden in de Nijldelta zijn gevestigd. Het gaat om moderne eenheden, met een produktiecapaciteit van ca. 15 ton per uur.

Behalve aan de eigen kuikenbedrijven leveren de mengvoerfabrieken van het staatsbedrijf ook aan kleinere particuliere kuikenhouders. Ook hierbij geldt dat de leverantie voor minimaal 3 mestronden per jaar is gegarandeerd. Ook grote geïntegreerde mengvoerfabrieken zetten af aan particuliere kuikenhouders. Deze leveringen zijn contractueel vastgelegd.

Hoewel Egypte vanuit de akkerbouwsector de beschikking krijgt over een hoeveelheid grondstoffen voor de mengvoerproduktie, wordt 80% van de grondstoffen en vrijwel alle benodigde premix geïmporteerd o.a. uit Nederland. Vooral de kleine bedrijven verwerken naast gekochte premixen, afvalprodukten van het eigen bedrijf in het kuikenvoer. De premixen kopen ze meestal bij hun coöperatie. De coöperaties zijn opgericht met het doel de overheid te helpen bij de uitvoering van het landbouwbeleid. De overheid bepaalt dan ook de prijzen van de coöperaties.

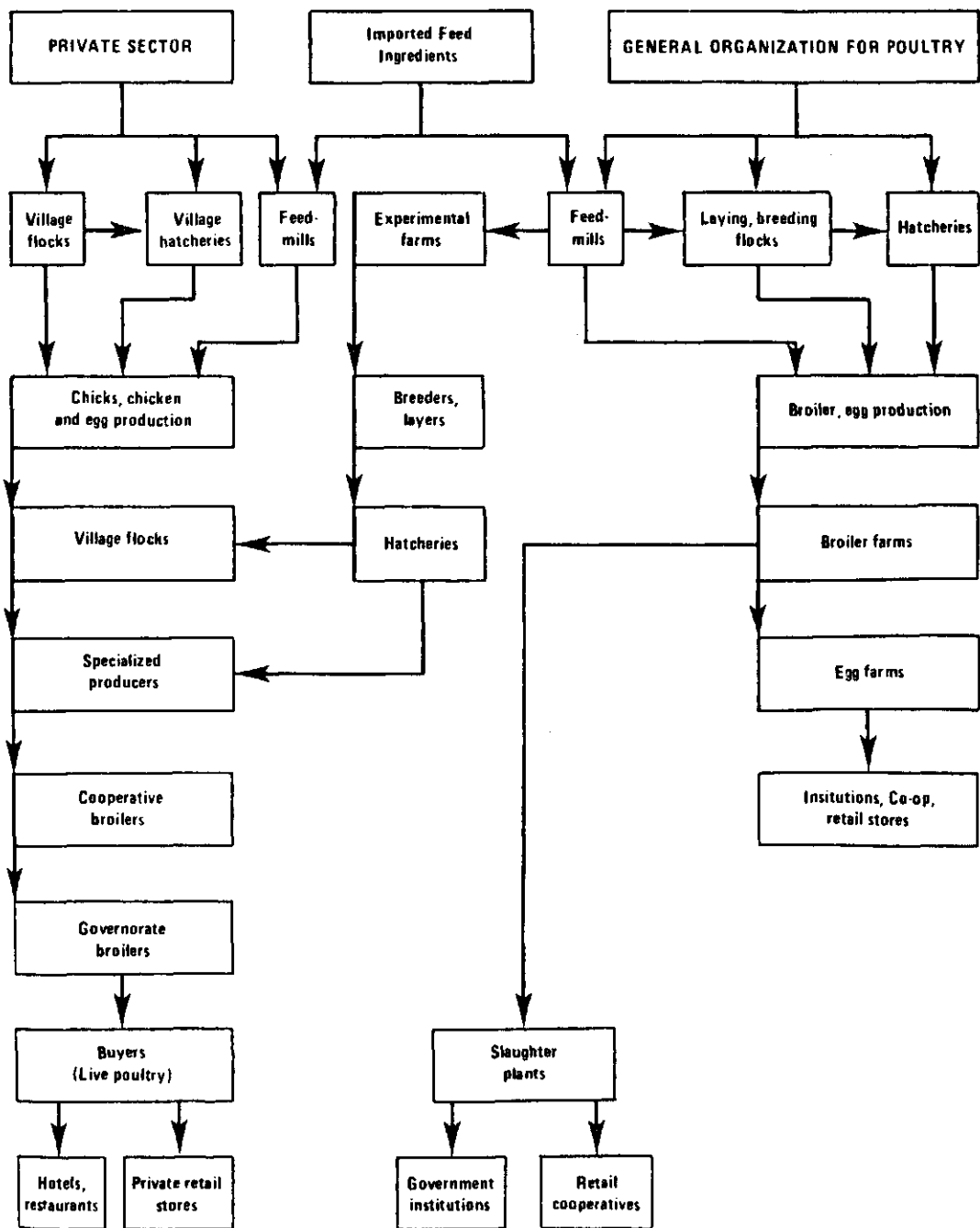
In het overheidsbeleid heeft ook de vergroting van de eigen mengvoerproduktie nogal wat prioriteit. Voor investeringen in deze sector stelt de overheid leningen met een lage rente (6%) beschikbaar. Ook zal het staatsbedrijf de General Poultry Company zich meer met de produktie van mengvoer gaan bezighouden. Behalve aan de hoeveelheid mengvoer wordt ook veel aandacht besteed aan de kwaliteit. Daarbij concentreert men zich op de opvoering van de kwaliteit van de gekochte grondstoffen.

3. PLUIMVEEHANDEL EN -INDUSTRIE

De handel in levende slachtkuikens omvat een groot deel van de inlandse produktie, nl. de totale produktie van de kleine dorpsbedrijven en een flink deel van die van de commerciële bedrijven. De betekenis van deze handel zal naar verwachting afnemen. De overheid heeft namelijk een plan opgesteld om op korte termijn de slachtcapaciteit in de concentratiegebieden van de slachtkuikenhouderij te vergroten. (Zie 2.2).

De pluimveeslachterijen zijn gekoppeld aan het staatsbedrijf of aan één van de grote geïntegreerde slachtkuikenbedrijven. Het gaat daarbij om redelijk grote slachterijen, die de kuikens gezien het tekort aan vriesruimte meestal in verse vorm verkopen. Het opvoeren van de beschikbare koel- en vriescapaciteit en vooral ook van gekoeld transport staat eveneens hoog op de prioriteitenlijst van de overheid. De slachterijen zijn meestal gelegen in de buurt van de grote steden. Hierdoor zijn de transportafstanden betrekkelijk klein.

Fig. 4.1 Het productie- en afzetssysteem van slachtkuikens en consumptieëieren

¹ As of November 1975

De importhandel is voor 90% in handen van de overheid, nl. de General Authority for Supply Commodities (GASC) van het Ministerie van Aanbod. De GASC koopt in via het uitschrijven van tenders. Daarnaast wordt geïmporteerd door een flink aantal particuliere importeurs.

4. BEDRIJFSKOLOM

Voor wat de afzet van levende kuikens door de kleine dorpsproducenten aan pluimveehandelaars betreft, is sprake van coördinatie via de prijs. Dit geldt ook voor de door commerciële producenten aan pluimveehandelaars verkochte slachtkuikens. Wel kunnen hier contracten m.b.t. eendagskuikens en mengvoer een rol spelen. Bij de afzet aan slachterijen speelt de vertikale integratie en de contractproductie een rol. Ondanks de toename van contractproductie en vertikale integratie is de prijs nog veruit het belangrijkste coördinatiemiddel. Daar de prijzen sterk beïnvloed worden door de overheid, bepaalt deze in feite of de hiervan uitgaande signalen overeenstemmen met de behoeften van de markt. Fig 4.1 geeft een overzicht van het afzetpatroon van slachtkuikens (zie ook paragraaf 2.2 en hoofdstuk 6).

De slachtkuikensector bestaat uit een groot aantal kleine en middelgrote bedrijven en een beperkt aantal zeer grote geïntegreerde bedrijven, alsmede een mammoet staatsbedrijf. De meeste bedrijven zijn niet op de slachtkuikenhouderij gespecialiseerd. Voor zover dit wel het geval is gaat het met name om het staatsbedrijf of grote geïntegreerde bedrijven. Deze gespecialiseerde bedrijven zijn in principe weinig flexibel. Deze in principe geringe flexibiliteit is gezien de geringe zelfvoorzieningsgraad in de praktijk niet problematisch. Daar komt nog bij dat het gaat om grote kapitaalkrachtige ondernemingen en een staatsbedrijf voor wie een zekere leegstand niet onoverkomelijk is.

Behalve in de opbouw van de eigen vermeerderings-, broederij-, en slachtkuikensector, dient Egypte nog grote investeringen te doen t.b.v. de mengvoerproductie en in slachterijen. Verder dient geïnvesteerd te worden in de ontwikkeling en beroepsscholing van de bevolking. Ook moeten nog investeringen in de infrastructuur plaatsvinden, zoals koel- en vriesruimten, havenfaciliteiten, wegen, gekoeld transport, energie- en watervoorziening. De watervoorziening is voor het overgrote deel gebaseerd op de Nijl. Verder maakt men gebruik van bestaande en nieuwe bronnen. De energievoorziening berust op "witte steenkool" van de Aswandam en op aardolie. Het beleid met betrekking tot buitenlandse investeringen is er op gericht projecten aan te trekken die de lokale productiecapaciteit verhogen en die importvervangend zijn. Om investeringen aan te moedigen zijn publieke en kunnen particuliere "vrije zones" worden gesticht. Deze zones vallen onder het toezicht van de "Investment Authority's Board". De goederen bestemd voor deze zones vallen buiten de normale douaneprocedures en er worden geen belastingen en invoerrechten op geheven. Ook gelden er niet alle Egyptische arbeids- en vennootschapswetten en wordt het inkomen van buitenlandse werknemers niet belast met de Egyptische inkomensbelasting. Investeringen buiten de vrije zones kunnen slechts gedaan worden met deelneming van de Egyptische overheid of particulieren tenzij de Directie van de Investment Authority Board met twee derde meerderheid dit niet nodig vindt of als het gaat om banken die zich bezig houden met de handel in vreemde valuta.

Op het gebied van milieu, welzijn en het verzamelen en verspreiden van marktinformatie worden in Egypte geen activiteiten ontplooid. Wel besteedt men veel aandacht aan de bestrijding van salmonella.

5. IMPORTEN

Egypte is een van de concentratielanden van de Nederlandse ontwikkelingshulp. In dat kader is Nederland o.a. bij pluimveeprojecten betrokken. Daarnaast bestaat tussen Egypte en Nederland een overeenkomst inzake economische en technische samenwerking en een overeenkomst inzake de wederzijdse aanmoediging en

bescherming van investeringen.

Voor de import van pluimveevlees is een vergunning nodig. Deze vergunning hangt samen met de toewijzing van deviezen. Verder moet de importeur bij de opening van een accreditief 25% van de waarde van de te importeren goederen in convertibele valuta storten. Sinds eind vorig jaar hebben particuliere importeurs geen toestemming meer nodig voor de import van diepgevroren kip. Voor hele kuikens behoeft geen invoerrecht te worden betaald. Voor kuikendelen is er een ad-valorum tarief van 8 à 10% afhankelijk van het betreffende produkt. Ook de import van uitgangsmateriaal en grondstoffen voor de landbouw is vrij van invoerrechten.

Voor de import in de Arabische Republiek Egypte zijn de volgende documenten vereist: een verklaring dat geslacht is overeenkomstig de mohammedaanse wetten, een gezondheidsverklaring van de veterinaire dienst, een verklaring dat het vlees voor de verscheping gekoeld is tot onder het nulpunt en een certificaat van de volksgezondheidsautoriteiten waarin vermeld is het exporterende land, het aantal colli, om vlees van welk dier het gaat, de inspectiedatum, de naam van het exportbedrijf, de verschepingshaven en de naam van de importeur.

De etiketten dienen te vermelden: de naam van de producent, de merknaam, de slachtdatum, samenstelling en percentage additieven, alsmede het bruto en netto gewicht. Het gebruik van de arabische taal is niet verplicht maar verdient wel aanbeveling.

Hele kuikens dient men afzonderlijk te verpakken; delen niet. Uit de zending wordt een monster getrokken ten behoeve van de controle op salmonella. Deze controle is vrij eenvoudig te gebruiken om de import te belemmeren of onmogelijk te maken. Alle importen moeten lopen via een in Egypte geregistreerde agent. Deze moet een Egyptische vader hebben en tenminste 5 jaar in Egypte gewoond hebben. Een uitzondering hierop vormen de importen die de Amerikaanse regering financiert in het kader van het "commodity import program".

Van de importhandel in pluimvee is een groot deel in handen van de General Authority for Supply Commodities (GASC). Deze koopt in via een tenderprocedure. De offertes dienen daarbij te worden ingediend door een Egyptische agent. Deze staatsinvloed op de import maakt dat bij het aankoopbeleid niet alleen markt-overwegingen een rol spelen maar ook aspecten als de aanwezigheid van voldoende deviezen, het steunen van de eigen produktie e.d. Momenteel streeft men ernaar de invoer van pluimvee voor een groter deel door particuliere importeurs te laten verzorgen.

De meeste importen lopen via Alexandrië. In deze haven zijn geen vrieshuizen aanwezig en beschikt men niet over moderne apparatuur voor het ontscheppen van vriescontainers. De vriesschepen worden daarom 's nachts gelost, waarbij de produken in niet gekoelde wagens naar vrieshuizen buiten het havengebied worden vervoerd. Hierbij is verlies en kwaliteitsvermindering onvermijdelijk.

Uit tabel 5.1 blijkt dat de belangrijkste exportlanden van pluimveevlees naar Egypte in de loop der jaren nogal veranderd zijn. In 1975 waren het China en Nederland, in 1979 de Verenigde Staten en Nederland en in 1981 de Verenigde

Tabel 5.1 Totale pluimveevleesimport in de Arabische Republiek Egypte naar herkomstland in 1975, 1979 en 1981

	1975	1979	1981
Totale import (x 1000 ton)	3	27	84
waarvan naar land van herkomst	%	%	%
- Verenigde Staten	-	49	49
- China	35	-	-
- Nederland	35	38	-
- Frankrijk	-	3	4
- Brazilië	-	-	33
- overig	30	10	14

Bron: UN Commodity Trade Statistics.

Staten en Brazilië. Na 1981 is de betekenis van de Verenigde Staten verminderd en die van Frankrijk toegenomen. De export uit de Verenigde Staten vond voor een deel plaats in het kader van PL 480 en via het US Agency for International Development. De wisseling in leverancierslanden is o.a. een gevolg van de overheidsinkopen via het tendersysteem en de grote nadruk die men op de prijs legt. Het importeren door overheidsorganen heeft ook tot gevolg, dat de import vaak weinig continu is. Zo is er in 1982 een importstop geweest.

De import bestaat vooral uit het panklare diepvrieskuiken. Daarnaast worden diepvriesdelen en kalkoenen geïmporteerd, met name uit de Verenigde Staten. De geïmporteerde kuikens worden onder merk verkocht. Gezien de wijze van afzet (zie hoofdstuk 6) en de onzekerheden rond de export naar Egypte door het gehanteerde inkoopstelsel wordt geen reclame gemaakt voor geïmporteerde kuikens. Niet uitgesloten is dat door de beslissing de import van kuikens meer over te laten aan particuliere bedrijven naast de prijs ook persoonlijke contacten en merk-reclame belangrijker zullen worden.

6. DISTRIBUTIESTRUCTUUR

De distributiestructuur in de Arabische Republiek Egypte wordt sterk beïnvloed door de overheidssteun aan gezinnen met een laag inkomen. In dit kader verkoopt de overheid gerantsoeneerde hoeveelheden belangrijke consumptieproducten tegen een vaste prijs.

Egypte telt duizenden particuliere kruidenierswinkels. Het gaat daarbij vooral om kleine winkels zonder koelapparaten, die uitsluitend droge goederen verkopen. Alleen in de grote steden zoals Cairo, Alexandrië en Port Said komen enkele winkels met koelingsfaciliteiten voor. Deze verkopen ook vlees, diepvrieskuikens, boter e.d. De prijzen zijn er gewoonlijk hoger dan in andere winkels.

In het gebied "Groot-Cairo" bezit het Ministry of Supply 2 grote detailhandelsorganisaties, die 600 detailwinkels (staatscoöperaties) bezitten. Deze winkels beschikken over diepvriesapparatuur. De prijzen zijn in deze zaken laag. Ook in Alexandrië is er een dergelijke organisatie. Deze bezit 120 winkels.

De gerantsoeneerde goederen worden gedistribueerd via daartoe aangewezen particuliere winkeliers en via regeringswinkels. Deze laatste winkels verkopen ook niet gerantsoeneerde goederen (zie fig. 6.1). Men kan de gerantsoeneerde goederen uitsluitend kopen bij de winkel waar men is ingeschreven.

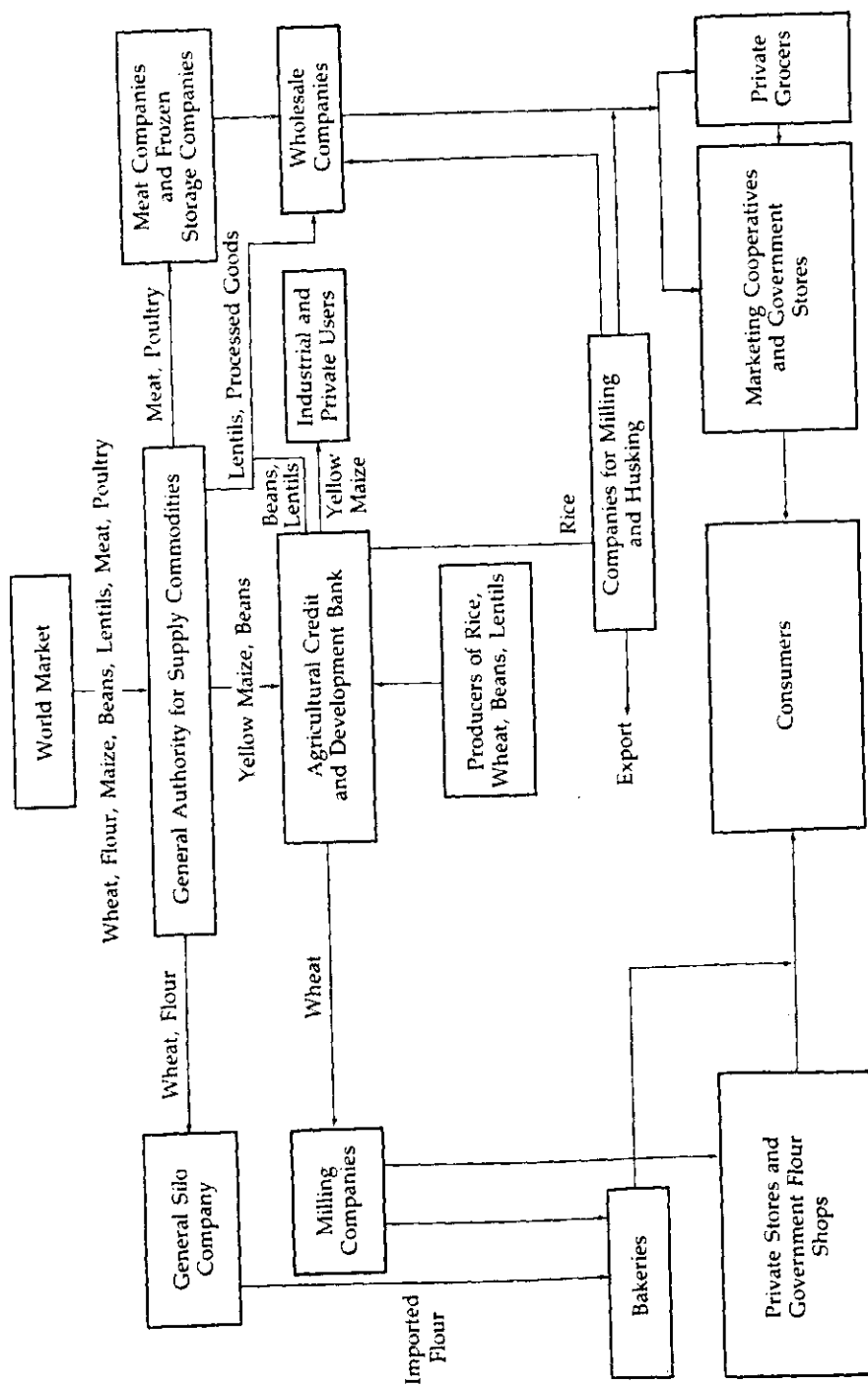
De winkels kopen de goederen o.a. van twee groothandelsbedrijven in eigendom bij het Ministry of Supply en van één groothandelscoöperatie die het Ministerie van Sociale Zaken bezit. Deze groothandelsbedrijven leveren vrije en gerantsoeneerde producten uit binnen- en buitenland. Ze hebben opslagruimten in het hele land en eigen transportmiddelen. De groothandelscoöperatie levert uitsluitend aan de leden (verbruikerscoöperaties) in de industriële centra, aan countryclubs, en aan hoofdkantoren van de vakbeweging en van beroepsorganisaties.

Slachtkuikenvlees behoort samen met rood vlees en vis tot de niet strict gerantsoeneerde goederen. D.w.z. de houder van een rantsoenkaart wordt geen bepaalde hoeveelheid gegarandeerd. Dit is afhankelijk van de beschikbare hoeveelheid per winkel. Een groot deel van deze winkels beschikt niet over vrieskasten of heeft onvoldoende vriescapaciteit. Slachtkuikenaankopen zijn beperkt tot 1 inlands kuiken per gezin per maand en 1 à 2 geïmporteerde diepvrieskuikens. Is er geen roodvlees beschikbaar dan kan men per gezin per maand drie geïmporteerde kuikens kopen. De inlandse kuikens krijgt de regering beschikbaar van het staatsbedrijf "General Poultry Company" en via aankopen bij commerciële productiebedrijven.

De levende slachtkuikens van binnenlandse origine worden door particuliere bedrijven gedistribueerd en zijn veel duurder.

De rantsoenering en het geven van consumentensubsidies is bedoeld om de consumenten te beschermen tegen de toenemende kosten van levensonderhoud en om de bevolking te verzekeren van een minimale hoeveelheid voedsel. De kosten van het stelsel zijn de laatste jaren sterk toegenomen, omdat lage prijzen de consumptie stimuleren. Om de kosten te beperken komen gezinnen met een jaar-

Fig. 6.1 Afzetkanalen voor gesubsidieerde produkten

inkomen boven LE 1200,- niet meer in aanmerking voor gerantsoeneerde goederen. Hetzelfde geldt voor gezinnen met tenminste 10 feddans (= 4,2 ha) land, voor hen die werken in het buitenland of bij staatsbedrijven. Bovendien worden de prijzen zo aangepast, dat ze weer meer de werkelijke marktverhoudingen weerspiegelen. Eind 1983 is de subsidie op diepvrieskuikens afgeschaft. Dit zal de import van diepvrieskuikens negatief beïnvloeden, doordat naar verwachting de vraag zal afnemen.

7. PRIJZEN EN PRIJSVORMING

De staats en commerciële bedrijven in de slachtkuikensector passen de moderne westerse produktiemethoden toe. Deze bedrijven werken gezien de omstandigheden in Egypte vrij efficiënt. Een kostprijs verhogende factor is het klimaat, waardoor investeringen in klimaatbeheersing middels koelers en ventilatoren nodig zijn. Verder kunnen genoemd worden de afhankelijkheid van geïmporteerde grondstoffen voor het kuikenvoer en ten dele ook van geïmporteerde broedeieren en eendagskuikens. Ook is er een gebrek aan voldoende vakbekwame managers en arbeiders. Deze hogere kosten worden verminderd door de verstrekte subsidies.

De kostprijs van de produktie door de kleine dorpsbedrijfjes ligt veel hoger dan die van de commerciële en staatsbedrijven. Geschat wordt dat de dieren op dorpsbedrijven circa tweemaal zoveel voer consumeren per geproduceerde kg kuikenvlees dan bij moderne produktiemethoden.

Niet alleen de geïmporteerde broedeieren en eendagskuikens zijn relatief duur. Hetzelfde geldt ook voor de eigen produktie vanwege de lagere vruchtbaarheid van de ouderdieren en de gemiddeld lagere broedresultaten. Door de hoge kosten van het luchttransport zijn de geïmporteerde eendagskuikens ongeveer twee keer zo duur als de in het binnenland geproduceerde.

De marge van de kuikenvleesimporteur mag ten hoogste 6% bedragen, die voor de groothandel 4%. De totale marge op geïmporteerde produkten mag ten hoogste 30% bedragen. Deze marge is gezien de risico's van bederf niet hoog.

De producentenprijzen van levend afgezette kuikens bedragen circa LE 1,45 per kg. De detailhandelsprijs voor geïmporteerde diepvrieskuikens bedraagt in staatswinkels LE 1,15 per kg, en in particuliere winkels LE 1,35 per kg. De inlandse door staatsbedrijven geproduceerde slachtkuikens kosten in staatswinkels LE 1,25 per kg. De vrije marktprijs van inlandse kuikens ligt ca. 30% boven die van de geïmporteerde diepvrieskuikens. De prijzen in particuliere winkels liggen hoger dan in staatsbedrijven (40 à 50%). De eind 1983 afgeschafte consumentensubsidies dekten in hoofdzaak de transport- en verhandelingskosten. De inschrijfprijzen van de verschillende landen op tenders bedroeg in oktober 1983 voor Brazilië US \$ 902 per ton, voor Frankrijk iets minder dan US \$ 1000,- per ton en voor de Verenigde Staten US \$ 1250,- per ton.

8. STERKE EN ZWAKKE PUNTEN VAN DE SLACHTKUIKENSECTOR IN DE ARABISCHE REPUBLIEK EGYPTE

Sterke punten:

- Overheidsbeleid gericht op het bereiken van zelfvoorziening. In dit kader kan men goedkope leningen krijgen voor bepaalde investeringen en subsidies op o.a. mengvoer. Verder kan men van het staatsbedrijf GPC naast advies ook eendagskuikens en mengvoer kopen. Op deze wijze worden moderne produktiemethoden in hoog tempo ingevoerd.
- De groeiende bevolking en het toenemend verbruik per hoofd van de bevolking maken dat er op de thuismarkt nog veel ruimte is voor een grotere produktie
- De transportkosten bij de afzet van de kuikens zijn gering
- Samen met andere landen werkt men aan de verbetering van opleiding, veterinair voorzieningen, handel, marketing en prijsbeleid
- Op ingevoerde eendagskuikens en mengvoergrondstoffen worden geen invoerrechten geheven.

Zwakke punten:

- Het klimaat met zijn hoge temperaturen en in de Nijldelta ook hoge luchtvochtigheid leidt tot hoge kosten voor huisvesting en tot geringere prestaties van ouderdieren
- De produktie is ten dele afhankelijk van dure geïmporteerde eendagskuikens en van oude inefficiënte inlandse rassen
- Ook de benodigde grondstoffen voor de veevoerproduktie of het mengvoer zelf moeten worden geïmporteerd. De kwaliteit van het eigen mengvoer wil nogal eens wisselen
- Gebrek aan vakbekwame managers en arbeiders
- De infrastructuur en de afzetstructuur is nog onvoldoende ontwikkeld. Zo is er onvoldoende slacht-, koel- en vriescapaciteit. Ook op het gebied van wegen en havenfaciliteiten zijn er tekortkomingen.

9. SAMENVATTING

In de Arabische Republiek Egypte wordt hard gewerkt aan het vergroten van de eigen produktie. Daar momenteel het transport van grondstoffen over grotere afstanden goedkoper is dan dat van kuikenvlees is een dergelijk streven niet onzinnig. Toch zal het door de problemen ten gevolge van het klimaat, de afhankelijkheid om geïmporteerde grondstoffen en eendagskuikens, de toename van de bevolking en van de consumptie per hoofd nog wel geruime tijd duren eer Egypte zelfvoorzienend is.

Het marktaandeel van Nederland op deze vrij grote markt is gering. Opvoeren daarvan is alleen mogelijk door de huidige leveranciers te onderbieden. Daarnaast zijn persoonlijke contacten erg belangrijk. Dit laatste is een gevolg van het verminderen van de overheidsinvloed bij de importen. Wellicht kan bij de opbouw van persoonlijke contacten gebruik worden gemaakt van de goodwill en bekendheid die Nederland heeft verworven via zijn ontwikkelingshulp en via de leveringen van eendagskuikens, mengvoer, kuikenhokken e.d. Gegeven de omvang van de markt lijkt het aan te bevelen te proberen het Nederlandse marktaandeel te vergroten. Dit dient echter wel te gebeuren door eengezamenlijk optreden van de Nederlandse aanbieders.

Voor de Nederlandse bedrijven uit de toeleverende sector zijn op de Egyptische markt nog voldoende mogelijkheden aanwezig.

LITERATUUR

- Belay, J. 1980 Paper t.b.v. presentatie bij AVEC te Rome op 22 september. Geneve. Gira.
- N.N., 1983. Agriculture and development in Western Asia. Bagdad. United Nations economic commission for western Asia and FAO.
- N.N., 1976 Egypt: major constraints to increasing agricultural productivity. Washington, US Agency for International Development and Egyptian Ministry of Agriculture.
- N.N., 1982 Egypt: strategies for accelerating agricultural development. Caïro, Ministry of Agriculture of the Arab Republic of Egypt, US Agency for International Development and International Agricultural Development Service of the US Department of Agriculture. Inclusief Annexes en Summary
- N.N., 1983 Egypt, kerngegevens voor de zakenman Den Haag, EVD.
- Alderman, H, J von Braun, S.A. Sakr, 1982. Egypt's food subsidy and rationing system: a discription. Washington International Food Policy Research Institute
- Mills. W.J., 1981. Rising and rationing of basis foods. Washington. Foreign Agricultural service, US Department of Agriculture
- Mills. W.J., 1981 Poultry market profile. Washington Foreign Agricultural Service, US Department of Agriculture.

- Scobie, G.M., 1983. Food subsidies in Egypt: Their impact on foreign exchange and trade. Washington. International Food Policy Research Institute
- Vlugter, P. 1982. De uitvoer van geslacht pluimvee naar het "Midden-Oosten" Den Haag. Interne Nota LEI/Ministerie van Landbouw en Visserij.
- Berichten uit het buitenland, jaargang 1983.
- Export Magazine, jaargangen 1983-heden
- Foreign agriculture, jaargangen 1977 en 1982
- Landbouwwereldnieuws, jaargangen 1979-heden
- Pluimveehouderij, jaargangen 1977-heden
- Poultry International, jaargangen 1982-heden
- Voedingsmiddelentechnologie, jaargang 1978
- Wereldmarkt, jaargangen 1982-heden
- World Poultry, jaargangen 1982-heden.

1. MARKTOMVANG EN VERBRUIK

1.1 Algemeen beeld

Nigeria is gelegen aan de westkust van Afrika en grenst aan Benin, Niger, Tsjaad en Kameroen (zie fig. 1.1). Het is een voormalige Britse kolonie, die in 1963 onafhankelijk is geworden. De totale oppervlakte bedraagt 923.768 km². Het land is dus bijna 22,5 x zo groot als Nederland. De bevolking is de laatste jaren vrij sterk toegenomen, namelijk van 56 miljoen in 1970 tot 80 miljoen in 1981, d.w.z. met gemiddeld 2,5% per jaar. De 2 miljoen gastarbeiders die waren afgekomen op de olierijkdom van Nigeria zijn in 1983 het land uitgezet. De bevolking behoort tot een groot aantal verschillende stammen. De voornaamste ervan zijn: de Hausa/Fulani's in het Noorden, de Yoruba's in het Zuidwesten en de Ibo's in het Zuidoosten. Behalve stammentegenstellingen zijn er ook godsdienstige verschillen tussen de Islamieten in het Noorden en de Christenen in het Zuiden. Een groot deel van de bevolking woont op het platteland. Hoewel er de laatste jaren een grote trek naar de stad is geweest, woont nog geen 3% van de bevolking in de drie grootste steden.

Nigeria heeft een tropisch klimaat, met in het Zuiden veel regen en een hoge luchtvochtigheid (tropische regenwouden). In het midden heerst het drogere savanneklimaat, terwijl het Noorden een droog en woestijnachtig klimaat heeft.

Het bruto nationaal produkt per hoofd van de bevolking is vrij klein. In 1980 bedroeg het US \$ 1010, in Nederland US \$ 11.366. De gemiddelde jaarlijkse reële groei van het bruto nationaal produkt bedroeg tussen 1970 en 1979 5,3%. Welvaartsgoederen als auto's, TV's en telefoons ontbreken vrijwel nog geheel. Ook het aantal artsen per 1000 inwoners is er erg laag. Wel zijn er nogal wat radio's. De wisselkoers van de munt "de Naira" (N) bedroeg begin december 1983 f 4,0226.

De bijdrage van de landbouw in het bruto binnenlands produkt is vrij groot, nl. 23% in 1977. Andere belangrijke sectoren zijn de mijnbouw, incl. de aardoliewinning 24% en de handel 21%. Van de totale beroepsbevolking is ca. 70% werkzaam in de landbouw. Dit aandeel is veel groter dan het aandeel van de landbouw in het bruto binnenlands produkt.

Nigeria is een vruchtbaar land dat een groot aantal verschillende landbouwprodukten produceert zoals de exportprodukten palmolie, aardnoten, rubber en cacao en de voedselgewassen yam, cassave, sorghum, gierst, mais en rijst. De veehouderij omvat naast runderen vooral schapen, geiten en pluimvee.

1.2 Produktie en verbruik

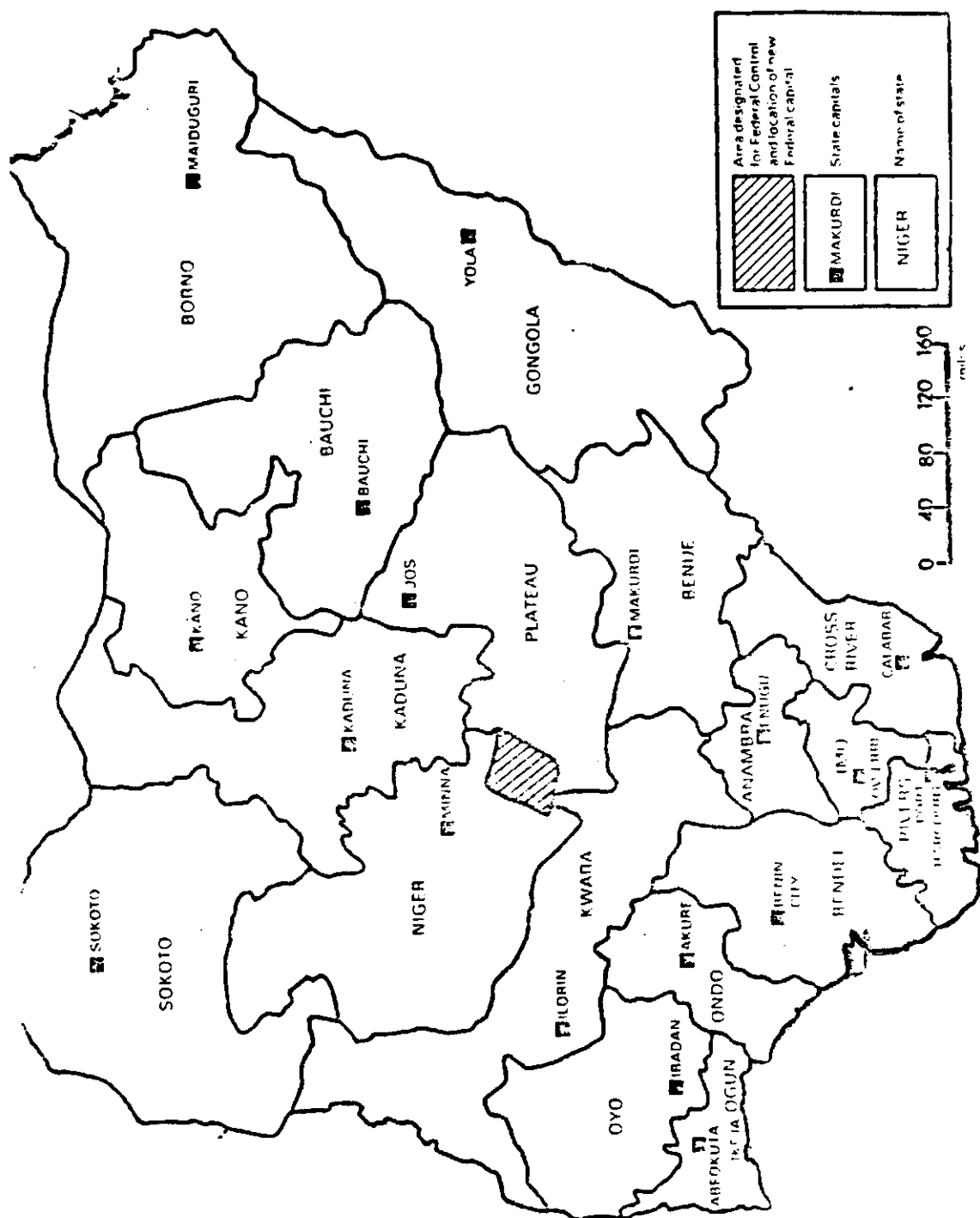
Uit tabel 1.1 blijkt, dat de eigen produktie sterk is gegroeid. Desondanks is de zelfvoorzieningsgraad afgenomen. Dit houdt verband met het sterk toegenomen

Tabel 1.3 De ontwikkeling van de produktie, de import, het verbruik en de zelfvoorzieningsgraad van pluimveevlees in Nigeria in de periode 1975 - 1981

	1975	1977	1979	1981
Produktie (x 1000 ton)	60	128	175	242
Import (x 1000 ton)	-	17	15	20
Verbruik (x 1000 ton)	60	145	190	262
Verbruik per hoofd (kg)	1,-	2,1	2,6	3,3
Zelfvoorzieningsgraad (%)	100	88	92	92

Bron: FAO.

Fig. 1.1 Nigeria

men verbruik per hoofd van de bevolking, de toename van de bevolking en het gebrek aan eendagskuikens, premixen en veterinaire produkten. De toename van het verbruik houdt verband met het relatief goedkoop zijn van het pluimveevlees, de neutrale smaak en het lage vetgehalte alsmede met de schade aan de rundvee-, schapen- en geitenstapel door de droogte van 1970 - 1974. Verder moet vermeld worden, dat de invoer van pluimveevlees is beïnvloed door het restrictieve overheidsbeleid (zie 1.3).

De inlandse produktie omvat vooral levende kuikens en slachtkippen. De import bestaat uit diepvriesprodukten. De consumenten hebben vanwege de smaak een voorkeur voor levende inlandse kuikens. Verder speelt daarbij het vrijwel ontbreken van koelkasten en het benutten van alle slachtafval een rol. De dieren koopt men op de markt, op het moment dat men ze nodig heeft.

In de periode 1977/78 werd 11% van het pluimveevlees geconsumeerd in instellingen als hotels, universiteiten, ziekenhuizen en het leger, 32% in urbane gebieden en 57% op het platteland. Met name de stedelijke arbeidersbevolking en de mensen met hogere inkomens, d.w.z. een klein deel van de bevolking eet regelmatig kip. Een groot deel van de bevolking eet alleen op feestdagen kip. Het gemiddelde loon van een arbeider bedraagt namelijk maar N 3,10 à N 4,- per dag.

1.3 Overheidsbeleid

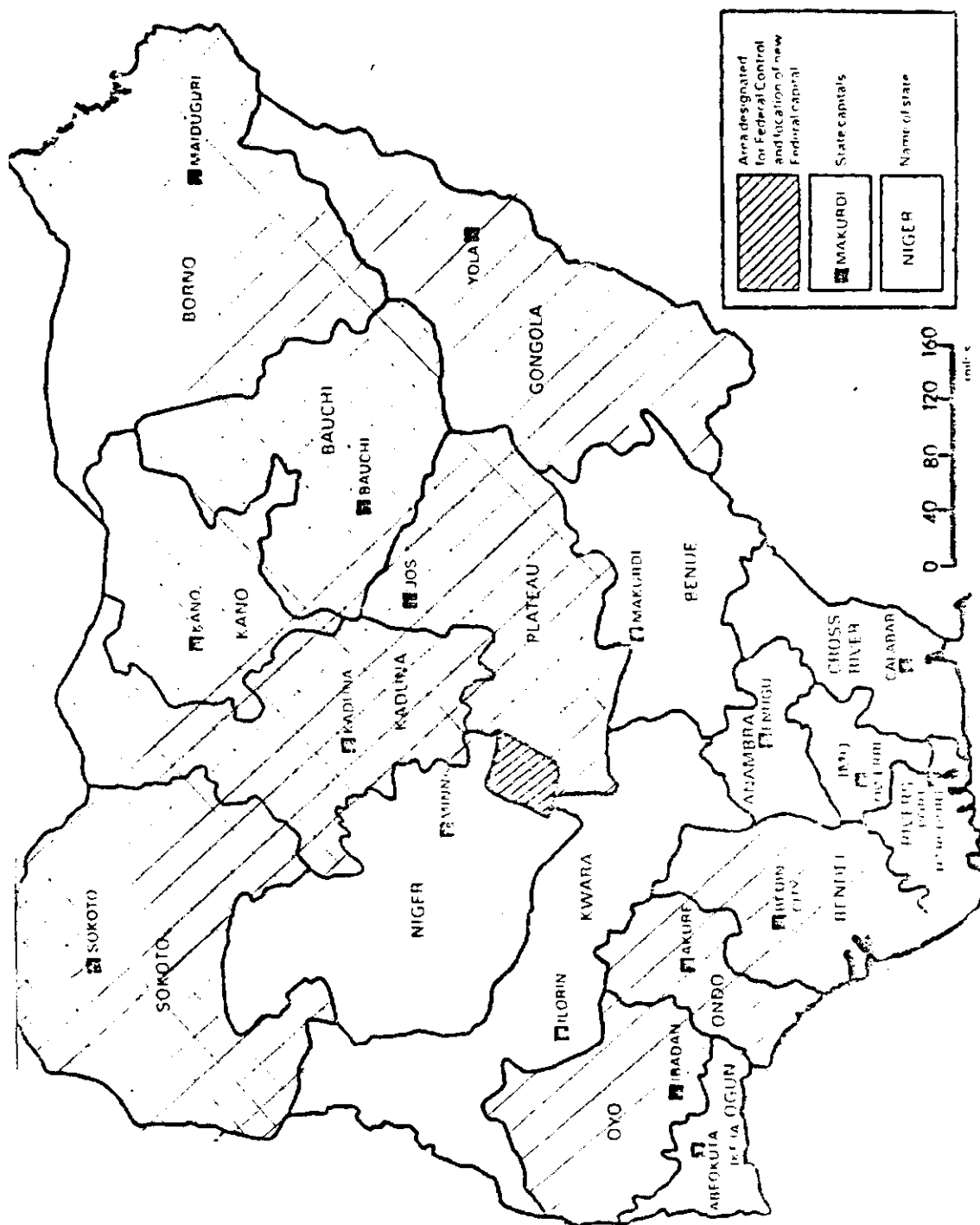
In de zeventiger jaren heeft ten gevolge van de olierijkdom de landbouw niet die aandacht gekregen die ze nodig had. Deze verwaarlozing van de landbouw kwam tot uitdrukking in lage producentenprijzen, een lage prioriteit voor het verbeteren van de infra-structuur, weinig onderzoek en voorlichting, gebrek aan krediet enz.

Vanaf 1980 heeft de ontwikkeling van de landbouw weer een veel hogere, zo niet de hoogste prioriteit. In mei 1980 werd de "Green revolution" gestart. De nadruk ligt hierbij op plattelandsontwikkeling. De financiering berust voor 60% op wereldbankleningen, voor 20% op een bijdrage van de Federale overheid en voor eveneens 20% op een bijdrage van de betreffende deelstaat. Deze "revolution" moet Nigeria in 5 jaar zelfvoorzienend maken voor voedselgewassen en in 7 jaar voor exportgewassen. Ook wil men zo de trek naar de stad verminderen. Het gaat hierbij om een samenhangende strategie, die 4,4 miljard Naira kost en gericht is op de voedselproduktie door de kleine boer. Behalve aan de produktie besteed het plan ook aandacht aan de ontsluiting van het platteland, het aan- en verkoopstelsel, het kredietwezen, de mechanisatie en de irrigatie. Een hinderpaal bij de uitvoering kan zijn een gebrek aan coördinatie, veroorzaakt door de decentralisatie van het landbouwbeleid naar de 19 deelstaten. Sedert 1981 loopt er ook een agro-industrieel ontwikkelingsplan gericht op steun aan particuliere initiatieven op het gebied van de verwerking en afzet van landbouwprodukten.

De overheid stimuleert de ontwikkeling van de pluimveehouderij door investeringen in voorlichtingsdiensten en in de uitbreiding van de broedcapaciteit en de mengvoerproduktie. Verder levert men eendagskuikens en mengvoergrondstoffen tegen gesubsidieerde prijzen en verstrekt men leningen met een lage rente. Ook kan nog vermeld worden, dat op grond van de "landuse act" men grond kan krijgen voor het opzetten van een pluimveeproject. De ontwikkeling van de slachtkuikensector stuit vooral op problemen met betrekking tot de levering van eendagskuikens en mengvoer, de afzet van de geproduceerde dieren en de ziektebestrijding.

Door de verminderde inkomsten uit de export van aardolie is de Nigeriaanse overheid momenteel gedwongen de import te beperken, en de subsidies te verminderen. Tegelijk kwam het accent nog meer te liggen bij het opvoeren van de eigen landbouwproduktie.

Fig. 2.1 De regionale verdeling van de pluimveeproductie in 1977/78

Bron: Poultry International november 1983.

 Produktie 10 miljoen dieren en meer.

 Produktie 3 tot 10 miljoen dieren.

 Produktie minder dan 3 miljoen dieren.

2. SLACHTKUIKENSECTOR

Vrijwel elk gezin op het platteland houdt zelf slachtkippen of ander slacht-pluimvee (kalkoenen, parelhoenders, eenden, ganzen, duiven). Het belangrijkste zijn de kippen en de parelhoenders. Het gaat hierbij om haantjes van legrassen en uitgeselecteerde leghennen. Deze produktiewijze komt vooral voor in het Noorden van het land (zie fig. 2.1).

Daarnaast komen bedrijven voor die met behulp van moderne technieken slachtkuikens produceren. Deze bedrijven, waaronder een aantal grote en gespecialiseerde zijn vooral in het Zuiden van het land gevestigd. Met name in de deelstaten Bendel, Lagos, Oyo en Imo. Blijkens een telling in april 1976 waren er ca. 1200 slachtkuikenhouderijen, waarvan er 1000 minder dan 5000 kuikens tegelijk hielden en 150 tussen 5000 en 10.000 kuikens. De grootscheepse ontwikkeling van een moderne slachtkuikenproduktie is moeilijk door het ontbreken van marketing- en opslagmogelijkheden. Een aantal van de moderne bedrijven bezit ook vermeerderingsbedrijven, broederijen, veevoerfabrieken en slachterijen. Het aandeel van de verschillende bedrijfsgrootten in de totale produktie is voor de grote moderne bedrijven ca. 10%, voor de middelgrote bedrijven met ca. 20.000 slachtkuikens ca. 40% en voor de kleine bedrijven ca. 50%.

De op het platteland op het erf gehouden kippen dienen vooral voor de eigen behoefte. Slechts in gebieden met markten in de omgeving verkopen de pluimvee-producenten de dieren op de markt aan consumenten en handelaren. De afzet van deze dieren concentreert zich rond feestdagen, omdat er anders nauwelijks een markt voor is.

De grote moderne bedrijven produceren meestal op contract voor grote afnemers zoals instellingen, hotels en het leger. Ze slachten de dieren of zelf of laten dit over aan de pluimveehandelaar voor wie ze produceren. De verkochte kuikens zijn 6 à 7 weken oud en hebben een levend gewicht van 1,5 kg. Ook worden wel geslachte dieren (vers of diepvries) aan kruideniers en supermarkten verkocht. Gebruikelijk is de kuikens te verkopen tegen een prijs per dier. In grote lijnen wordt 5% van de slachtkuikens op het eigen bedrijf geslacht en ca. 10% verkocht aan slachterijen. De meeste slachtkuikens worden dus levend verkocht aan consumenten en pluimveehandelaars.

Bedroeg het aantal aanwezige kippen van inlands ras in 1977 ca. 124 miljoen stuks, het aantal dieren van hybride rassen was toen nog geen 10 miljoen. Ook nu nog bestaat verreweg het merendeel van de Nigeriaanse produktie uit inlandse rassen. Voor wat de voorziening met eendagskuikens betreft het volgende. Bij de inlandse rassen zorgt de boer hier met behulp van zijn eigen kippen zelf voor. De voorziening met eendagskuikens van hybride rassen o.a. Hubbard, Hybro, Hypeco, Balcock, Anak, Ross, Shaver en Isa berust nu nog maar voor een zeer klein deel op importen door overheids- en particuliere bedrijven vanuit de Verenigde Staten, Nederland, het Verenigd Koninkrijk en West-Duitsland. De in het binnenland geproduceerde eendagskuikens van hybride rassen zijn afkomstig van staats- en particuliere bedrijven. Enkele particuliere broederijen zijn onderdeel van een geïntegreerde onderneming. De staatsbroederijen zijn gesticht om de kleine boer te voorzien van goed uitgangsmateriaal. De voor de broederijen benodigde eieren worden in het binnenland geproduceerd. Er is geen import van broedeieren. Doordat i.v.m. betalingsbalans problemen ook voor de import van eendagskuikens een licentie nodig is, is de import hiervan verminderd. Hierdoor is er momenteel zelfs een tekort aan eendagskuikens, waardoor met name de middelgrote bedrijven nu een lage bezettingsgraad hebben.

De inlandse kippen moeten meestal zelf hun voedsel bij elkaar scharrelen op het erf en in het veld. Soms worden ze bijgevoerd met graan of afvalprodukten van graan. Van de totale mengvoerproduktie van ca. 650.000 ton in 1982 was maar een klein deel voor slachtkuikens bestemd. Het aantal mengvoerproducenten bedraagt ca. 50. Een aantal hiervan behoort tot een geïntegreerde slachtkuikenonderneming. De belangrijkste en grootste producenten zijn vanwege de afhankelijkheid van geïmporteerde grondstoffen gevestigd in het zuiden in de buurt van grote havens. Het grootste particuliere bedrijf "Livestock Feed Ltd" heeft een marktaandeel van 40%. Behalve particuliere bedrijven zijn er ook een aantal staatsmengvoerfabrieken. De in het binnenland gevestigde bedrijven zijn klein en afhankelijk van inlandse grondstoffen.

Het voer wordt in zakken van 25 kg afgeleverd. De kwaliteit is door het ontbreken van wettelijke voorschriften erg wisselend. Bovendien is de voedingswaarde ervan niet gegarandeerd. Om deze redenen gaan grotere slachtkuikenbedrijven ertoe over voederkernen te kopen en het voer zelf te mengen. Het slachtkuikenvoer bevat 92% droge stof, 21% ruw eiwit, 2,9% Ca. 74% N-vrije stoffen en 3,4% ruwvet. Het bestaat voor ca. 40% uit afval van brouwerijen, aardnoten en maalderijen, voor 40-60% uit mais en voor 15% uit concentraten.

Door het tekort aan inlandse veevoergrondstoffen en de vermindering van de import met name van mais stagneert de mengvoerproduktie. Om de afhankelijkheid van geïmporteerde grondstoffen te verminderen, verwerkt men nu bij wijze van proef cassave in het pluimveevoer.

3. PLUIMVEEHANDEL EN -INDUSTRIE

De pluimveehandel speelt nog een belangrijke rol bij de afzet van vooral de slachtkuikens van inlands ras. Ze kopen deze dieren van de producenten hetzij op het bedrijf, hetzij op een markt en verkopen deze in hoofdzaak op markten aan consumenten. Ze verzorgen ook het transport van de dieren van de productiegebieden in het Noorden naar de grote steden in het Zuiden. Vanwege de voorkeur van de consument voor levende kuikens zullen de pluimveehandelaars nog geruime tijd een belangrijke rol bij de afzet van slachtkuikens spelen. Van belang hierbij is ook, dat de dieren van inlands ras deze wijze van afzet veel beter doorstaan dan de hybride kuikens.

Het aantal pluimveeslachterijen is zeer beperkt (minder dan 5). Ze zijn gekoppeld aan de in de laatste jaren opgezette slachtkuikenbedrijven. Het gaat daarbij om redelijk grote slachterijen, die het kuikenvlees vooral als diepvriesprodukt en onder merk verkopen. Hun marktaandeel bedraagt 10 à 15%. De slachterijen zijn in het zuiden in de buurt van de grote steden gevestigd. Hierdoor zijn de vervoersafstanden betrekkelijk klein.

De importhandel is in hoofdzaak in handen van ongeveer 10 bedrijven. Het gaat hierbij naast enkele op slachtkuikens gespecialiseerde bedrijven vooral om grotere algemene handelsbedrijven. Een aantal van deze laatste ondernemingen bezit tevens detailhandelszaken. Daarnaast importeren ook enkele overheidsbedrijven diepvrieskuikens.

4. BEDRIJFSKOLOM

De coördinatie heeft bij kuikens van inlandse rassen uitsluitend plaats via de prijs. Bij de hybride kuikens komt contractproduktie en verticale integratie voor. De betekenis van de contractproduktie is niet groot. In 1979 is de Poultry Association of Nigeria (PAN) opgericht. Het doel ervan is namens de sector te overleggen met de regering over de problemen en vooruitzichten zodat het welzijn en de uitbreiding van de sector wordt bevorderd. Van deze organisatie kunnen behalve kuikenhouders ook toeleveringsbedrijven lid zijn.

De belangrijkste produktiewijze "scharreldieren" en de geringe omvang van de produktie per bedrijf maakt de flexibiliteit van verreweg de meeste bedrijven erg groot. De in principe geringere flexibiliteit van de grote moderne bedrijven met hybride rassen is geen praktisch probleem. Dit hangt samen met de grote vraag naar pluimveevlees en met de financiële positie van deze bedrijven. Doordat het kapitaalkrachtige ondernemingen zijn, is een zekere leegstand niet onoverkomelijk.

In Nigeria dient niet alleen geïnvesteerd te worden in de opbouw van de slachtkuikensector zelf, maar ook in een groot aantal randvoorzieningen zoals wegen, water- en stroomvoorziening, onderzoek, ziektebestrijding, scholing, communicatiemiddelen als telefoon en telex, en in de voorziening van grondstoffen en basisprodukten. Voor de watervoorziening dient geïnvesteerd te worden in het boren van putten en in de installatie van pompen en opslagtanks. Een probleem bij de elektriciteitsvoorziening zijn vooral de storingen in de stroomlevering. Het landbouwkundig onderzoek zou vooral betrekking moeten hebben op het management van moderne slachtkuikenbedrijven, de vervanging van geïmporteerde veevoer-

grondstoffen door inlandse, de ziektebestrijding en de invloed van het klimaat op de wijze van kuikens houden. Ten slotte dienen ook nog omvangrijke investeringen te worden gedaan in de afzet- en opslagfaciliteiten voor kuikenvlees.

Aan welzijns- en milieuproblemen wordt in Nigeria voor zover ze voorkomen geen aandacht besteed. Voor het inlandse produkt wordt nauwelijks reclame gemaakt. Wel wordt het inlandse diepvriesprodukt onder merk verkocht.

Ten behoeve van buitenlandse investeerders is het "Investment and Promotion Centre" opgericht. Doel ervan is het bevorderen van buitenlandse investeringen in en technologie overdracht naar Nigeria. Men informeert belangstellenden over

- investeringsmogelijkheden en overheidsmaatregelen op dit gebied
- financieringen
- leveranciers van machines en grondstoffen
- joint-venture partners

In 1977 is de Nigerian Enterprises Promotion Decree afgekondigd. Het doel ervan is het bedrijfsleven in Nigeriaanse handen te brengen. Het decreet wijst bedrijfstakken aan die geheel (o.a. pluimveehouderij), voor 60% (o.a. groot-handel in importprodukten) of voor 40% aan Nigeriaanse burgers zijn voorbehouden. Tot de laatste groep behoren alle bedrijfstakken die niet bij de eerste 2 groepen zijn vermeld.

5. IMPORTEN

Het Nigeriaanse invoerregime is erop gericht de invoer zoveel mogelijk te beperken. Men onderscheidt goederen waarvoor een verbod op invoer geldt, goederen die slechts onder bepaalde voorwaarden mogen worden ingevoerd en goederen die op een "Open General Licence" kunnen worden ingevoerd. De indeling van de goederen wil nog wel eens veranderen naar gelang de ernst van de betalingsbalansproblemen en de noodzaak bepaalde bedrijfstakken te stimuleren. Voor diepvries-slachtkuikens is momenteel een invoervergunning nodig. Alle invoer moet bovendien voor verzending door de Internationale Controle Maatschappij (ICM) op specificatie, prijs en vrachtprijs worden gecontroleerd. De importeur, die als zodanig moet staan geregistreerd kan pas nadat de ICM een "clean report of findings" heeft afgegeven buitenlandse betaalmiddelen van de Centrale Bank krijgen. Daarbij moet hij tevens aantonen dat hij gedurende de afgelopen drie jaar zijn belastingverplichtingen heeft voldaan. Bovendien moet in het kader van het op de beperking van de invoer gerichte beleid, de importeur 50% van de in te voeren waarde als deposito storten.

Voor de import in Nigeria zijn de volgende documenten vereist: een gewone handelsfactuur en een speciale factuur, namelijk een "combined certificate of value and of origin and invoice of goods". De factuur dient een zo volledig mogelijke goederenomschrijving te bevatten, de waarde van de afzonderlijke goederen, verpakking- en vrachtkosten en eventuele provisie/commissie. Verder verdient het aanbeveling het gebruiksdoel aan te geven, nummer en datum van de invoervergunning, en of de exporteur tevens de fabrikant is. Ook moet naast de F.O.B. prijs, de C & F-prijs zijn opgenomen. De transportverzekering moet bij Nigeriaanse verzekeraars worden geplaatst. Voor container-goederen is een paklijst noodzakelijk, terwijl voor dierlijke produkten een certificaat van gezondheid vereist is. Het invoerrecht is deels specifiek deels ad valorem. Daarnaast is nog een specifieke heffing t.b.v. de havens ter hoogte van 5% van het invoerrecht verschuldigd.

Op produkten verpakt en bestemd voor de kleinhandel moet de netto-inhoud in metrieke eenheden zijn vermeld. Het Food en Drugs Decreet bevat voorschriften voor de fabricage, de import en de verkoop van levensmiddelen.

Vanwege de door de importbeperkingen toegenomen bureaucratische beslommingen is het zakendoen nu min of meer afhankelijk van de relaties die de importeur heeft met de instanties die de invoer moeten toestaan. Wil de exporteur het initiatief aan zichzelf houden dan moet hij beschikken over een betrouwbare vertegenwoordiger die een goede kennis bezit van de markt en van de Nigeriaanse bureaucratie.

De import van slachtkuikenvlees schommelde in de periode 1977 tot 1981 tussen 15.000 en 20.000 ton per jaar (zie tabel 1.1). Niet precies bekend is uit welke landen men invoert. In 1981 was 32% van de invoer afkomstig uit de Verenigde Staten en 12% uit Nederland. Ook in 1979 voerde Nigeria al diepvrieskuikens in uit de Verenigde Staten. Verder importeert men uit Brazilië. Na 1981 is vanwege de betalingsbalansproblemen en om de eigen produktie te stimuleren de invoer van diepvrieskuikens verminderd. Eind 1983 heeft de regering onder druk van de Poultry Association of Nigeria zelfs besloten de invoer volledig te staken. Of dit besluit nu wel gehandhaafd wordt, moet worden afgewacht. In 1979 werd een dergelijk invoerverbod onder druk van de vraag reeds na 19 dagen opgeheven.

De import bestaat in hoofdzaak uit panklare diepvrieskuikens die ondermerk worden verkocht. De markt voor diepvrieskuikens is een prijsconcurrentie markt. De invoer is door allerlei omstandigheden zoals importbeperkingen, communicatieproblemen, opstoppen in havens, dumpingpraktijken van exportlanden sterk wisselend.

6. DISTRIBUTIESTRUCTUUR

Het distributiesysteem in Nigeria bestaat voor een belangrijk deel uit markten, waarop producenten en handelaren hun produkten aan consumenten verkopen. Daarnaast komen in de steden ook winkels voor. Het gaat daarbij vooral om kruidenierswinkels en in de grotere industriële centra ook om supermarkten.

De slachtkuikens van inlands ras worden vrijwel uitsluitend via markten of direct af-boerderij aan consumenten verkocht. De in Nigeria geproduceerde dieren van hybride rassen worden na het slachten meestal diepgevroren en evenals de ingevoerde diepvrieskuikens gedistribueerd via winkels en met name via supermarkten. Daarnaast worden deze dieren aan grootverbruikers (hotels, instellingen, het leger, bedrijfskantines e.d.) geleverd. Een klein aantal wordt verkocht op markten. Dit betekent dat de kuikens gedurende de marktdag ontdooien en 's avonds toebered kunnen worden. De supermarkten en een beperkt aantal kruidenierswinkels beschikken over vrieskisten.

De grootverbruikers, kruideniers en supermarkten kopen de inlandse hybride kuikens vrijwel altijd direct bij de slachterij; de importkuikens van importeurs/groothandelaren. Wel zijn er een aantal supermarkten die behoren tot handelondernemingen die zelf diepvrieskuikens importeren.

7. PRIJZEN EN PRIJSVORMING

Produktie in Nigeria is duur en wel om meerdere redenen.

De voor de mengvoerproduktie benodigde premixen en installaties dienen worden ingevoerd. Inlandse granen zijn door het gevoerde overheidsbeleid, waarbij de National Grain Production Co Ltd deze opkoopt en met winst verkoopt, vrij duur. Ze zijn zelfs duurder dan importgraan, doch hiervoor is de beschikbaarheid t.g.v. allerlei invoerbeperkingen niet zeker. Dit kan zelfs leiden tot het niet benutten van de aanwezige produktiecapaciteit bij gebrek aan grondstoffen.

De resultaten van vermeerderingsbedrijven en broederijen zijn door het optreden van infectieziekten, onvoldoende technische kennis en gebrekkig management slecht. Broedresultaten van 50 à 60% zijn niet ongebruikelijk. Verder is hierop van invloed het veelvuldig uitvallen van de stroomvoorziening. Dit vergt extra investeringen in noodstroomaggregaten. Hierdoor zijn de geïmporteerde eendagskuikens goedkoper dan de eigen produktie. Wel kunnen bij invoer door de soms lange afhandelings tijd op de luchthaven grote verliezen optreden.

Ook de slachtkuikenhouders worden geconfronteerd met hoge kosten. Zo is het voer duur en soms van slechte kwaliteit, dient men te investeren in het slaan van putten, in pompinstallaties en in wateropslagtanks. Ook het klimaat noodzaakt tot extra kosten namelijk voor koelers en ventilatoren. Daarnaast leidt het gebrek aan vakbekwaamheid soms tot extra kosten, dan wel verliezen. Zo kan deze laatste factor in combinatie met de hoge luchtvochtigheid leiden tot

grote sterfteverliezen (60 à 70%). Gebruikelijk is een uitval van ca. 10%. Van de produktie bij grote moderne bedrijven zijn de volgende gegevens bekend: koppelgrootte 10 à 15.000 dieren per hok, bezettingsdichtheid 11 à 12,5 kuiken per m², afleveringsgewicht ca. 1,5 kg geslacht, groei per dag 29 à 34 gram, lengte mestperiode ca. 45 dagen en voederconversie 2.4. Deze voederconversie wordt behaald bij mesten tot een levend gewicht van 3,3 kg.

Wat de produktie op basis van inlandse rassen betreft, ook hierbij zijn de kosten vrij hoog. Dit heeft o.a. te maken met de trage groei van de dieren. Het voederverbruik per kg groei is 2,8 kg.

Verder zijn de afzetkosten door het ontbreken van faciliteiten en een slecht ontwikkelde infra-structuur hoog. Dit laatste maakt dat het transport van de kuikens van de produktiegebieden in het Noorden naar de consumptiegebieden in het Zuiden duur is. De marges van de handel zijn dan ook vrij groot.

Ondanks de hoge kosten is de slachtkuikenproduktie niet direct verliesgevend, omdat ook de opbrengstprijzen vrij hoog zijn, zeker rond feestdagen.

De opbrengstprijs af-slachterij van geslachte en diepgevroren in Nigeria geproduceerde slachtkuikens bedraagt ca. N 3,50 per dier. De consument betaalt momenteel voor deze kuikens in een supermarkt in Lagos N 6,50 per stuk. De consumentenprijzen van levende dieren varieerden in 1981 tussen N 6,- en N 7,- per stuk. Grote dieren brachten tijdens feestdagen zelfs N 9,- à N 10,- op. De prijs van geslachte in Nigeria geproduceerde kuikens is N 0,50 per stuk lager dan die van levende dieren. De prijs van geïmporteerde diepvrieskuikens is N 0,70 à N 0,90 lager dan die van in Nigeria geproduceerde kuikens. Staatsbedrijven vragen voor geslachte soepkippen de lage prijs van N 2,- per stuk.

Verder kan nog vermeld worden, dat de gemiddelde subsidie op inlandse mengvoer ca. 17% bedraagt d.w.z. N 4,- à N 5,- per 100 kg. De prijs van een zak voer van 25 kg is N 15,-.

De prijs van in het binnenland geproduceerde eendagskuikens bedraagt bij particuliere bedrijven gemiddeld N 1,- per stuk. De staatsbedrijven leveren ze tegen een prijs van N 0,70 à N 0,80 per stuk. De prijs van geïmporteerde eendagskuikens bedraagt N 0,65. Dit is ongeveer f 2,40 per stuk. Dit omvat de kosten van eendagskuikens levering Schiphol (f 0,55), luchtvracht (f 0,95) en de marge van de Nigeriaanse leverancier (f 0,90). Gezien het tekort aan eendagskuikens bestaat er een zwarte markt. Op deze markt liggen de prijzen ca. 40% hoger. Verder kan nog vermeld worden, dat de bouwkosten van hokken N 35000 per 10000 dieren bedragen en dat de rentevoet momenteel 7 à 8% bedraagt.

8. STERKE EN ZWAKKE PUNTEN VAN DE SLACHTKUIKENSECTOR IN NIGERIA

Sterke punten

- Het land is vruchtbaar en moet in staat worden geacht de benodigde mengvoergrondstoffen in de toekomst zelf te produceren.
- Overheidsbeleid nu gericht op het bereiken van zelfvoorziening. In dit kader ontvangt de producent niet alleen goedkope leningen maar ook subsidies.
- Het toenemende verbruik per hoofd en de groeiende bevolking maken dat op de thuismarkt veel ruimte is voor een grotere produktie.
- Men levert de levende kuikens van inlands ras waaraan de consument o.a. vanwege de smaak de voorkeur geeft.
- Door de grote vraag zijn de opbrengstprijzen en de winstgevendheid van de sector goed te noemen. Zeker nu door de invoerbeperkende maatregelen de buitenlandse concurrentie is verminderd.

Zwakke punten

- De produktiekosten zijn o.a. door het klimaat en de noodzaak waterputten te slaan vrij hoog.
- De produktie is ten dele afhankelijk van ingevoerde eendagskuikens.
- Ook de benodigde grondstoffen voor het kuikenvoer moeten ten dele worden geïmporteerd.
- De kwaliteit van het voer is vaak sterk wisselend.
- Er is een gebrek aan vakbekwame managers en arbeiders.

- De consumptie heeft vooral plaats op feestdagen en is weinig continu.
- Moderne produktiemethoden en -bedrijven ontbreken meestal.
- De infra-structuur en de afzetfaciliteiten vertonen nogal wat gebreken. Zo is de stroomvoorziening onzeker en is er onvoldoende slacht- en opslagcapaciteit.

9. SAMENVATTING

Hoewel in Nigeria hard wordt gewerkt aan het vergroten van de eigen produktie staat het land pas aan het begin van de opbouw van een moderne slachtkuikenproduktie. Het streven naar zelfvoorziening is gezien het huidige verschil in transportkosten voor mengvoer(grondstoffen) en kuikenvlees terecht. Toch zullen nog omvangrijke investeringen, met name ook in voorlichting, scholing, gezondheid, infra-structuur en onderzoek nodig zijn wil dit doel bereikt worden. Te meer omdat een verdere toename van de consumptie per hoofd zeer waarschijnlijk is.

Het marktaandeel van Nederland op deze markt is vrij klein. Gezien de huidige betalingsbalansproblemen en de daarmee gepaard gaande invoerbepalingen bestaat er op korte termijn nauwelijks een mogelijkheid er een groter marktaandeel te verwerven. Zo er al exportmogelijkheden zijn, zullen deze er vooral zijn voor de Nederlandse toeleverende bedrijven uit de sector (kuikenhokken, eendagskuikens, premixen, broederijen e.d.).

Op wat langere termijn zijn er waarschijnlijk wel exportmogelijkheden. De vraag heeft namelijk de neiging sneller toe te nemen dan het aanbod. Dit hangt o.a. samen met het goedkoper worden van kuikenvlees bij de invoering van moderne produktiemethoden en met zich in het voordeel van kuikenvlees ontwikkelde prijsverhoudingen tussen de vleessoorten. Wil Nederland in de toekomst in Nigeria een belangrijk marktaandeel krijgen, dan dient men gezamenlijk op te treden, attent in te spelen op iedere mogelijkheid die er komt om te exporteren en in de eerste jaren scherpe prijzen te hanteren. Als men zich een naam heeft verworven zijn hogere prijzen mogelijk. Verder zijn persoonlijke relaties erg belangrijk.

LITERATUUR

- Belay, J. 1980 Paper t.b.v. presentatie bij AVEC te Rome op 22 september. Geneve. Gira.
- N.N., 1980 A preliminary study to identify potential Export market opportunities in Nigeria for Dutch producers. Tilburg. Berenschot-Moret-Bosboom, Management consulting for Development B.V. In opdracht van het Ministerie van Landbouw en Visserij.
- Hazell, P.B.R., A. Röell 1983. Rural growth linkages: Household expenditure patterns in Malaysia and Nigeria. Washington. International Food Policy Research Institute.
- Terberg, G.J.M. 1983. Verslag werkbezoek Nigeria van 3-7 oktober 1983. Abidjan. Bureau Landbouwattaché.
- Berichten uit het buitenland, jaargang 1983.
- Deutsche Geflügelwirtschaft und Schweineproduktion, jaargang 1979.
- Exportmagazine, jaargangen 1983-heden.
- Financieel Dagblad, Jaargangen 1983-heden.
- Landbouwereldnieuws, jaargangen 1979-heden.
- Pluimveehouderij, jaargangen 1977-heden.
- Poultry International, jaargangen 1982-heden.
- Wereldmarkt, jaargangen 1982-heden.
- World Poultry, jaargangen 1982-heden.
- Schriftelijke informatie van de Nederlandse Landbouwattaché te Abidjan.

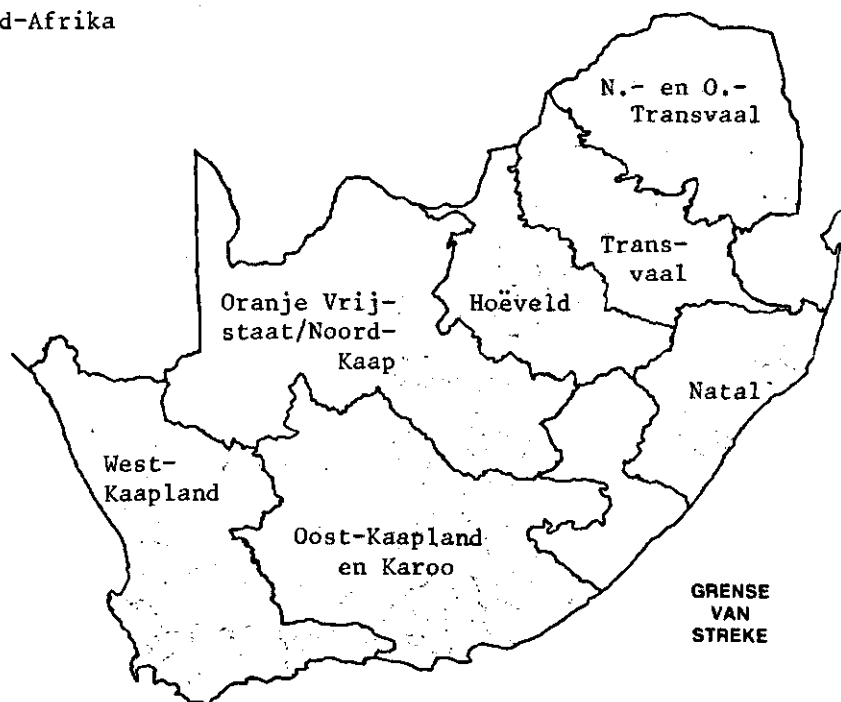
DE SLACHTKUIKENSECTOR IN ZUID-AFRIKA

1. ALGEMEEN

Zuid-Afrika behoort tot één van de weinige hoogontwikkelde landen op het Afrikaanse continent. Een relatief gering percentage van de beroepsbevolking is werkzaam in de agrarische sector die gekenmerkt wordt door een op westerse leest geschoeide produktie waarbij grootschaligheid en moderne produktietechnieken gebruikelijk zijn. Dit geldt zeker voor de kuikenmesterij die onder invloed van de wereldwijd opererende fokkerijconcerns per definitie sterke stimulansen ondervindt naar grootschaligheid.

Voor de zwarte agrarische bevolking is de situatie volledig tegengesteld. Kleinschaligheid volgens algemeen Afrikaans model is daar gebruikelijk. Het aandeel in de totale landbouwproduktie is gering en is voor het merendeel bestemd voor eigen voorziening.

Figuur 1.1 Zuid-Afrika

2. OVERHEIDSBELEID

Door de in Zuid-Afrika gevoerde apartheidspolitiek verkeert het land in een politiek isolement. In economisch opzicht is dit, onder meer door de rijke bodemschatten, (nog) niet het geval. Toch is het duidelijk dat het land zich bedreigd voelt, waaraan ook de strategische ligging in belangrijke mate bijdraagt. Het gevoerde overheidsbeleid moet worden gezien tegen de achtergrond van deze omstandigheden.

Hoewel het overheidsbeleid sterk liberale economische doelstellingen heeft, wordt vóór alles gestreefd naar zelfvoorziening voor essentiële goederen, waaronder voedingsmiddelen.

Er is geen inmenging van de overheid in de sector, er worden van overheidswege geen subsidies verstrekt dan wel aanmoedigingen tot uitbreiding gegeven. In- of uitvoerfinanciering door de overheid vindt evenmin plaats. Op het terrein van de belastingen bestaat de regeling dat nieuwe machines en dergelijke na één jaar kunnen worden afgeschreven.

De gezondheidsvoorschriften voor slachterijen zijn uiterst streng. Daarnaast zijn er bepalingen voor verpakking en inhoud.

De staat doet vrijwel niets op het terrein van voorlichting. Elke integratie (voederfabriek, slachterij) verzorgt zelf de voorlichting. Informatie die voor iedereen toegankelijk is, wordt bijna niet verstrekt.

Bij enkele universiteiten wordt wat aan onderzoek gedaan. Tevens kan daar de bachelor of science-graad in landbouw worden behaald met pluimvee als hoofdvak. Ook enkele hogere landbouwscholen geven de gelegenheid om als hoofdvak pluimvee te kiezen.

2. SLACHTKUIKENHOUDERIJ

2.1 Structuur van de primaire produktie

De slachtkuikenbedrijven hebben een relatief grote omvang. Bij bedrijfsuitoefening op commerciële schaal worden de dieren in het algemeen gehouden in eenheden van 20.000 per hok. In perioden met te grote produktie wordt niet de produktie verminderd maar worden de overschotten geëxporteerd. Uitvoer vindt bij overproduktie soms zelfs tegen verlies plaats. In die gevallen is het verlies echter geringer dan bij onderbezetting of bij afzet op de binnenlandse markt het geval zou zijn. Dit houdt in dat de beschikbare hokcapaciteit het gehele jaar door volledig wordt benut (jaarrond-produktie). Op het gebied van produktie-techniek en capaciteitsbenutting wordt het Zuidafrikaanse slachtkuikenbedrijf in het algemeen gelijkwaardig, zo niet beter, geacht in vergelijking met de bedrijven in de USA.

Slachtkuikenbedrijven komen in het gehele land voor. Specifieke gegevens ontbreken maar de regionale verdeling zou in grote lijnen overeen komen met die van de slachterijen (tabel 3.1). Dit zou betekenen dat het zwaartepunt van de produktie is geconcentreerd in de streken/provincies (in afnemende mate van belangrijkheid) Transvaal, West-Kaapland, Natal, Hoëveld en Oost-Kaapland en Karoo.

2.2 Produktiekosten van slachtkuikens

In Zuid-Afrika beschikt men niet over voor ieder toegankelijke bedrijfseconomische uitkomsten in de slachtkuikenhouderij die zijn verzameld door een onafhankelijke instantie. Vanuit de grote integraties worden weliswaar boekhoudingen van individuele bedrijven bijgehouden doch deze gegevens zijn geheim. De in het vervolg vermelde cijfers dienen dan ook te worden geïnterpreteerd als een indicatie. Allereerst volgen een aantal algemene gegevens:

koppelgrootte 20.000 kuikens per hok

dieren per m² bij aanvang 25, in de laatste fase 11

uitval varieert van 4-8%

gemiddeld afleveringsgewicht 1920 gram (1350 gram geslacht)

voederconversie 1,90 à 2,10

groeiperiode 7 à 8 weken

aankoopprijs eendagskuikens R 25 per 100

voederprijs: prijscourantnotering voor niet-medicinaal voeder

broiler starter R 36,90 per 100 kg

broiler finisher R 35,34 per 100 kg

broiler post finisher R 34,56 per 100 kg

gemiddelde korting op deze prijzen R 1,20 per zak van 50 kg
(6,5 à 7%)

de gezondheidskosten zouden zeer gering zijn in verhouding tot de overige kosten; bedragen zijn niet gegeven

strooiselkosten R 1 per zak; vallen weg tegen de mestopbrengst

verwarmingskosten 2,5 ZAct per kuiken tot een leeftijd van 4 weken

5 ZAct per kuiken in de winter

de verwarmingskosten zijn vrij laag en als brandstof wordt nog overwegend gas gebruikt; er is overigens een proces begonnen van omschakeling op verwarming door steenkool waarbij de verwarmingskosten slechts 10% bedragen van die bij gasverwarming, doch de investering hoger is

elektriciteit kost 4 ZAct per kWh
 bouwkosten R 60 per m2 en R 8 per m2 voor dode inventaris
 renteniveau is niet bekend

Op basis van de hiervoor vermelde gegevens is getracht een benadering te geven van de kostprijs.

Tabel 2.1 Benadering produktiekosten slachtkuikens in ZA-Rand per 1000 kg levend gewicht (2e kwartaal 1983)

Aankoop eendagskuiken	R 138	in %	14,1	Ned.	14,7
Voederkosten	" 655		66,7		67,7
Verwarmingskosten	" 16		1,6		3,1
Gezondheidszorg (geschat)	" 5		0,5		1,0
Strooisel	" -		-		0,8
Elektriciteit + water (geschat)	" 5		0,6		1,1
Hok- en inventariskosten	" 30		3,1		3,8
Arbeid en overige kosten (farm services)	" 133		13,5		7,8
Totaal	R 982		100,0		100,0

NB. De koers van de ZA-Rand bedroeg op 14 december 1983 f 2,53.

Vergelijking van de kostenstructuur tussen Zuid-Afrika en Nederland geeft aan dat de verschillen in het algemeen niet groot zijn en dat de kostprijs zeker niet lager ligt dan in ons land. Wel zijn de verwarmingskosten in Zuid-Afrika bijzonder laag, wat zijn oorzaak vindt in het milde klimaat. Strooiselkosten worden er niet in rekening gebracht omdat deze worden geëlimineerd door de mestopbrengst. In ons land zijn de kosten van strooisel gemiddeld ca. 5x zo hoog als de mestopbrengst. Ook de elektriciteitskosten zijn laag (goedkope brandstof).

Merkwaardig genoeg is de post arbeid en overige kosten relatief hoog. Het lijkt erop dat men de gewenste winst maar bij voorbaat als kosten heeft opgevoerd. Samenvattend mag worden aangenomen dat de kostprijs in de primaire fase in Zuid-Afrika relatief laag is.

2.3 Samenstelling kuikenvoeder

De samenstelling hangt af van beschikbare bestanddelen. Is er een tekort aan bijvoorbeeld vismeel, dat in het algemeen ruim voorhanden is door de relatief grote visindustrie, dan wordt dit gesubstitueerd. De voornaamste ingrediënten zijn thans:

mais	60 - 70%
soyaschroot	15 - 20%
vismeel	8%
bloed-/diermeel	4 - 6%

Daarnaast vindt toevoeging plaats van de gebruikelijke preparaten als antibiotica en dergelijke.

2.4 Geldleningsvoorwaarden

De financiering heeft plaats door banken tegen gangbare rente. Wel genieten landbouwbedrijven in verband met de heersende droogte een korting op de te betalen interest van 30%. Verdere financieringsfaciliteiten door bedrijfsleven en/of overheid worden voor zover bekend niet verleend.

2.5 Invloed integratieregelingen op prijsverhoudingen

De prijsverhoudingen zijn een direct gevolg van de vraag- en aanbodsituatie. Kip is een substitutieprodukt voor rood vlees als dat duur is. De prijs van kuikens wordt als elastisch beschouwd.

2.6 Belastingregime

"Bona-fide" investeringen kunnen na één jaar worden afgeschreven. De industrie is niet arbeidsintensief, wel kapitaalintensief. Er bestaan geen sociale voorzieningen.

3. HANDEL, VERWERKING EN EXPORT (ORGANISATIE)

3.1 Toelevering aan de primaire producenten

De grote slachterijen hebben hun eigen broederijen. De kleinere slachterijen (5.000-10.000 kuikens per week) kopen de eendagskuikens van "speciale" broederijen. Het voeder wordt van voederfabrieken betrokken. De mesters malen en mengen in het algemeen niet zelf. In totaal worden 220 mln. eieren per jaar uitgebroed. Het aantal broederijen bedraagt 35. Er vindt geen invoer van broedeieren of eendagskuikens plaats. Sporadisch worden ouderdieren (parent stock) geïmporteerd voor testdoeleinden terwijl er soms ook overgrootouderdieren (elite stock) worden geïmporteerd waarmee vermeerdering geschiedt.

De betaling van de eendagskuikens is à contant of binnen 30 dagen. De belangrijkste rassen zijn: Hybro, Ross, Cobb en Hubbard. Er zijn geen gegevens bekend over kostprijzen bij broederijen. De hokken op de slachtkuikenbedrijven zijn sanitair gescheiden ten einde ziekten tegen te gaan. Er worden in het algemeen strenge hygiënische voorschriften gehanteerd. Zo moet men bijvoorbeeld eerst een douche nemen alvorens toegelaten te worden tot de broederijen. Is dit misschien de verklaring voor de lage ziektekosten?

De voedervoorziening aan de mestbedrijven vindt plaats met bulkwagens. De belangrijkste voederleveranciers zijn: "Meadow" (50%) en "Epol" (25%). Voorts zijn er enige coöperaties zoals bijvoorbeeld de Boere Ko-op (Bokomo) in Oranje Vrijstaat, Delmas Ko-op te Delmas (Transvaal) en Sentraal Wes Ko-op te Klerksdorp (Transvaal). Verschillende coöperaties willen hun aandeel in de pluimveehouderij vergroten. Daartoe zijn zij bezig zich in te kopen in de (overwegend kleinere) mestbedrijven door middel van financiering.

De veevoederindustrie is een aparte industrie, maar vaak zijn de veevoederbedrijven dochterondernemingen van andere industrieën. De veevoederbedrijven hebben belangen in de kuikenslachterijen; voorbeelden:

Epol - Farmfair

Meadow - Country Fair

Er zijn geen veevoederbedrijven met belangen in Rainbow. Dit is een familiebedrijf.

Er zijn vaste relaties tussen kuikenmesters en veevoederleveranciers, voornamelijk middels contracten, maar ook door integratie (captive market).

3.2 Kopers van slachtkuikens

De Zuidafrikaanse slachtkuikenbedrijven maken deel uit van de integratieketen waartoe tevens de broederijen, de mengvoederindustrie en de slachterijen behoren (integrated unit).

In tabel 3.1 is een overzicht gegeven van de verdeling van de pluimveeslachterijen naar regio.

Tabel 3.1 Pluimveeslachterijen naar gebied en naar grootteklasse op 20-4-1983

Gebied	Graad					Totaal
	AP	BP	CP	DP	EP	
Transvaal	4	10	12	6	11	43
Noord- en Oost-Transvaal	0	0	4	4	2	10
Hoëveld	1	0	10	2	7	20
Oranje Vrijstaat/Noord-Kaap	0	1	4	2	15	22
Natal	2	6	9	10	15	42
Oost-Kaapland en Karoo	1	1	3	5	14	24
West-Kaapland	4	5	2	4	8	23
Totaal	12	23	44	33	72	184

AP = 10.000 e.m. per dag of export. BP = 500-10.000 per dag.

CP = 200-500 per dag. DP = 50-200 per dag. EP = minder dan 50 per dag (huisslachting).

Zoals blijkt uit tabel 3.1 is het aantal grote slachterijen gering, maar deze bedrijven zijn dan ook bijzonder modern opgezet en zeer gespecialiseerd. De grootste bedrijven zijn Rainbow (niet-verwerkte produkten, vers dan wel bevroren) en Farmfair (verwerkte produkten, b.v. gerookt of gemarineerd). Bekende merken zijn: Festive, Farmer Brown, Chubby Chick, Delmas en Homestead.

In het algemeen zouden er in de slachtsector goede winsten worden gemaakt, vooral door grote bedrijven als Rainbow dat een zeer agressief beleid voert dat gericht is op een hoge produktiviteit. Kleine bedrijven die het niet kunnen bolwerken, worden door de grote overgenomen. Als het betrokken bedrijf bijvoorbeeld een grote schuld heeft aan de veevoederleverancier neemt de laatste de failliete kuikenslachterij over.

De export wordt verzorgd door het Rainbow-concern. Rainbow is verplicht om een bepaald percentage van haar produktie te exporteren. De overige bedrijven geven daartoe aan Rainbow subsidie om haar export te handhaven. Hiermee probeert men prijsafbraak op de binnenlandse markt te beperken. Verder beweert men dat indien Rainbow niet zou exporteren dit bedrijf zich steeds meer zou uitbreiden en er als gevolg daarvan op den duur op de binnenlandse markt geen plaats meer zou zijn voor de overige bedrijven. Voor een belangrijk deel gaat de export naar bestemmingen in het Verre Oosten (Hongkong en Japan). De export betreft geen gespecialiseerde produkten maar slechts overtollige voorraad van diepvries-carcassen. Rainbow vervoert de produkten per schip via Irvin & Johnson die over dokfaciliteiten beschikt. De exporthaven is Durban; dit is voor Rainbow de dichtsbijzijnde haven.

Er is geen informatie beschikbaar over kostprijzen op slachterij-niveau. De opbrengstprijzen van geslacht produkt zijn sterk wisselend en liggen soms (zoals in 1983) ver onder de produktiekosten. In oktober /november 1983 bedroeg de opbrengstprijs R 1,85 tot R 1,89 per kg.

De thuislandenmarkt is zeer gering. De zwarte inwoners van deze thuislanden geven er de voorkeur aan de kippen levend te kopen en in een ren bij hun woning aan te houden. De kippen worden geslacht op de dag van consumptie. Door de overheid worden subsidies gegeven bij vestiging van bedrijven in de thuislanden. De branche-organisaties zijn hier tegen omdat in de thuislanden dan goedkoper kan worden geproduceerd dan in Zuid-Afrika zelf.

Op zichzelf vervult de pluimveehandel geen rol van betekenis meer, maar nog wel als distribuerend agent.

Voor 1984 wordt de kuikenproduktie op 4,5 miljoen stuks per week geschat en voor 1985 op 4,75 miljoen per week.

De voornaamste slachterijen zijn:

Rainbow	met	1,6 mln kuikens per week			
Farmfair	"	700.000	"	"	"
Festive Farm	"	300.000	"	"	"
County Fair	"	300.000	"	"	"
Delmas	"	300.000	"	"	"
Early Bird	"	300.000	"	"	"
Panmure	"	100.000	"	"	"
Fouries Poultry	"	100.000	"	"	"
Southern Cape	"	meer dan 50.000	"	"	"
Lemoenskloof	" " "	50.000	"	"	"

De vermelde bedrijven vergaderen ieder kwartaal ten einde de marktontwikkeling te bespreken en op basis daarvan produktieafspraken te maken.

Naast bovenvermelde slachterijen zijn er nog talrijke kleinere bedrijven (tabel 3.1).

De gebruikelijke wijze van afrekenen met de mesters is per kg levend gewicht.

4. DE BEDRIJFSKOLOM

De bedrijfskolom is op vrijwel dezelfde wijze opgebouwd als in ons land, volgens het systeem van vertikale integratie en contractproductie. Daarbij wordt de produktie gestimuleerd door de veevoederfabrikanten. Overigens moet hierbij worden opgemerkt dat Rainbow relatief veel invloed heeft; er wordt zelfs gesteld dat Rainbow een monopoliepositie inneemt. Zonder medewerking van dit bedrijf zou er niets gebeuren in de slachtkuikenindustrie.

Er bestaat geen organisatie die de produkten van meerdere fabrikanten op de markt brengt en er vindt geen branche-reclame plaats. Er wordt slechts reclame gemaakt voor het eigen merk. Koelfaciliteiten van derden worden praktisch niet gebruikt.

4.1 Technische infrastructuur

De koel- en diepvriesketen behoort meestal tot het bedrijf zelf. Transport van het geslachte produkt gebeurt per gekoelde truck. Voor export heeft het transport plaats met gekoelde spoorwagens + vriescompartiment aan boord van het schip.

Energie en water zijn onder normale weersomstandigheden overal beschikbaar. Het afvalwater wordt door de slachterijen zelf gezuiverd.

4.2 Overige relevante informatie

De Zuidafrikaanse slachtkuikensector wordt gekenmerkt door een voortdurende uitbreiding van de produktie. De binnenlandse markt wordt gekenmerkt door pieken in het verbruik rond Kerstmis en Pasen.

De slachterijen leveren voornamelijk aan supermarkten (bulk sales). Hierdoor krijgt pluimveevlees meer en meer een algemeen karakter, wat het verbruik over het gehele jaar bevordert. Het aandeel van kip in de totale vleesconsumptie neemt hierdoor gestaag toe en is reeds relatief hoog (in 1980 31% en in 1981 34%, terwijl in 1982 37% wordt verwacht). De totale vleesconsumptie is met circa 30 kg per hoofd evenwel gering.

5. POSITIE OP DE EXPORTMARKTEN

Uit tabel 5.1 blijkt dat de produktie van pluimveevlees in Zuid-Afrika in de achterliggende jaren aanzienlijk is toegenomen.

Tabel 5.1 Produktie van pluimveevlees in Zuid-Afrika (x 1000 ton)

	Gemiddeld 1973/1977	1978	1979	1980	1) 1981	2) 1982
Totaal pluimveevlees	222	279	281	299	309	334
waarvan slachtkuikenvlees	171	215	228	249	259	283
idem in %	77	77	81	83	84	84
Exportoverschot slachtkuikenvlees (x 1000 ton)	9	.	30	27	12	15

1) voorlopig 2) raming

Bron: USDA

De toegenomen produktie van pluimveevlees is uitsluitend veroorzaakt door de produktie van slachtkuikens. De binnenlandse consumptie van pluimveevlees stagneert de laatste jaren echter duidelijk. Uit het toegenomen aandeel van pluimveevlees in de totale vleesconsumptie valt af te leiden dat het verbruik van roodvlees nog meer moet zijn afgenomen. De reden van het dalende vleesverbruik is onduidelijk. Men kan slechts vermoeden dat de oorzaak ligt in het ook in Zuid-Afrika afgenomen welvaartspeil waardoor het verbruik van het relatief dure roodvlees nog meer is gedaald dan dat van pluimveevlees.

Consumptie van pluimveevlees in kg per hoofd van de bevolking

1976	1977	1978	1979	1980	1981
9,8	9,5	9,4	8,6	8,7	8,9

Bron: USDA

In ieder geval heeft deze ontwikkeling tot gevolg gehad dat er een exportoverschot is ontstaan, waarvoor afzetmogelijkheden moesten worden gezocht. Zoals reeds eerder is vermeld, wordt deze export uitsluitend uitgevoerd door de onderneming Rainbow, die hiertoe in staat wordt gesteld door subsidie van de andere slachterijen. Mede om die reden is het nauwelijks te verwachten dat de Zuidafrikaanse slachtkuikenexport een blijvend karakter zal hebben. Het lijkt er inderdaad op dat die export samenhangt met tijdelijke onvoorziene overschotten, zoals de laatste jaren onder invloed van de afgenomen consumptie het geval is. Bij een verder herstel van de binnenlandse consumptie lijkt het aannemelijk dat de export in ongeveer dezelfde mate zal afnemen.

De in- en uitvoercijfers voor "dead poultry and edible offals thereof, fresh, chilled or frozen" (statistieknummer 02.02) geven het volgende beeld:

	Invoer	Waarde	Uitvoerwaarde
	(100 kg)	(Rand)	(Rand)
1980	34.213	3.652.928	15.378.384
1981	29.719	2.295.398	16.816.763
1982	14.366	1.466.476	10.603.447
1983 (januari t/m maart)	820	110.718	1.439.310

De verwachting dat bij verder herstel van de binnenlandse vraag de export zal afnemen is mede gebaseerd op het feit dat Zuid-Afrika om politiek-strategische redenen streeft naar zelfvoorziening. In de afgelopen jaren heeft men echter, onder invloed van de toegenomen vleesproduktie en matige gewasopbrengsten door de heersende droogte, in toenemende mate eiwitrijke veevoedergrondstoffen moeten importeren. Deze ontwikkeling wordt nog versterkt doordat de producenten van vismeel hun produkt liever afzetten op de wereldmarkt. Er moest bijvoorbeeld in 1982 90.000 ton vismeel en 90.000 ton koeken van oliehoudende zaden worden geïmporteerd om te kunnen voldoen aan de behoefte. Door de regering is een "Proteïneheffingsfonds" ingesteld waarbij een heffing wordt opgelegd op in het binnenland geproduceerde koeken van oliehoudende zaden en op vismeel ten einde het hogere wereldmarktprijspeil te kunnen brengen op het lagere binnenlandse prijsniveau. Het was de bedoeling, dat met dit fonds tijdelijke tekorten in de binnenlandse produktie van eiwitrijke veevoedergrondstoffen zouden kunnen worden gladgestreken. Het prijsverschil tussen het inlandse en het importprodukt bedraagt 15 à 20%. Bij een voortgaande import van eiwitrijke voedergrondstoffen, die thans al veel groter is dan bij de instelling van het fonds werd verwacht, zou de heffing echter dusdanig hoog worden dat dit een zodanig prijsdrukkende uitwerking zou hebben op in het binnenland geproduceerde eiwitrijke voedermiddelen dat er een produktiestagnatie in de akkerbouw zou optreden. Aangezien dit geen wenselijke ontwikkeling is, is het te verwachten dat indien de importbe-

hoeft verder zou groeien, deze in toenemende mate door de intensieve veehouderijsector zelf zou moeten worden gefinancierd. Hierdoor nemen uiteraard de produktiekosten toe en verslechtert de concurrentiepositie.

6. STERKE EN ZWAKKE PUNTEN VAN DE SLACHTKUIKENSECTOR IN ZUID-AFRIKA

Sterke punten:

- Lage kostprijs in primaire fase door:
 - relatief lage voederprijzen
 - gering energieverbruik (klimaat)
 - lage energieprijzen (goedkope energiebronnen)
 - lage bouwkosten (klimaat)
 - lage strooiselkosten
- Voldoende binnenlandse voedergrondstoffen om in de binnenlandse vraag naar pluimveevlees te voorzien
- Uitgebreid produktassortiment voor de binnenlandse markt, zoals gerookte en gemarineerde bereidingen, kipburgers, etc.
- Sterke merken van het eindprodukt op de binnenlandse markt
- Geen concurrentie van collega-exporteurs bij export maar zelfs subsidie
- Veel coördinatie omtrent de productieomvang
- Lage loonkosten in de verwerkende fase door het ontbreken van sociale voorzieningen

Zwakke punten:

- Betrekkelijk geringe thuismarkt; bij de zwarte bevolking is onvoldoende koopkrachtige vraag
- Rainbow zou te veel invloed uitoefenen op de sector
- Exportmarkten met een koopkrachtige vraag liggen op grote afstand (hoge transportkosten)
- Export is ongeschikt aan binnenlandse voorziening (overloopventiel)

7. SAMENVATTING

Zuid-Afrika moet vermoedelijk niet worden gezien als een structureel grote exporteur van slachtkuikenvlees. De doelstelling van de overheid is gericht op zelfvoorziening van levensmiddelen. Hierdoor ontstaan er van tijd tot tijd relatief geringe voorraden die moeten worden geëxporteerd, aangezien men de productiecapaciteit zo volledig mogelijk wil blijven benutten. De sterk toegenomen Zuidafrikaanse export in de tweede helft van de jaren zeventig moet veeleer worden gezien tegen de achtergrond van de plotselinge terugval in de binnenlandse consumptie. Herstel van de binnenlandse consumptie zou dientengevolge moeten leiden tot vermindering van het exportoverschot. Dit laatste kan in de afgelopen jaren duidelijk worden geconstateerd.

LITERATUUR

- Pluimvee Poultry Bulletin Zuid-Afrika, juli 1983
- Poultry International, 1982 en 1983
- World Poultry Industry, 1982 en 1983
- Schriftelijke informatie van de eerste ambassade­secretaris van de Nederlandse ambassade in Zuid-Afrika